

Se till mig som lärare är

En studie om lärarnas utsatthet för hot och våld i lärmiljö

Sami Rimpilä

Magistersavhandling i pedagogik
Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier
Åbo Akademi
Vasa, 2024

Författare Sami Rimpilä	Årtal 2024
Arbetets titel Se till mig som lärare är En studie om lärarnas utsatthet för hot och våld i lärmiljö	
Referat <p>Läraryrket genomgår ständiga förändringar och samhället ställer allt större krav på skolans professionella verksamhet. Samtidigt överskuggas lärmiljön av ökat hot och våld mot lärare. Det finns ett behov av forskning kring våld riktat mot lärare för att öka kunskapen och möjliggöra effektiva förebyggande åtgärder. Terzuodi (2020) påpekar bristen på studier om lärarnas utsatthet för våld i skolan och dess konsekvenser för både enskilda lärare och skolmiljön. Trots indikationer på att lärare i olika grad utsätts för hot och våld på sina arbetsplatser, saknas det forskning om hur detta påverkar dem.</p> <p>Enligt Espelage m.fl. (2013) betonas vikten av att skoladministratörer, beslutsfattare och politiker ägnar ökad uppmärksamhet åt detta problem med tanke på lärarens betydelse för samhället. I enlighet med grundskolans läroplan (Utbildningsstyrelsen, 2014) är det nödvändigt att undervisningen främjar fysisk, psykisk och social trygghet och säkerhet för hela gemenskapen, inklusive skolpersonalen. Läroplanen understryker även elevernas eget ansvar i skolgemenskapen genom att uppmana till hyfs och respekt gentemot kamrater och vuxna, samt att följa de fastställda skolreglerna.</p> <p>Syftet med denna avhandling är att kartlägga hur lärare upplever hotfulla situationer och våld på arbetsplatsen, hur lärarna hanterar vardagen som kan inkludera hot och våld och oväntade händelser samt hur lärarna upplever att situationerna påverkar deras yrkesutövande. Studien fokuserar på att belysa de komplexa och mångfacetterade aspekterna av våld mot lärare i skolan. Problematiken påverkar inte bara enskilda lärare och elever utan har även konsekvenser för hela utbildningssystemet och samhället. Våld mot lärare underminerar skolans grundläggande uppdrag att vara en trygg och fruktbar miljö för lärande och utveckling. Utmaningarna är mångdimensionella, och studien strävar efter att förstå de underliggande orsakerna och identifiera riskfaktorer för lärarens yrkesutövande. Målet är att bidra till ökad förståelse för problematiken och synliggöra viktiga aspekter som kan vägleda vidare forskning och förståelse av detta allvarliga problem.</p> <p>Studien antar en hermeneutisk forskningsansats, vilket innebär att den grundar sig i en förståelse för det fenomen som studeras och syftar till att skapa en djupgående och kontextuell insikt i hur lärare upplever och påverkas av våld i skolsammanhang. Kvalitativa metoder fokuserar på att samla beskrivande data, vanligtvis i form av människors skrivna eller talade ord samt observerbara beteenden (Olsson & Sörensen, 2011). Genom att använda kvalitativ forskning, såsom intervjuer med lärare, kan man få en djupare förståelse av fenomenet genom att undersöka olika dimensioner, kontexter och orsaker till hot och våld på ett detaljerat sätt, enligt Kvale och Brinkmann (2009). I studien framkommer att lärare upplever hot och våld i sin arbetsvardag. Läraren utsätts för olika slag av verbalt våld. Det förekommer även ett fysiskt våld om än i mindre skala. Lärare upplever vardaglig stress och oro, vilket påverkar deras förhållningssätt till arbete och synen på yrket.</p>	
Sökord / indexord enl.thesaurus aggression, hot, lärarvardag, trakasserier, våld, utmaningar	

Innehållsförteckning

1 Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Förstudie	8
1.3 Syfte och frågeställning	11
1.4 Studiens avgränsning	11
2 Våld och våldsamt beteende	13
2.1 Definitioner av våld	13
2.2 Indirekt och direkt våld	16
2.3 Proaktivt och relativt våld	17
2.4 Orsaker till aggressivt och våldsamt beteende	18
3 Hot och våld i arbetslivet	20
3.1 Definitioner av hot och våld i arbetslivet	20
3.2 Våld och yrkesutövande	23
3.3 Våld i lärmiljön	25
3.4 Vägledande dokument i skolsamfundet	28
3.5 Föräldrarollen	29
4 Våld mot lärare	32
4.1 Tidigare forskning	32
4.2 Olika typer av våld riktat mot lärare	34
5 Metod och genomförande	37
5.1 Preciserade frågeställningar	37
5.2 Hermeneutisk forskningsansats	38
5.3 Metod för datainsamling	42

5.4 Den kvalitativa forskningsintervjun	44
5.5 Intervjuguide	45
5.6 Fokusgrupper	49
5.7 Val av informanter	50
5.8 Analysmetod	52
5.9 Reliabilitet och validitet	56
5.10 Etiska ställningstaganden	60
6 Resultatredovisning	63
6.1 Hur beskriver lärare hotfulla situationer i skolan?	63
6.2 Hur reagerar lärare i en hotfull och våldsam situation?	65
6.3 Lärarens beskrivning av elev som utövar hot och våld	67
6.4 Hur påverkar hot och våld i skolan läraren emotionellt och fysiskt?	69
6.5 Hur påverkar hot och våld lärarens vardag i skolan?	71
6.6 Vilken form av stöd önskar lärare efter en hotfull situation eller en våldshandling?	72
7 Slutdiskussion	75
7.1 Resultatdiskussion	75
7.2 Hur beskriver lärare hotfulla situationer och våld i skolan	76
7.3 Hur upplever lärare att hot och våld påverkar deras arbete?	81
7.4 Sammanfattande diskussion	85
7.5 Kritisk granskning av arbetet	88
7.6 Förslag till vidare forskning	90
Litteraturförteckning	92
Bilagor	98

Tabellförteckning

Tabell 1: Hur beskriver lärare hotfulla situationer i skolan?	64
Tabell 2: Hur reagerar lärare i en hotfull och våldsam situation?	66
Tabell 3: Lärarnas beskrivning av elev som utövar hot och våld.	68
Tabell 4: Hur påverkar hot och våld i skolan lärare emotionellt och psykiskt?	70
Tabell 5: Hur påverkar hot och våld lärares vardag i skolan?	71
Tabell 6: Vilken form av stöd önskar lärare efter en hotfull situation eller våldshandling?	73

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Det går inte att blunda för detta mera, det finns en risk för att våldet i skolan sprider sig till det övriga samhället, säger Salmela-Aro i en artikel publicerad av Yleisradio (YLE) 14.3.2023. Salmela-Aro hänvisar till en undersökning gjord av Helsingfors universitet i samarbete med Suomen rehtorit ry. Våldet i skolan har ökat i jämn takt sedan 2019 konstaterar Salmela-Aro och menar att våldet är fysiskt, psykiskt, det är hot om våld, det är konflikter, mobbning och trakasserier på sociala medier. Salmela-Aro säger att barn födda på 2000-talet är mer cyniska mot skolan och samhället, än tidigare generationer.

Även Helsingin Sanomat lyfter upp våld i skolan i en artikel publicerad 14.2.2023. Artikeln hänvisar till Kunta10-undersökningen från 2022. Undersökningen besvarades av 7200 personer verksamma inom småbarnsfostran och undervisning. I undersökningen framkommer det att 53,2% av respondenterna har utsatts för våld eller hot om våld av barn, unga eller deras familjer. 42 % uppgav att våldet tog sig uttryck i att det slängdes saker. 31,4 % hade upplevt sparkar och slag och 1,3 % uppgav att de utsatts för sexuellt våld. Därtill uppgav 1,2 % att de blivit hotade med antingen kniv eller skjutvapen. Outi Salo, direktör för den grundläggande utbildningen i Helsingfors, menar att det syns i skolorna att barn och unga mår dåligt. Man kan se en svag ökning av våldet i skolorna men att det ofta är samma elever som står bakom våldet I samma artikel (Helsingin Sanomat 14.2.2023) berättar specialläraren Lotta om vad hon upplevt under sin 20-åriga lärarkarriär i huvudstadsregionen. De skador hon fått under sin tid som lärare är häpnadsväckande; brutet ben, brutna armar, ögonskada, tandskador och slag med bollensträ mot huvudet. Lotta berättar att barn mår allt sämre. Frustrationen är stor och kommer ut som aggressioner.

En anonym lärare från det grundläggande stadiet i Helsingfors berättar att våldet är så vanligt i skolan att det behandlas med humor i lärarrummet. Det är ett sätt att överleva vardagen. Hen menar att det skett en ökning av våldshandlingar i skolan under de senaste åren. Förr handlade det om enskilda fall som kunde redas ut,

medan det idag är flera unga som beundrar våldskulturen och den kriminella livsstilen. Våld är ett maktmedel som eleverna använder sig av. Samma lärare uppger att den lättaste lösningen på problemet är att öka resurserna med fler vuxna i skolorna (Helsingin Sanomat 14.2.2023).

I en artikel från YLE 20.3.2023 framkommer det att två fall av våld riktat mot lärare fått rättsliga följder där båda förövarna, två 15-åriga pojkar, dömdes av tingsrätten. Slutlig dom har inte getts eller är okänd eftersom bägge meddelat missnöje med domarna och överklagat till hovrätten. I båda fallen var det frågan om ett fysiskt våld, där ena läraren bröt två revben och den andra skadade knät.

Det finns ett behov av forskning kring våld riktat mot lärare för att öka kunskapen för att kunna vidta förebyggande åtgärder. Terzuodi (2020) säger att det finns för få studier om lärares utsatthet för våld i skolan och vilka konsekvenserna kan vara för den enskilda läraren men även för hela skolmiljön. Studier visar tydligt att lärare i varierande utsträckning utsätts för hot och våld på sina arbetsplatser men att det förekommer i hela världen är tvetydigt. Enligt Espelage m.fl. (2013) borde skoladministratörer, beslutsfattare och politiker fästa större vikt vid problemet med tanke på hur viktig lärarresursen är för samhället.

Enligt grundskolans läroplan ska undervisningen sörja för hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet och säkerhet (Utbildningsstyrelsen, 2014). Det skall även inbegripa personalen som arbetar på skolan. Grundskolans läroplan säger att eleven har ett eget ansvar i skolgemenskapen genom att vara hyggliga och visa respekt mot sina skolkamrater och de vuxna i skolan samt följa de uppsatta skolreglerna (Utbildningsstyrelsen, 2014).

Våld inom skolan tar sig varierande uttryck och förekommer i många olika former. Fokus kan vara på dem som är utsatta men också på dem som är vittne till våld eller utövar det. I de studier som finns kring skolvåld har våld traditionellt definierats likvärdigt med fysiskt våld mot person (Göransson m.fl., 2011). Skolvåld är mer än så, det är alla de situationer som bidrar till att elever och personal känner rädsla eller känner sig hotade. Idag studeras både direkta uttryck för våld, såsom fysiskt och verbalt våld, och mer indirekta uttryck, som relationellt och socialt våld, men även cybervåld (Göransson m.fl., 2011).

Våld mot lärare i skolan diskuteras en del i dagens Finland. Detta syns främst genom diskussioner i dagspressen. Diskussionen borde, enligt mig, inte endast föras i dagspressen utan även på beslutande nivå. Att resurser fräntas från skolorna då samhället är i en utsatt ekonomisk situation är vardag för lärare. Skolan har traditionellt varit en plats för lärande, där lärare och elever samarbetar för att främja kunskap, personlig utveckling och samhällsmedborgarskap. Trots detta ideal är våld mot lärare en växande problematik i en redan ansträngd och underbemannad skolmiljö. Som lärare vill jag vara med om att lyfta fram den problematik som råder i våra skolor och som jag har personlig erfarenhet av. En problematik som kan få konsekvenser för hela utbildningssystemet. Det är viktigt att vi lärare lyfter fram den verklighet som berör och påverkar inte bara vår yrkesroll utan också oss som människor. För egen del kan jag bidra med en liten del genom denna studie.

Denna studie syftar till att belysa de komplexa och mångfacetterade aspekterna av våld mot lärare i skolan. Det är en fråga som inte bara påverkar enskilda lärare och elever, utan också utbildningssystemet och samhället i stort. Våld mot lärare underminerar skolans grundläggande uppdrag, vilket är att vara en trygg miljö för lärande och utveckling.

De utmaningar vi står inför är mångdimensionella. Vi måste förstå de underliggande orsakerna till våldet, identifiera riskfaktorer och värdera de konsekvenser som våldet har för lärare, elever och skolgemenskapen. Dessutom måste vi utforska potentiella strategier och åtgärder som kan användas för att förebygga och hantera våld mot lärare effektivt. Med denna studie vill jag bidra till en ökad förståelse av våld mot lärare i skolan och synliggöra viktiga aspekter som förhoppningsvis kan vägleda vidare i förståelse av denna problematik.

1.2 Förstudie

Inför läsåret 2022–2023 deltog jag och mina medarbetare i ett informations- och diskussionsmöte vid en skola i Vasa där vi arbetar som lärare. Under mötet informerades vi om ett webbaserat verktyg som skulle tas i bruk. Det webbaserade verktyget är en plattform dit alla hot- och våldsrappporter skickas från Vasas skolor. Under mötet framkom det att vår skola är en av de skolor i Vasa som rapporterar om flest hot- och våldssituationer. Min iakttagelse från mötet var medarbetarnas

uppmärksamhet som övergick från introduktionen av det webbaserade verktyget till ett sorl där lärarna sinsemellan diskuterade hot- och våldssituationer vid skolan. Det verkade finnas ett behov bland lärarna att diskutera upplevelser och erfarenheter av hot och våld. I vår arbetsvardag som lärare finns det varken tillfälle eller tid att under fria former och i lugn och ro kunna gå igenom de upplevelser som vi möter i vårt arbete. Utifrån detta möte väcktes min nyfikenhet och motivation för att ta reda på mera om hur vi lärare uppfattar hot och våld på arbetsplatsen. Tankarna som framkom under mötet resulterade i ett kandidatarbete som en del av mina studier till klasslärare vid Åbo Akademi.

I kandidatarbetet (Rimpilä, 2023) utgår jag från mina egna erfarenheter av att arbeta som lärare. Antaganden backas upp av den diskussion som förts i media och av den forskningslitteratur som finns om ämnet. Studiens frågeställningar var: *Vilken form av hot och våld har lärare blivit utsatta för?* och *Hur påverkar hot och våld lärares yrkesutövande?* Det övergripande syftet med studien var att samla in kunskap om hur läraren uppfattar situationen i dagens skola och hur de hanterar vardagen och oväntade händelser. Målsättningen med studien var att öka kunskapen om lärarnas arbetssituation. Studien genomfördes som en enkätundersökning med kvantitativ forskningsansats. Undersökningen genomfördes på samma skola som studien i denna avhandling. Skolan ombesörjer allmän undervisning för årskurserna 1–6 och specialklasser för årskurserna 1–9. Enkäten skickades ut elektroniskt till skolans 24 lärare. 19 lärare besvarade enkäten vilket gav en svarsprocent på 79,2 %. Studiens resultat visar att alla respondenter uppgett att det förekommit hotfulla situationer i skolan de tre senaste åren. Det varierar i frekvens där drygt hälften uppger att det skett några gånger i året medan en fjärdedel uppger att det skett några gånger i månaden och en fjärdedel några gånger i veckan. Vid fråga om lärare upplevt direkta hot riktade mot sig av elever de tre senaste åren svarade 31,6 % att de inte upplevt det. 47,4 % svarade att de upplevt hot några gånger per läsår och 15,8 % att de upplevt några per månad. 5,3 % uppgav att de upplever hot riktade mot sig själva varje vecka. 92,3 % av de som upplevt direkta hot har varit utsatta för verbala hot medan 69,2 % säger att det är genom blickar och kroppsspråk. Ingen av respondenterna säger sig ha blivit hotade genom digitala kanaler såsom ”sms” eller ”WhatsApp”. 7,7 % meddelade andra former av hot men valde att inte uppges dem.

Lärarna tillfrågades också om de bevittnat våld på skolan under de tre senaste åren som inte varit riktat mot läraren själv uppgav 73,3 % att de bevittnat våld mot kolleger några gånger i året. 10,5 % svarade att de bevittnat våld några gånger i månaden medan 5,3 % svarade att de bevittnat våld några gånger per vecka. 10,5 % uppgav att de inte bevittnat våld alls. På följdfrågan om läraren själv har blivit utsatt för våld av elev sade 63,2 % att de blivit utsatta för våld några gånger per läsår. 31,6 % uppgav att de inte blivit utsatta för våld, medan 5,3 % uppgav att de blivit utsatta för våld varje vecka. Våldet hade varierande former där slag eller att man blir slagen var vanligast. 76,9 % uppgav detta som den vanligaste orsaken. 53,8 % uppgav att de blivit buffade och 46,2 % uppgav att de blivit sparkade. 15,4 % svarade att de fått personlig egendom förstörd och 15,4 % har blivit bestulna. 7,7 % uppgav att de blivit bespottade.

Syftet var även att undersöka hur hot och våld påverkar lärarens arbetsförmåga och hur det tar sig i uttryck hos läraren. I undersökningen uppgav 10,5% att de inte påverkas av att ha blivit utsatta för hot och våld. 5,3% vill inte uppge det. 15,8% menar att de upplever rädsla och 52,6% uppgav att de känner sig utmattade efter att ha blivit utsatta för hot eller våld. 78,9% uppgav att de känner stress och oro på grund av hot och våld. Ingen av informanterna angav arbetsförmåga som resultat av hot och våld.

Studiens syfte var att ur ett generellt perspektiv få fakta om på vilket sätt lärare utsatts för hot och våld samt hur det påverkar deras yrkesutövande utan att gå in i de processer en människa går igenom efter att ha upplevt hot och våld. I studiens diskussion sammanfattas reflektioner om möjliga åtgärder och framtida forskning. Slutsatsen var att hot och våld i skolan påverkar lärarnas arbetsvillkor och att det är nödvändigt att ta itu med detta problem för att skapa en tryggare och mer produktiv arbetsmiljö för både lärare och elever (Rimpilä, 2023).

1.3 Syfte och frågeställning

Det övergripande syftet med denna avhandling är att, med den generella informationen som togs fram i kandidatarbetet, på ett djupare plan kartlägga hur lärare upplever våld och hotfulla situationer i skolan, hur lärarna hanterar vardagen som kan inkludera hotfulla situationer och oväntade händelser samt hur lärarna upplever att situationerna påverkar deras yrkesutövande. Målet med studien är att kvalitativt beskriva lärares arbetssituation och hur skolvardagen med hot och våld kan se ut.

Forskningsfrågan är: *Hur beskriver lärare våldsamma och hotfulla situationer i skolan och hur upplever de att hot och våld påverkar deras arbete?*

1.4 Studiens avgränsningar

Teorin fokuserar uteslutande på hot och våldssituationer som påverkar lärare och skolmiljön. Det innebär att dess ramverk och analyser är inriktade på att förstå de specifika utmaningar och dynamiker som uppstår när det gäller säkerheten och välbefinnandet för lärare inom skolmiljön. Genom att begränsa omfånget till denna specifika kontext möjliggör teorin en mer djupgående och målinriktad analys av de faktorer och mekanismer som påverkar lärare i förhållande till hot och våld i skolan.

Genom att begränsa studien till en specifik skola kan jag som forskare få en djupgående förståelse för den kontextuella och lokala dynamiken. Det ger möjlighet att noga undersöka de olika faktorerna och omständigheterna som påverkar det fenomen som studeras. Begränsningen till en skola gör studien mer praktiskt genomförbar och ökar chanserna till att få ett flexibla samarbete med de involverade parterna. En studie på en specifik plats kan också generera resultat och rekommendationer som är direkt relevanta för den lokala skolmiljön och därmed öka möjligheten till implementering av eventuella förbättringsåtgärder.

Respondenterna i studien utgörs av erfarna lärare som har arbetat under längre tid i en utmanande skolmiljö och undervisar i årskurserna 1–9. Lärarna till intervjun är slumpmässigt tillfrågade för att öka chansen att de valda respondenterna representerar en trovärdig och tillförlitlig uppfattning, vilket minimerar snedvridningar och möjliggör generaliserbara resultat.

Genom en öppen, halvstrukturerad intervju delar lärarna med sig av sina egna erfarenheter som pedagoger och belyser hur de uppfattar och hanterar våld och hot från elever i sitt arbete. Fokus i studien ligger specifikt på hot och våld riktat mot lärare, trots att våld i skolan kan ha olika dimensioner och uttryck.

2 Våld och våldsamt beteende

För att skapa en tydligare förståelse för hot, våld och aggressivitet i skolmiljön är det nödvändigt att förklara begreppens innebörd. Var och en av oss bär med sig en personlig referensram och definition av vad hot, våld och aggressivitet innebär, baserat på våra tidigare erfarenheter och upplevelser. För att skapa en enhetlig och grundad förståelse är det av vikt att använda forskningens definitioner som grund, vilket ger en gemensam bas för tolkningen av begreppen. I detta kapitel utforskas olika definitioner av våld och dess olika former och kategorier. Slutligen analyseras underliggande orsaker till våldsamt beteende för att ge en helhetsbild av ämnet.

2.1 Definitioner av våld

Man bör vara medveten om att definitionen av våld inte är enhetlig. Definitionen varierar beroende på i vilket sammanhang och i vilken kontext den används. Tidigare definierades våld betydligt snävare medan man idag har en mer övergripande syn på vad våld är och att det innefattar så mycket mer än bara verbalt och fysiskt våld. Definitionen av våld inbegriper även begrepp som aggression, aggressivitet och ett aggressivt beteende.

Världshälsoorganisationens (WHO) definition av våld lyder:

Våld är allt avsiktligt utövande av, eller hot om, fysiskt tvång eller maktutövning, mot sig själv, mot annan person eller mot en grupp eller ett samhälle, som leder till, eller sannolikt leder till, fysisk eller psykisk skada, död, frihetsberövande eller förlust (World report, 2002).

Världshälsoorganisationens definition av våld kan ses som en bred tolkning av våld. Citatet beskriver våld som en medveten handling eller hot där fysiskt tvång eller maktutövning används mot någon eller något, och detta kan leda till skada, död, förlust av frihet eller kan ha andra negativa konsekvenser. Det är en allmän definition av våld som används för att förstå och definiera olika former av våldsamma handlingar i samhället.

Enligt Isdal (2017, s. 33) är våld *användande av fysisk makt för att skada andra*, en enkel definition av våld. Våld är en handling där en person medvetet använder fysisk kraft för att orsaka skada eller skador på en annan person. Det är en enkel och tydlig definition som fångar kärnan av vad våld är. Så definierar de flesta människor sin uppfattning av våld. Enligt Isdal (2017) är definitionen både begränsande och bristfällig eftersom den saknar bland annat icke-fysiska sätt att skada andra.

Enligt Bauer (2019) är våld fysiskt, psykiskt, sexuellt eller ekonomiskt. Det kan också vara en kombination av alla dessa. Aktivt fysiskt våld är att skada sig själv eller någon annan. Det fysiska våldet kan ta sig olika uttryck och kan handla om allt från att kasta ett glas vatten på någon till ett systematiskt våld med ett tillhygge. Det gemensamma är syftet att skada någon annan. Omfattningen av våldet beskriver endast våldshandlingens allvar och karaktär. Bauer (2019) säger att ett psykiskt våld är då det används hot, kontroll eller makt för att skrämja eller kränka människor. All form av våld ger en konsekvens av det våld man blivit utsatt för. När någon utsätts för fysiskt våld kan det orsaka fysiska skador, såsom sår, brutna ben eller blåmärken. Dessa skador tar oftast en viss tid att läka, beroende på skadans allvar och individens hälsa. Psykisk skada som uppstår som ett resultat av våld, såsom traumatiska upplevelser eller psykisk stress, kan vara mer komplexa och svårärläka än fysiska skador. Våld kan ses som ett sätt att kommunicera. Det kan vara att uttrycka ilska, frustration eller andra känslor. Samtidigt kan det också bero på bristande kommunikationsfärdigheter hos den som utövar våld. När ord inte räcker till för att förmedla budskapet kan våld bli ett sätt att uttrycka sig, även om det inte är det mest effektiva eller önskvärda sättet att kommunicera. (Bauer,2019.)

Hur den mänskliga aggressiviteten kategoriserats varierar mellan forskare men förenklat är aggressiviteten fysisk, relationell, verbal eller sexuell. Numera finns våld också på nätet, via e-post, i sociala medier eller i mobiltelefon. (Göransson m.fl., 2011).

En definition som ofta ges i litteraturen är att hot och våld är ett aggressivt beteende hos en individ eller flera individer där syftet är att skada andra (Cacciatore, 2008; Kaltiala-Heino, 2013; Weizmann-Henelius, 1997).

Kaltiala-Heino (2013) menar att med våld syftar man till en aggressiv samverkan i olika former där syftet är att skada någon fysiskt eller psykiskt. För att kunna motverka och åtgärda våldshandlingar måste man känna till motiven och de olika typerna av våld.

Weizmann-Henelius (1997) definierar aggressivitet som ett beteende som ämnar att fysiskt eller psykiskt skada en annan människa. Aggressivitet och våld innebär också att sära eller hota samt utgöra en indirekt hotfullhet. Aggressivitet är inte endast handlingar utan innebär även tankearbete och känslor såsom hat och rädsla men även tillfredsställelse och glädje. Ett våldsamt beteende är ofta utåtagerande och är en följd av individens psykiska och biologiska egenskaper. Kontextens påverkan är också en viktig faktor. Våldsamt beteende är en reaktion på besvikelse och frustration över situationen. Människan känner hjälplöshet och har inga andra sätt att hantera situationen än med våld. Enligt Weizmann-Henelius (1997) är den psykiska utvecklingen skadad hos en människa med ett våldsamt beteende och även förmågan att kontrollera sitt beteende.

Riihonen och Koskinen (2020) säger att det är svårt att definiera aggression entydigt. Det kan vara en känsla som omgärdas av andra känslor och impulskontroller. Begreppen aggression, aggressivitet och ett aggressivt beteende ses ofta som samma sak. Riihonen och Koskinen (2020) menar att man ändå ska särskilja dessa begrepp för att de kan ha olika innebörd. Aggression ses ofta som något negativt men är en grundläggande instinkt vi människor har för att kunna försvara oss och föra oss framåt. Det är viktigt att förstå att aggression är en naturlig mänsklig känslomässig reaktion, men det är också viktigt att hantera den på ett hälsosamt och konstruktivt sätt. Aggression förekommer i många sammanhang utan att det leder till aggressivitet eller hatiska känslor. Det finns fysisk och verbal aggression.

Aggressivitet kan definieras som ett beteende som avsiktligt syftar till att skada någon eller något, ofta mot den andra personens eller objektets vilja. Aggression kan ta olika former, men det centrala i detta beteende är avsikten att orsaka skada eller obehag. Det finns fysisk och verbal aggression. Idag talar man även om cyberaggression, d.v.s. våld på internet. Göransson m.fl. (2011) använder ord som cybervåld och cyberaggressivitet för att förklara samma fenomen. Riihonen och

Koskinen (2020) menar att det är viktigt att vi förstår att aggression i grunden är att främja överlevnad. Med hjälp av aggression har människan kunnat hålla sig vid liv och överlevt under svåra förhållanden då resurserna var knappa.

Aggression, ilska och hat är reaktioner på något. Det kan vara frustration, brist på kommunikationsfärdigheter eller andra bakomliggande orsaker. De erbjuder kraft då något måste göras (Cacciatore, 2008). Aggression åstadkommer hat, självförsvar, utåtagerande och att individen håller på sitt. Aggressionen har förmågan att reagera på omgivningens kraftfulla och störande impulser. Barn och unga har förutom den reaktiva förmågan, som Kaltiala-Heino (2013) beskriver, en ”aggressivitetsgenerator” som är ett resultat av en vilja hos utvecklingen att växa, ta plats och ge energi. Hos vissa barn och unga kan det visa sig som väldigt kraftiga aggressionsutbrott medan det hos andra kan visa sig som utvecklingskriser och hos en del barn och unga går det obemärkt förbi.

2.2 Indirekt och direkt våld

Indirekt våld är olika former av hot eller ryktesspridningar genom till exempel sociala plattformar där syftet är att skada utan att behöva konfrontera offret direkt (Terzoudi, 2020). Denna form av våld kan också nämnas som cybervåld. Indirekt våld kan även vara att man tvingas bevittna eller se på ett utövat våld (Mattson, 2017). Indirekt våld kan, precis som direkt våld, ha negativa konsekvenser och har kopplats samman med till exempel utmattningssyndrom.

Direkt våld är en form av fysisk aggression som innebär att en person använder närkontakt eller kroppslig kraft för att skada eller påverka en annan person. Det inkluderar handlingar som knuffa, smälla till, gripa tag i, spotta och att slå en annan person (Göransson m.fl., 2011). Handlingarna syftar till att orsaka skada eller smärta och är ett hot mot den fysiska integriteten och säkerheten hos den som drabbas av våldet.

2.3 Proaktivt och reaktivt våld

För att kunna förebygga och åtgärda våldshandlingar behöver man ha kunskaper om olika typer av våld och därmed olika typer av motiv. För att närmare förstå vad våld är delar man våld i två kategorier, proaktivt och reaktivt synsätt. Kaltiala-Heino (2013) skiljer på proaktivt våld och ett reaktivt våld. Proaktivt våld idkas i syfte att uppnå vinning för utövaren. Det kan handla om hot och utpressning. Handlingen är ofta planerad och i stunden behöver starka känslor inte vara involverade. De som utövar proaktivt våld är ofta personer som är uppvuxna i en miljö där användandet av våld är ett naturligt sätt att uppnå rättigheter i tillvaron och där motiv för att avstå från våld saknas. Cacciatore (2008) säger att det finns människor som medvetet använder våld för egen vinning. De hotar, söndrar och använder våld för att nå sina mål. De är ofta kalkylerande och har lärt sig att tro att våld är ett fördelaktigt sätt att nå sina ambitioner. Proaktiv aggressivitet ökar risken för att bli en som mobbar andra.

Reaktivt våld är handlingar som personer tar till som upplever en situation outhärdlig och förlorar humöret. De saknar förmåga att lösa situationen rationellt och enda utvägen är ett vredesutbrott. Ett barn som bemöter orättvisor med reaktivt våld saknar redskap för att hantera konflikter samt har bristande självkontroll (Kaltiala-Heino, 2013). Denna form av aggressivitet är inte planerad och kontrollerad. Beteendet är ”explosionskänsligt” och temperamentet är ofta kraftigt. Dessa barn tolkar sin omgivning och andra människors syften som fientliga och har svårigheter att kontrollera sina känslor. Konsekvenserna är ibland att de får dåligt samvete och ångrar det de åstadkommit. Reaktiv aggressivitet kan leda till att man är den som blir mobbad (Cacciatore, 2008).

Terzoudi (2021) menar att ett våldsamt beteende har två sidor; den avsiktliga och den beteendemässiga. Det avsiktliga våldet som kan benämnas som det proaktiva våldet är då våldshandlingar är planerade och inte kräver någon provokation. Förövarens enda syfte är att uppfylla sina egna intressen. Det beteendemässiga våldet som benämns som det reaktiva våldet grundar sig på ett impulsivt beteende av ilska som uppstår av en provokation. Syftet med detta beteende är att orsaka skada. I undersökningar (Vitaro, 2002), bland 6–13-åriga barn har det framkommit

att det är skillnader mellan proaktiva och reaktiva barn i temperament och beteende. Reaktivt aggressiva barn har ett kraftigare temperament, är mindre uppmärksamma, mer impulsiva och mer ångestfyllda. Det beror på en nedsatt förmåga att reagera på omgivningens störande stimuli och impulser. Proaktivt aggressiva barn uppvisar ett mer fysiskt aggressivt beteende. De kan kontrollera sitt beteende och är mindre ångestfyllda (Vitaro, 2002).

2.4. Orsaker till aggressivt och våldsamt beteende

Desto mera aggressivitet och våld det förekommer i samhället, desto viktigare har det blivit att undersöka de bakomliggande orsakerna. Man har försökt hitta orsaker till ett aggressivt och våldsamt beteende bland biologiska och ärftliga faktorer, psykologiska faktorer och miljö- och socialmässiga faktorer eller som en kombination av dessa (Weizmann-Henelius, 1997).

Ett beteende som är aggressivt och våldsamt är en summa av många möjliga faktorer. Det kan ligga neurologiska orsaker bakom beteendet, det kan vara ärftligt betingat, svårigheter i det sociala samspelet, utmanande temperament, det kan bero på svårigheter att hitta lösningar, brister i modellinlärning eller bristen på stöd och uppfostran (Riihonen & Koskinen, 2020). Ett aggressivt beteende är inte en sjukdom utan ett symptom på något som kan liknas med en kulminering av ett barns svårigheter. Ofta är det sammankopplat med psykiskt illamående och ångest. Man har kunnat konstatera att försenade språkliga färdigheter och mer eller mindre svåra inlärningssvårigheter är sammankopplade med ett våldsamt beteende. Det är ofta enskilda händelser som utlöser en aggressiv reaktion hos ett barn men barnet har utsatts för yttre påverkan under en längre tid samt påvisar en känslighet för att påverkas. (Riihonen & Koskinen, 2020.)

Beteendegenetisk forskning på 6-åringar visar att omgivningen och miljön kan relateras till 60 % av barnens reaktiva och proaktiva aggressivitet. Genetiken förklarar endast 40 %. Resultatet av forskningen tyder på att dessa former av aggressivitet är känsliga för omgivningens och de sociala sammanhangens betydelse. Det har konstaterats att en hård, oförutsägbar och hotfull miljö kan leda till reaktiva aggressionsutbrott hos barn medan en överdrivet tillåtande, gränslös miljö kan lära barnet ett proaktivt aggressivt beteende. Det vill säga att barnet

använder det som ett medel för att nå sina målsättningar. (Brendgen m.fl., 2006.) Aggressivitet är en del av människans känsloliv och beteende. Forskningen har inte kunnat fastställa ett entydigt svar på hur ärftligheten påverkar ett aggressivt och våldsamt beteende. Man antar att temperamentsfullheten, som skiljer sig åt hos människor, kan nedärvas. Skador på hjärnan och skador på andra organ ökar känsligheten för aggressivitet och våldsamhet (Weizmann-Henelius, 1997).

3 Hot och våld i arbetslivet

Hot och våld i arbetslivet har blivit en växande oroskälla inom en rad yrkesområden, och skolan utgör inget undantag. Konsekvenserna av våld i skolmiljön är avsevärda och utgör en allvarlig utmaning för lärarprofessionen samt för lärandet som helhet. För att fördjupa förståelsen för denna problematik inleds kapitlet med en diskussion om definitioner och olika former av våld i arbetslivet samt hur dessa påverkar lärarnas dagliga verksamhet. Kapitlet utforskar vidare våldets olika perspektiv inom lärmiljön, och särskild uppmärksamhet riktas mot relevanta dokument och riktlinjer som erbjuder vägledning inom skolsamfundet. Genom att belysa dessa aspekter strävar kapitlet efter att kasta ljus över den komplexa dynamiken kring våld i skolmiljön. Slutligen riktas fokus mot föräldrarollen i förhållande till våldsproblematiken samt hur föräldrar kan bidra till att skapa en tryggare och mer respektfull skolmiljö, vilket är avgörande för att möta och hantera utmaningarna som hot och våld i skolan.

3.1 Definitioner av hot och våld i arbetslivet

På 1990-talet observerades en kraftig ökning hot och våld i arbetslivet. Detta skedde främst bland kvinnor. Under denna tid var det kraftigt försämrade förhållanden i arbetsmiljön inom de humana arbetsområdena dit bland andra skolan hör. Detta ledde till en breddning av definitionen hot och våld i arbetsmiljön och fler händelser ryms nu inom ramen för hot- och våldshandlingar. För att precisera innebörden av hot och våld på arbetsplatsen krävs en noggrann granskning av de olika dimensioner som dessa fenomen kan involvera. En allmänt förekommande definition i forskningen betonar att hot och våld innebär,

beteenden från en eller flera individer, både inom och utanför organisationen, som avsiktlig syftar till att orsaka fysisk eller psykologisk skada på en eller flera anställda i ett arbetsrelaterat sammanhang.

(Schat och Kelloway, 2005, s. 191).

Hot och våld på arbetsplatsen innebär avsiktliga handlingar som syftar till att skada anställda, antingen fysiskt eller psykiskt, och dessa handlingar kan komma från olika aktörer både inom och utanför organisationen.

Hur hot och våld på arbetsplatsen definieras, varierar både mellan de kvantitativa och kvalitativa studierna som gjorts och beror delvis på vilket perspektiv som valts som studiernas utgångspunkt (Wikman, 2016). Yrkesgrupper har olika uppfattningar av vad de anser vara hot och våld på arbetsplatsen. Därför är det svårt att definiera hot och våld i arbetslivet enhetligt (Wikman, 2016). Wikman (2012) påpekar också att det som uppfattas som brott är i allra högsta grad kontextberoende. Det vill säga beroende på var brottet begås får det olika uppmärksamhet i statistik på hot och våld. Min erfarenhet är att det hot och våld som förekommer på skolorna inte uppfattas som reella brott. I stället ser man det som en naturlig del av arbetet, något som hör till, eftersom förövaren ofta är ett barn. Samtidigt har skolorna blivit bättre på och är ålagda att rapportera hot- och våldshandlingar. Mörkertalet kan ändå vara stort. Sandström (2007) menar att det är särskilt de psykiska skadorna som sällan anmäls då personen har svårt att medge ens för sig själv att man tagit skada, än mindre anmäla det.

Inom forskningen idag råder en relativt stor enighet om att det krävs ett systemperspektiv på våldsförebyggande arbete. Ändå fokuserar dagens åtgärder mycket på den enskilda arbetstagaren som bemyndigas med ett ansvar i sin utsatthet i arbetet och påläggs att rapportera och anmäla händelser (Wikman, 2017). En del av definitionerna är breda medan andra definitioner är mer specifika och vinklade då man diskuterar om det funnits ett uppsåt med handlingarna. Gemensamt för dem är ändå att de flesta innefattar både fysiskt och psykiskt våld (Wikman, 2012).

Europeiska kommissionens (Brottsförebyggande rådet, 2023) definition av våld på arbetsplatser är:

Att personer kränks verbalt, hotas eller misshandlas under förhållanden som anknyter till deras arbete så att detta direkt eller indirekt äventyrar deras säkerhet, välmående eller hälsa. Våldet på arbetsplatsen kan ta sig uttryck i fysiskt våld, hot om våld, mobbning eller ofredande.

Brottsförebyggande rådet (2023) som verkar i anslutning till justitieministeriet skriver att våld på arbetsplatser kan vara internt och menar då att förövaren är till exempel en kollega eller så kan det vara externt där förövaren kan vara en kund, en patient eller en elev. Våld är mera vanligt i vissa yrkesgrupper och nämner vården och omsorgen som en grupp. Kvinnor drabbas oftare än män vilket kan bero på att yrkesgruppen är kvinnodominerad. Av de som drabbas av hot och våld i arbetsmiljön är cirka 2/3 kvinnor. Totalt drabbas 110 000 finländare årligen av hot och våld på sin arbetsplats. Eftersom en stor del av våra liv spenderas på arbetsplatsen har arbetsmiljön stor påverkan på vår hälsa. Miljön kan påverka oss både positivt och negativt. Förekommer det psykiskt påfrestande förhållanden eller direkt fysiska handlingar drabbar det arbetstagares hälsa och kan medföra konsekvenser för arbetstagarens välmående (Hanson, 2004).

Arbetarskyddsförvaltningen (2023) skriver att:

Med arbetsplatsvåld avses att man utsätts för eller hotas med våld i arbetet. Det kan ta sig uttryck som hotfullt beteende, ofredande eller fysiskt våld, såsom fasthållande, slag, sparkar eller i extrema fall våld med vapen. Med arbetsplatsvåld avses situationer där individer antingen utsätts för våld eller hot om våld i samband med sitt arbete. Detta våld kan anta flera olika former, inklusive hotfullt beteende, trakasserier eller fysiskt våld, exempelvis fasthållande, slag, sparkar och i de mest extrema fallen även våld med användning av vapen.

Det har alltid funnits hot och våld i samhället och därmed även i arbetsmiljön. Hot och våld som inte hanteras på arbetsplatsen kan få stora konsekvenser för hela arbetsgemenskapen och för arbetsgivarna. Det handlar om fysiskt och psykiskt lidande hos arbetstagarna som i förlängningen kan leda till sjukskrivningar, sämre engagemang och lägre effektivitet på arbetsplatsen. Det kan även leda till inre stridigheter mellan arbetstagarna eller som ilska mot ledningen (Bauer, 2019). En annan viktig konsekvens av en passiv hantering av hot och våld i arbetsmiljön är förlusten av arbetstid. Det berör i allra högsta grad skolorna som har begränsad tid för undervisning. Om läraren med den begränsade tiden dessutom ska reda ut och åtgärda hot- och våldssituationer på skolan blir undervisningen lidande (Bauer, 2019). I skolsammanhang kan detta betyda till exempel att en lärare som är offer i

en händelse som medfört konsekvenser för hälsan, dessutom är ålagd att anmäla händelsen och vara aktiv i den fortsatta utredningen av händelsen. Det här kan leda till ytterligare påfrestningar för hälsan. Därtill borde läraren göra en orosanmälan till barnskyddet vilket ytterligare medför påfrestningar och borttappad tid i en arbetssituation med en redan begränsad arbetstid.

Denna process ligger inte i linje med vad forskningen påpekar att borde göras, det vill säga, ha ett bredare systemperspektiv i det förebyggande arbetet och åtgärderna på arbetsplatsen (Wikman, 2017). Läraren kan således vara både offer, vittne, utredare och kontaktperson i ett fall där handlingen riktats mot läraren själv.

3.2 Våld och yrkesutövandet

Psykosocial arbetsmiljö innebär hur vi trivs och mår på våra arbetsplatser. En psykosocial arbetsmiljö påverkar människans hälsa och hur individen fungerar och presterar. Forskningen visar att det är av betydelse och därmed onödigt att ifrågasättas (Eklöf, 2017). Hot och våld på arbetsplatsen kan medföra ett lidande för de drabbade men också för deras familjer och kollegor. För organisationen kan det innebära lägre effektivitet och för samhället i stort kan det innebära stora kostnader för vård och sjukskrivning (Sandström, 2007).

Socialarbetare är en yrkesgrupp där det konstaterats en hög frekvens av hot och våld på arbetsplatserna. Arbetsbelastningen är hög och socialarbetarna upplever stora psykiska påfrestningar i arbetet. Oron att utsättas för våld är en ofta förekommande psykisk påfrestning för socialarbetare. Enligt Sandström (2007) innebär utsatthet för hot och våld känslomässiga reaktioner som ångest, nedstämdhet, ilska och depression. Chirico (2021) menar att följderna för att ha blivit utsatt för hot och våld är utmattning, depression och cynism. Cynism i denna kontext innebär ett mentalt avståndstagande till arbetsmiljön vilket i sin tur leder till en minskad professionell effektivitet. Händelser som inte uppmärksammas kan leda till långvariga trauman hos den utsatta. Det är därför av största vikt för läkningsprocessen hur hot- och våldssituationer följs upp och hanteras (Sandström, 2007).

Trots att lärarprofessionen skiljer sig från socialarbetarens finns det många gemensamma nämnare i yrket. Båda professionerna är människorelaterade där det förekommer ett samspel människor emellan. Även läraren kan utsättas för hot och våld. Konstaterandet stöds av en studie gjord av Rimpilä (2023) där majoriteten av lärarkåren i en mellanstor skola antingen bevittnat eller utsatts för hot och våld under de tre senaste åren. I studien uppger 78,9 % av informanterna att de känner stress och oro efter att ha blivit utsatta för hot och våld. Det som skiljer socialarbetare och lärare åt är att socialarbetarnas människokontakter i högre grad än lärarens handlar om vuxenkontakter. I skolorna finns en hög tolerans för olika form av beteenden då hot och våld utförs av ett barn. Min erfarenhet är att lärare men även utomstående anser att som lärare får du räkna med någon form av hot och våld. När människor under en längre tid arbetar nära hot- och våldssituationer suddas gränsen ut av vad som kan anses normalt. Man normaliserar problematiken så att våldet inte längre är ett problem. Detta kallas normaliseringsprocess (Isdal, 2008). Om jag ser till egen arbetserfarenhet så finns sådana tendenser i skolor där man skämtar bort situationer, konstaterar att det är därför man är där eller blundar för vissa situationer.

Wikman (2008) menar att idag uppmärksammar vi hot och våld på arbetsplatserna mer än tidigare och säger att det skett en tydlig ökning av hot och våld på arbetsplatserna sedan 1980-talet.

I sammanhanget är det också viktigt att förstå att det skett en utvidgning i vad vi menar med hot och våld. Där vi tidigare kopplade ihop våld som enbart fysiskt innefattar det idag så mycket mer (Isdal, 2017). Yngre personer löper också större risk att utsättas för ett våldsbeteende vilket förklaras med att som ung person har man inte lika stor arbetserfarenhet som äldre arbetstagare. På basen av min erfarenhet skulle jag också tillägga att personligheten och de personliga egenskaperna har betydelse.

Arbetskyddsförvaltningen (2023) skriver att:

En lämplig belastning på arbetsplatsen främjar arbetstagarnas hälsa och arbetsförmåga. En skadlig psykosocial belastning kan dock uppkomma på vilken arbetsplats som helst och ha en skadlig inverkan på vilken arbetstagare som helst.

En adekvat arbetsbelastning på arbetsplatsen gynnar arbetstagarnas hälsa och deras förmåga att utföra arbete effektivt. Å andra sidan kan en negativ psykosocial arbetsbelastning uppstå på alla typer av arbetsplatser och påverka arbetstagarna negativt, oberoende av vem de är. Denna typ av belastning kan vara skadlig och ha en ogynnsam inverkan på individens välbefinnande oavsett yrke eller arbetsmiljö.

3.3 Våld i lärmiljön

Våld i lärmiljön har intresserat forskare länge, men det mesta av forskningen har varit inriktad på våld mellan elever. Om mobbning som fenomen kan man läsa redan år 1969 när läkaren Peter Paul Heinemann introducerade begreppet mobbning i Sverige (Höjer, 2011). Andra former av våld i lärmiljön har varit relativt försummande och diskussionen om våld riktad mot lärare blomstrar upp främst om det sker större incidenter eller då media lyfter fram artiklar om skolsituationen (Terzoudi, 2021). Cohen m.fl. (2009) understryker att all typ av våld inom skolan påverkar skolans kvalitet och karaktär samt att skolans utbildningsuppdrag blir lidande.

Att syna våld i lärmiljö är ingen enkel uppgift utan kräver en diskussion om begreppets innebörd i förhållande till skolan. Våld inom skolan tar sig många uttryck och fokus kan vara på dem som är utsatta men även på de som är vittne till våld eller utövar våldet. I forskningen kring skolvåld har våld traditionellt definierats likvärdigt med fysiskt våld mot person och egendom men skolvåldet inbegriper alla de händelser och situationer som bidrar till att elever och personal känner rädsla eller hot. Även mobbning och andra subtila uttryck för våld såsom exempelvis utfrysning ska inkluderas i begreppet skolvåld (Göransson m.fl., 2011).

Enligt Utbildningsstyrelsen (2023) har eleverna rätt till en trygg lärmiljö där de känner arbetsro. Skolan kan påverka detta genom att ständigt utveckla verksamhetskulturen samt jobba för samsyn, gemensamt ansvar och omsorg. Skolan ska utveckla pedagogiska lösningar och skapa en stämning som präglas av förtroende och omsorg. Då skapas förutsättningar för arbetsro och trygghet. Cohen m.fl. (2009) skriver att begreppet skolklimat föddes på 1950-talet av ett antal studier som diskuterade skolans karaktär och kvalitet. Studierna synade vardagliga

upplevelser av skollivet. Idag används begreppet för att beskriva känslan, sammanhållningen och atmosfären i skolan.

Redan i årskurs 1 i den grundläggande utbildningen undervisas elever i självkänedom (Utbildningsstyrelsen, 2014; 2023). De ska lära sig att visa respekt mot andra, utveckla sina kommunikativa och emotionella färdigheter samt lära sig att samarbeta. En sund och trygg lärmiljö främjar lärandet. I lärmiljön tillåts ingen form av våld och skolpersonalen ska ingripa i alla situationer som berör hot eller våld.

Ett våldsbeteende inom skolan har ofta två huvuddimensioner. Proaktivt och reaktivt våld. Cacciatore (2007) skriver om elever som använder proaktivt våld i skolan som ett sätt för att få respekt och sin vilja igenom. Dessa elever är ofta utstuderat elaka och känner föga ånger för sitt handlande. De elever som kan kallas reaktiva är ofta de som skolvärlden kallar ”temperamentsfulla”. De brusar upp, säger och/eller gör dumheter men känner efteråt ånger över det som skett. Som lärare i skolan förväntas man gå ihop med alla elever och samtidigt bemästra de egna känslorna som uppkommer i oväntade situationer.

Den undervisande läraren ansvarar alltid för säkerheten under lektioner eller när elevgrupper förflyttar sig från en lärmiljö till en annan. Ifall våld uppdagas i arbetsgemenskapen, ska personalen försäkra sig om att miljön eleverna vistas i är trygg. För att förhindra att våldet upprepas ska man se över vardagsrutinerna så att eventuellt våldsamt beteende i fortsättningen inte äventyrar andra elevers eller anställdas trygghet. Detta kan ske genom ökad personal eller genom minskade gruppstorlekar samt att man använder sig av disciplinära åtgärder för att trygga säkerheten i lärmiljön (Utbildningsstyrelsen, 2014; 2023). Cacciatore (2007) poängterar att våld inte får under några som helst omständigheter tolereras inom skolan. Våld ska fördömas och förebyggas. En trygg och bestämd vuxen talar om för elever vad som är ett accepterat beteende. Opassande eller våldsamt beteende får inte påverka eller störa arbetsron i skolvardagen.

Thornberg (2020) skriver att det är av yttersta vikt att lärare är lyhörda och observanta på de informella normer och gruppnormer som råder i lärmiljön. Vilka värden och normer är framträdande och vilka lever man efter i gruppen. Man bör

syna om det finns värden och normer i gruppen som leder till kränkningar, trakasserier, mobbning och utfrysning. I skolan finns nedskrivna, formella normer, som är klart uttalade. De ingår i skolans värdegrundsarbete och ska implementeras i skolvardagen. Informella normer är outtalade och oskrivna som råder i vardagslivet. De informella normerna är av stor vikt för hur en grupp agerar i olika situationer och hur stämningen i gruppen är. I en studie av Henry m.fl. (2021) diskuteras att förekomsten av våld är mindre i skolor där eleverna inte favoriserar våld utan koncentrerar sig på studieprestationer och målsättningar. Dessa elever anser också att andra elever förväntar sig att de ska bete sig hjälpsamt och omtänksamt. I det sociala samspelet som sker i lärmiljön utvecklas, förhandlas och formas normer, både för livet i klassrummet och på övriga platser i skolan. Dessutom formas dessa normer ständigt och vilka normer som växer fram och bibehålls i de olika elevgrupperna är av stor betydelse för det sociala samspelet och skolklimatet. Som lärare och övrig personal är det således viktigt att uppmärksamma de informella formerna och aldrig förlita sig blint på regelverket och de formella normerna i skolan (Thornberg, 2020).

Ifall våldssituationer uppkommer i skolan hänvisas eleven med elevens och vårdnadshavarens tillstånd till skolans elevvård. Vid behov även till andra social- och hälsovårdstjänster. Våld kan förhindras genom sektorsövergripande samarbete som involverar vårdnadshavarna (Utbildningsstyrelsen, 2023). Efter en eventuell incident måste först och främst våldsoffret och andra drabbade tas omhand. Nästa prioritet är att säkerställa tryggheten för eleverna och personer som befinner sig i lärmiljön. Berörda personer bör informeras om det skedda, för att undvika onödig ryktesspridning av händelsen. När de akuta skyddsåtgärderna har vidtagits börjar efterarbetet. Skolan ska fungera så normalt som möjligt och personalen ska dra lärdom av det som skett och vidta åtgärder för att minska risker för nya incidenter (Sandström, 2007). Fostrande samtal används som första åtgärd för att ta itu med elevens olämpliga beteende. Genom samtalet strävar man till att tillsammans med eleven diskutera det inträffade samt utreda orsakerna till och konsekvenserna av handlingen i en mer omfattande utsträckning (Utbildningsstyrelsen 2023). Genom hela händelseförloppet ligger det största ansvaret på läraren eller hen som bär yttersta ansvaret för lärmiljön (Sandström, 2007). Detta kan naturligtvis bli komplicerat ifall läraren själv varit offer för våldet. Enligt lagen om den

grundläggande utbildningen kan disciplinära åtgärder som kvarsittning, skriftlig varning eller avstängning för viss tid vara följder av handlingar som bryter mot skolans regler (Utbildningsstyrelsen, 2023). Skolan baserar sitt handlande på den handlingsplan som varje skola är förpliktigad att utarbeta.

Rapporter visar att elever som blir vittnen till kränkningar i skolan sällan ingriper för att få slut på handlingen. Däremot sympatiserar de med den utsatta. På frågan varför de inte ingriper svarar de att de inte vill bli indragna och rädda för att själva bli offer. Faran för att som elev själv utsättas för våld och repressalier eller oron för att göra bort sig inför andra elever kan också tänkas vara skäl till att inte tolka händelsen som så allvarlig eller som en våldshandling. Eleven slipper således känna skam- eller skuld känslor för att individen inte ingrep. (Thornberg, 2020.)

På basen av artiklar i dagspressen och media kan man konstatera att våldet eller uppmärksamheten om våldet i skolorna i Finland har ökat (jmf. Svenska Yle, 2021). I samband med detta ökar stress och prestationskrav för både elever och lärare. När eleverna känner sig frustrerade och provocerade faller det sig naturligt att fler får behov av att markera sin ilska genom hotfulla ställningstaganden (Kaltiala-Heino, 2013). Redan år 2012 registrerades över 5300 hotfulla situationer i undervisningen i Finland jämfört med knappt 2800 år 2010. Mörkertalet är stort eftersom anmälningsförfarande inte använts lika av alla enligt OAJ:s undersökning (Luukkainen, 2013).

3.4 Vägledande dokument inom skolsamfundet

Enligt grundskolans läroplan (Utbildningsstyrelsen, 2014) ska skolan värna om hela gemenskapens trygghet och säkerhet. Skolans verksamhetskultur ska utvecklas i samverkan med alla som berörs av gemenskapen. Utvecklingen ska poängtera välbefinnande, delaktighet, gemenskap, trygghet och säkerhet. Däremot finns det ingen entydig definition på vad trygghet i skolan innebär utan man granskar fenomenet från olika synvinklar och som utgångspunkt har man fokuserat på de hot som förekommer i skolmiljön.

Enligt 29§ i lagen om den grundläggande utbildningen (628/1998) ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för användning av disciplinära åtgärder och

de tillhörande förfaringssätten. Denna handlingsplan för fostrande samtal, disciplinära åtgärder och förfaringssätt kompletterar skolans läroplan för de delar som bestäms på lokal nivå. Skolans lärare och rektor är skyldig att meddela vårdnadshavare om trakasserier, mobbning, diskriminering och våld som skett i lärmiljön eller under skolvägen. Disciplinära åtgärder enligt lagen om grundläggande utbildning är kvarsittning, skriftlig varning och avstängning för viss tid, högst tre månader. Beträffande avstängning för viss tid och skriftlig varning ska ett beslut meddelas och andra åtgärder enligt 36§ registreras (163/2022). Skolan ska stödja den avstängda eleven så att nödvändig elevvård ordnas.

Vad gäller lärarnas trygghet och säkerhet i lärmiljön är arbetsgivaren skyldig att genom behövliga åtgärder sörja för arbetstagarens hälsa och säkerhet i arbetet. Arbetsgivaren ska beakta omständigheter som berör arbetet, arbetsförhållanden och miljön. Arbetstagarens personliga förutsättningar ska särskilt beaktas eftersom de kan kräva individuella arbetsskyddsåtgärder för att trygga säkerheten och hälsan (Arbetsskyddslagen, 2023). Dessutom är rektor skyldig att sörja för tillgängliga resurser och kontinuerlig fortbildning samt styr- och informationssystem för verksamheten. Rektorns beslutanderätt innebär ett omfattande ansvar. Utbildningsanordnarens arbetarskyddsorganisation ska bestå av en arbetarskyddschef som utsetts av anordnaren, ett arbetarskyddsombud som valts för de olika skolorna, samt av en arbetarskyddskommission. Dessa väljs för en fyraårsperiod. Skolans egen arbetarskyddsorganisation ska organiseras så att alla i gemenskapen har möjlighet att påverka frågor på arbetsplatsen (Utbildningsstyrelsen, 2023).

3.5 Föräldrarollen

Att diskutera föräldrarollen i dagens samhälle skulle sannolikt behöva en egen avhandling, men tanken i denna studie är att diskutera föräldrarollens betydelse i relation till våldet i skolan.

Att fostra sina barn till att förstå rätt och fel och att fördöma våld hör till varje förälders uppgift. Det handlar om att vara goda förebilder och för barnet är föräldrarnas eget handlande av stor betydelse. Fostran börjar i hemmet. Det innebär att barnet behöver ges utrymme att växa som person samtidigt som en god fostran

erbjuder handlingsmodeller som inte bejakar våld när konflikter uppstår (Cacciatore, 2007).

Alla barn behöver gränser i en eller annan form vare sig det är i skolan eller i hemmet. De kan bli otrygga och utagerande, om en situation är utom kontroll eller gränslös. Konsten är att som vuxen förmedla klara och entydiga regler med en viss humor och flexibilitet. Det finns inga fasta och färdiga recept på hur man skapar disciplin som vuxen, däremot måste det finnas en medvetenhet om vad det innebär att vara en vuxen förebild (Iglum, 1999). Aggressionsfostran är lyhördhet och aktivt agerande vid osakligheter samtidigt som man visar en god modell med sitt eget handlande. Barnet tar efter föräldrarnas sätt att hantera känslor och föräldrarna har en viktig roll i att agera ansvarsfullt vare sig det handlar om positiva eller negativa känslor. Utöver det innebär det att lära barnet att känna igen sina egna utmanande känslor samt få dem att förstå att allt löser sig till slut (Cacciatore, 2007; Röning, 2013). Föräldrar till barn som påvisar våldsamt och aggressivt beteende har ofta själva haft samma utmaning och många gånger bevittnat ett liknande beteende i familjen under sin uppväxt. Därav är det mycket viktigt att en vuxen med anlag för egna temperaments utmaningar sansar sig och kontrollerar sitt humör och försöker förändra förhållningssättet till hur man hanterar konflikter (Riihonen & Koskinen, 2020).

Det kan också vara så att föräldrar till utåtagerande barn känner stor skam. Det kan vara svårt att erkänna att barnet är ursinnigt eller beter sig olämpligt. Ännu svårare blir situationen om barnet riktar våldet mot någon närstående (Taura-Jokinen, 2022). Riihonen och Koskinen (2020) konstaterar att det inte är enkelt att vara förälder och fostrare till ett barn med aggressionsproblem. Känslorna är många och som förälder kan man lätt ifrågasätta sitt föräldraskap. Omgivningen klarar inte heller alltid av att stöda en familj med utåtagerande barn eftersom den egna referensen saknas och många gånger är uppfattningen att allt skulle ordna sig ifall föräldrarna använde hårdare uppfostringsmetoder. Det är av yttersta vikt att föräldrarna inte känner att de är ensamma med uppgiften och får hjälp i att hitta stödformer för barnet. Det får inte vara en skam att be om hjälp.

Förhållningssättet till våld baserar sig på värderingar och attityder. Människan utvecklar värden och attityder i sociala interaktioner, och de kan se olika ut

beroende på vilken grupp man tillhör eller från vilken kultur man kommer. (Thornberg, 2020). Kulturer är synnerligen abstrakta fenomen med otaliga dimensioner och förhållningssätt. Alla dessa möts under skolans tak och ska omfatta skolans värdegrund och normer. Detta berör såväl familjer som elever och skolpersonal. Den utarbetade värdegrunden och de oskrivna normerna i skolan utgör föreskrifter för hur vi ska handla inom skolan. De oskrivna normerna varierar troligen från person till person. I skolvardagen kan detta innebära att elevernas och föräldrarnas normer ställs mot lärarens och skolans policy (Orlenius, 2010). Enligt mig blir detta mer och mer utmanande och synligt i skolvardagen eftersom alla familjer har en egen uppfattning om vad som ska gälla i vår individualistiska värld. Föräldrarnas relation och öppenhet för skolan är mycket beroende på hur samhället runt dem värdesätter skolan och vilka erfarenheter de själva har gentemot skolan. När man i skolan resonerar om elevernas fostran blir det ofta uppenbart att hemmets och lärarens värderingar avviker från varandra. Skolan behöver därför vara tydlig i sin kommunikation. Hemmet behöver känna till vad skolan syftar till och vad skolan förväntar sig av hemmet. Om vårdnadshavarna har en positiv inställning till skolan bidrar det i allmänhet också till att eleven har det. Vårdnadshavare vill sitt barn väl och de flesta är måna om att interaktionen med skolan är öppen och positiv. Man behöver därför från skolans sida sträva till att skapa ett fungerande diskussionsforum (Saloviita, 2003).

Enligt Utbildningsstyrelsen (2023) hör det till lärarnas uppdrag att dela händelser och upplevelser som berör eleverna med vårdnadshavarna. Det är viktigt att vårdnadshavarna får ändamålsenlig och korrekt information om elevens skolvardag. Problem och symptom som gäller eleven kan uppdagas i skolan och problemen kan ibland komma som en överraskning för hemmet. Därför är viktigt att ha med sig hemmet som samarbetspartner i arbetet kring eleven och stödja dem i deras fostrande uppgift. Ansvar för elevens fostran ligger ändå i första hand hos vårdnadshavarna.

4 Våld mot lärare

Detta kapitel fokuserar på våld riktat mot lärare och diskuterar de potentiella riskfaktorerna och de psykosociala konsekvenserna. Forskningsområdet lyfter fram olika former av våld som potentiellt kan inträffa i skolmiljön. Genom att belysa dessa aspekter eftersträvas efter en fördjupad förståelse för komplexiteten kring våld mot lärare och dess påverkan på både individ och samhälle.

4.1 Tidigare forskning

Våld riktat mot lärare är ett allvarligt problem som bör uppmärksammas i högre grad av forskare, skoladministratörer, kommunledare och beslutsfattare (Espelage m.fl., 2013). Det sker överraskande litet forskning om elever som begår våldshandlingar mot lärare med tanke på hur viktig resurs en lärare är för samhället och med tanke på vilken betydelse en lärare har för enskilda eleven. Även Longobardi m.fl. (2018) påpekar att det fortfarande finns brist på forskning om våld riktat mot lärare. Elevers våld mot lärare är fortfarande osynligt för allmänheten och för de som är utbildningspolitiskt engagerade och detta gäller globalt. Espelage m.fl. (2013) befärar att allt fler kunniga lärare söker sig bort från läraryrket. Det riktas ett ökande spektrum av elevbeteenden direkt eller indirekt mot läraren. Beteenden som sträcker sig från respektlöshet, hot och gester, stöld och egendomsskador till direkt fysiskt våld. Våld i skolan stör utbildningsuppdraget och äventyrar varje skolas avsikt att vara en våldsfri skola (Cohen, 2009).

Lokmic (2013) hänvisar i sin studie till American Psychological Association Task Force on Violence Directed Against Teachers (2011) som genomförde en av få studier genom en anonym enkätundersökning som besvarades av 2998 respondenter från 48 delstater i USA. Resultaten avslöjade att 80% av respondenterna hade blivit utsatt för någon form av våldshandling, minst en gång under det senaste året. Av dessa 80% är det 94% som uppger att handlingen utförts av en elev. Intressant nog uppgav nästan hälften av informanterna att de utsatts av två eller flera förövare. Förutom elev var en förälder det vanliga som den andra förövaren.

Lokmic (2013) har undersökt frekvensen av våld riktat mot grundskollärare i Zagreb, Kroatien. I studien framkom det att 74,3% av lärarna upplevt våld av elever under pågående år. Lokmic (2013) hänvisar till andra studier bl.a. en rapport från Scottish Executive Education Department (SEED, 2004) där det framkommer att 6889 rapporter är gjorda som resultat av elever som riktat våld mot lärare i och utanför skolan under läsåret 2002–2003. I Finland genomförde Kauppi och Pörhölä (2012) en undersökning bland 215 lärare där resultatet visade att 32,6% av respondenterna utsatts för någon form av våld under sina arbetskarriärer. En studie gjord i Sverige av Vaez m.fl. (2014) undersökte arbetsrelaterat våld mot offentligt anställda. I denna studie uppgav 22,5% av de 748 tillfrågade lärarna att de upplevt någon form av våld det senaste året. Chen och Astor (2009) genomförde en studie i Taiwan och i motsats till självrapportering vände de sig direkt till eleverna och frågade om de utsatt sina lärare för våld. I ett urval av 14 022 elever i årskurserna 4–12 svarade 30% att de utsatt en lärare för någon typ av våld under det senaste året. Slutsatsen som man kan dra från dessa undersökningar och rapporter är att det förekommer våld riktat mot lärare i många länder och i olika kulturer trots att frekvensen av våld varierar.

Terzoudi (2020) menar att våld mot lärare är ett växande problem i skolor över hela världen. Ändå verkar fenomenet inte särskilt intressant inom forskning. Flertalet forskare, bl.a. Espelage m.fl. (2013) och Longobardi m.fl. (2018) har efterlyst fler studier. De lärare som blivit utsatt för någon form av våld berättar att arbetsmiljön i klassrummet försämras och deras förväntningar på eleverna blir sämre. Samtidigt tappar läraren tron på den egna förmågan (Ozkilic & Kartal, 2012). Det finns således en risk för att förloppet återupprepas i nya våldshandlingar. Vi borde öka vår kännedom om det våld som lärare möter för att få ett bättre kunnande om hur vi kan förebygga den problematik som finns i skolorna runtom i världen. Terzoudi (2020) anser att vi måste särskilja på två saker då det gäller våld mot lärare. Skolan i sig är inte en automatisk grogrund för våld. Våldet finns inte naturligt i skolorna utan det är människor som tar våldet till skolan. Det är problem som skapats utanför skolan och som eleverna tar med sig till skolan, som kan leda till våldshandlingar. Skolans system d.v.s. regler och normer kan dock förvärpa problematiken under skolgångstiden. Skolmiljön kan oavsiktligt skapa normer för våld och som elever använder sig av för upplevda orättvisor, social status eller påtvingande av egna

regler. Jag delar Terzoudis (2020) uppfattning om att skolan inte är en automatisk grogrund för mobbning och våld. Det är vi människor som för mobbning och våld dit vi kommer. Eftersom skolan är en "mötesplats" för människor flera dagar i veckan förefaller det naturligt att det är där konflikter uppstår och tar sig i uttryck. Skolan i sig står inte för den grogrunden men kan givetvis oavsiktligt förvärra våldsbeteendet för en del människor.

4.2 Olika typer av våld riktat mot lärare

Studier visar att det verbala våldet är vanligare än det fysiska våldet (Berg & Cornell, 2016). Båda typerna är former av direkt våld. Verbalt våld mot lärare visar sig i olika former. Det som vi vanligast förknippar med verbalt våld är utskällningar, utsatthet för raseri, förlöjligande eller förödmjukande (Göransson m.fl., 2011). Det vanligaste är att det är eleven som riktar verbalt mot läraren men det kan också vara en förälder eller en kollega. Ett verbalt våld från en elev kan underminera lärarens auktoritet och självkänsla men också skapa en ogynnsam arbetsmiljö.

Det fysiska våldet innebär tillfogande av smärta eller kroppsskada, knuffar, smällar eller att man gripit tag i läraren (Terzoudi, 2020; Göransson m.fl., 2011). Internationell forskning har granskat våld mot lärare och funnit att fysiskt våld mot lärare är relativt ovanligt. Resultaten av dessa studier är dock tvetydiga när det kommer till könsskillnader. En studie genomförd i USA (Wei m.fl., 2013) hävdar att kvinnliga lärare är mer benägna att drabbas av våld än män. Detta innebär att kvinnliga lärare kan vara i högre riskzon när det gäller våldsincidenter i skolmiljön. Det är emellertid viktigt att notera att våld mot lärare varierar beroende på plats och skolkontext. Kvinnliga lärare kan vara mer sårbara i vissa situationer, medan manliga lärare kan vara mer utsatta i andra. Berg och Cornell (2016) framhåller att manliga lärare inte är immuna mot våld. Även om det kanske inte är lika vanligt som för deras kvinnliga kollegor, är det viktigt att förstå att manliga lärare också drabbas av våld.

Indirekt våld definieras som situationer där lärare bevittnar eller får information om våldsamma händelser som har ägt rum på skolan. En amerikansk studie (Buck, 2006) visade att hela 77% av de rapporterade händelserna, totalt 2490 incidenter,

klassificerats som indirekt våld. Det är betydligt vanligare för lärare att höra om eller bevittna våldshandlingar, än att de själva blir utsatta för sådana händelser.

En studie genomförd av svenska arbetsmiljöverket (Göransson m.fl., 2011) bekräftar att av de 51% av de tillfrågade lärarna någon gång har bevittnat situationer där elever tappat kontrollen över sitt beteende och reagerat med en våldshandling

Longobardis (2018) studie visar att sexuella trakasserier är ovanliga men förekommande. Dessa trakasserier innebär nedsättande sexuella kommentarer, ofrivilliga kyssar och kramar samt andra oönskade sexuella handlingar. Trots att sådana händelser är sällsynta kan de få allvarliga konsekvenser för den drabbade läraren.

Den digitala tidsåldern har gett möjlighet till en ny form av våld, det vill säga cybervåld. Enligt en undersökning från Arbetsmiljöverket i Sverige (Göransson m.fl., 2011) uppger 28% av lärarna att de blivit utsatta för cybervåld. Denna form av våld är komplex men med anonymitet som en central faktor. Den digitala världen erbjuder en plattform där människor kan agera utan rädsla för konsekvenser. Eftersom förövaren inte behöver fysiskt konfrontera sitt offer och se resultaten av sitt beteende så minskar chansen för empati och ånger mot offret. Cybervåld kan definieras som en form av indirekt våld.

Lärare som utsätts för elevrelaterat våld i skolan upplever vanligtvis flera olika typer av våld. Multipel utsatthet innebär verbalt, våld, fysiskt våld, cybervåld och sexuellt våld. Läraren blir således utsatt för olika former av våld av en och samma elev (Martinez m.fl., 2016). Författarna refererar till sin studie där det framkom att 94% av de 2324 respondenterna i grundskolan uppgett att de blivit utsatta för multipelt våld. I samma studie framkom det att män i högre grad än kvinnor blivit utsatta för multipelt våld. Ett exempel på multipel utsatthet kan vara följande exempel från verkligheten, från min arbetsmiljö: En elev kommer in i skolan under en skolrast. På rasten har det skett en incident som gjort eleven upprörd. Läraren ber eleven sätta sig ner, försöker lugna ner hen och ber eleven berätta vad som har hänt. Eleven börjar berätta men ju mer hen berättar, desto mer upprörd blir hen och aggressionen riktas mer och mer mot läraren. Eleven anklagar läraren för att hen inte bryr sig. Läraren ber eleven lugna ner sig varvid eleven börjar svära och kränka

läraren (verbalt våld). Då läraren ber eleven att inte säga så åt hen, ändras språkbruket mot en mer sexuellt kränkande karaktär (sexuella trakasserier). När läraren med hög röst meddelar att språkbruket är olämpligt och ber eleven vara tyst blir läraren bespottad (fysiskt våld). Läraren tar tag i eleven i axelhöjd och försöker svänga bort eleven för att inte få mera spott på sig med den påföljden att eleven sliter sig loss, vänder sig om och riktar ett slag mot lärarens arm (fysiskt våld). Personal som finns i närheten ingriper och för bort eleven som fortsätter med sitt verbala språkbruk. Incidenten varar en relativt kort stund men under den tiden hinner eleven med multipla våldshandlingar mot läraren. Denna händelse tolkar jag som en multipel våldshandling trots att incidenten är en enskild handling. Även om sådana incidenter är relativt ovanliga så är det ändå en bekräftelse på att det sker våldshandlingar, även i våra skolor i Finland. Acceptansen och toleransen för beteenden är mycket hög i våra skolor. Incidenter i skolan slätas ofta över eftersom det är elever som kan ha en eventuell sjukdomsbild diagnostiserad, som står för våldet.

Multipel utsatthet kan innebära ett större trauma för offret eftersom våldet är mera kontinuerligt än en enskild händelse. Det har inte gjorts studier på följderna av multipel utsatthet hos lärare. Hos barn som drabbats av en multipel utsatthet är de negativa konsekvenserna högre än om de drabbats vid enskilda händelser visar undersökningar (Forsberg, m.fl., 2019).

5 Metod och genomförande

I detta kapitel beskrivs undersökningens genomförande, från överväganden om val av metod till de etiska ställningstagandena som vägleder hela forskningen. Genom att belysa varje aspekt, inklusive preciserade frågeställningar, den hermeneutiska forskningsansatsen, metod för datainsamling såsom kvalitativa forskningsintervjuer och fokusgrupper, samt analysmetod och säkerställandet av reliabilitet och validitet, ger detta kapitel en övergripande förståelse för hur forskningen struktureras och genomförs. Denna metodologiska resa syftar inte bara till att presentera den tekniska och teoretiska grunden för undersökningen utan också att klargöra de etiska övervägandena som vägleder varje steg av forskningsprocessen.

5.1 Preciserade frågeställningar

Inom ramen för denna forskningsstudie undersöks komplexa ämnen relaterade till våld och hotfulla situationer i skolmiljön. Forskningen fokuserar på lärares perspektiv och erfarenheter, med konkreta frågeställningar som belyser både beskrivningen av hotfulla situationer i skolan och förändringar i våldsdynamiken över de senaste tre åren. Vidare utforskas lärarnas uppfattning om den individuella profilen av elever som utövar våld, och lärarnas syn på möjliga förbättringar av förebyggande åtgärder mot våld i skolan. Lärarnas uppfattning om hur lärarnas yrkesutövande påverkas på såväl emotionell som fysisk nivå av konfrontationer med våld och hotfulla situationer. Genom att undersöka hur dessa aspekter integreras i lärarnas vardag i klassrummet, strävar studien efter att ge en djupgående förståelse för de utmaningar och behov som lärare står inför när de möter våld och hot i skolmiljön.

Frågeställningarna som belyser forskningsfrågan är: Hur beskriver lärare hotfulla situationer i skolan och hur upplever de att hot och våld påverkar deras arbete?

1. Våld och hotfulla situationer i skolan

- Hur beskriver lärare hotfulla situationer i skolan och hur har våldet i skolan förändrats under de tre senaste åren?

- Hur reagerar läraren i en hotfull och våldsamt situation?
- Hur beskriver läraren eleven som utövar hot och våld?

2. Hur påverkas lärares yrkesutövande av hotfulla och våldsamma situationer i skolan?

- Hur påverkar hot och våld i skolan läraren emotionellt och fysiskt?
- Hur påverkar hot och våld lärarens vardag i skolan?
- Vilken form av stöd önskar lärare efter en hotfull situation eller en våldshandling?

5.2 Hermeneutisk forskningsansats

Denna studie antar en hermeneutisk forskningsansats, vilket innebär att den grundar sig i en förståelse för det fenomen som studeras och syftar till att skapa en djupgående och kontextuell insikt i hur lärare upplever och påverkas av våld i skolsammanhang. Hermeneutik, med sitt fokus på tolkning och förståelse av mänskliga upplevelser och beteenden, visar sig vara särskilt lämplig för att belysa komplexiteten kring detta ämne (Allwood & Eriksson, 2021). Genom att ta hänsyn till lärarnas egna perspektiv och erfarenheter, ger den hermeneutiska ansatsen möjlighet att fånga upp nyanser och subtiliteter som annars kanske hade förbisetts. Hermeneutiken tillåter forskarna att närma sig lärarnas upplevelser med en öppenhet för olika tolkningar och förståelser, vilket är särskilt relevant i en studie där målet är att skapa insikter om våldets påverkan på lärare.

Ordet hermeneutik kommer från det grekiska gudanamnet Hermes. Hermes var budbärare mellan gudar och människor. Han tolkade budskapen mellan gudarna så att människorna skulle förstå gudarnas olika tecken (Fejes & Thornberg, 2019). Historiskt kan man gå tillbaka till medeltiden där de första upptäckterna gjorts bland bibliska och judiska texttolkningar men även bland antikens filosofer. Mer specifikt är hermeneutikens rötter i renässansen och i två samtida inriktningar, den protestantiska bibeltolkningen och i de humanistiska vetenskaperna (Alvesson & Sköldberg, 1994). Det är ändå på 1900-talet som den moderna hermeneutiken växer inom filosofiska arbeten (Allwood & Eriksson, 2021). Martin Heidegger förnyade hermeneutiken genom en kontextualisering av människan och dennes upplevelser

och sätta in dem i större helheter av den kringliggande verkligheten. Allwood och Eriksson (2021) konstaterar att Heideggers filosofi är både svårtolkad och svårbegriplig. Ett förenklat sätt är att beskriva Heideggers slutledning som att människan är ett förstående väsen och hen förhåller sig till det genom att försöka förstå sin existens. Den som haft mest betydelse för hermeneutiken är den tyske filosofen Hans-Georg Gadamer. Gadamer tog intryck av Heidegger och konstaterade att han gjorde samma sak som Heidegger bara på ett annat sätt. Gadamers teori är att all kunskap ska gå att tolka. Detta gäller den all dagliga kunskapen såväl som den vetenskapliga kunskapen. För Gadamer är hermeneutiken en grund för att kunna förstå till exempel metodfrågor. Metodens uppgift är att samla in data och analysera den. Hermeneutiken ska, enligt Gadamer, ge förutsättningar för att förstå och legitimera val av metod. (Allwood & Eriksson, 2021.)

I egenskap av aktiv lärare har jag en förförståelse för hot och våld mot lärare. Min förförståelse grundar sig på tidigare erfarenheter av hot och våld i skolan. Denna grund utgörs av de kunskaper och tankemönster som utvecklats över tid. När jag konfronteras med ny information, tillämpar jag min förförståelse genom att aktivt söka likheter och skillnader mellan det nya och det bekanta. Genom att koppla samman ny information med mina erfarenheter och förhandskunskaper skapas en ram för att tolka och förstå det som händer omkring mig. Slutsatser dras sedan utifrån denna sammanvävning av det nya och det gamla, vilket ger mig en grund för att navigera genom och förstå olika situationer, särskilt relaterade till hot och våld i skolan. När vi strävar efter att förstå något nytt, lutar vi oss ofta på vår förförståelse för att skapa meningsfullhet. Denna förförståelse fungerar som den grundläggande ramen genom vilken vi närmar oss och tolkar ny information. Genom att söka efter likheter och skillnader mellan det nya och det befintliga, skapar vi kopplingar som hjälper oss att smälta samman den nya kunskapen. Förförståelsen kan påverka vår tolkning av information och hur vi reagerar på den. Förförståelsen kan också inkludera fördomar i form av förväg dragna slutsatser. Om vår förförståelse innehåller fördomar, kan det leda till snedvridning i vår tolkning av information och till att vi missar viktig information som inte överensstämmer med våra fördomar. Till skillnad från andra filosofer hävdade Gadamer att förförståelsen, inklusive fördomar, kan faktiskt ses som en nödvändig förutsättning

för att skapa ny kunskap. Det är viktigt att förstå att förförståelse och fördomar inte nödvändigtvis är negativa eller hinder för att förvärva ny kunskap. (Allwood & Eriksson, 2021.)

Vi bär med oss en förförståelse av det forskningsområde och de frågor som behandlas, vilken ofta är formad av våra personliga erfarenheter. Denna förförståelse fungerar som en ram genom vilken vi tolkar och engagerar oss i ämnet. Det är en nyanserad kombination av vår egen kunskap och våra livserfarenheter som påverkar hur vi närmar oss och förstår forskningen. Våra personliga erfarenheter bidrar till vår förförståelse genom att ge oss ett unikt perspektiv på ämnet. Dessa erfarenheter kan vara allt från livshändelser, utbildning, yrkesmässiga erfarenheter och personliga intressen. (Vikström, 2005.)

Människor uppfattar omvärlden på olika sätt, och varje individ skapar sin egen unika livsvärld. Livsvärlden omfattar en persons subjektiva upplevelse av sin vardag och hur denne förhåller sig till den omgivande världen. Det handlar om individens egna tolkningar, erfarenheter och meningsskapande i sitt vardagsliv. (Dalen, 2008.) När vi försöker förstå människor och tolka deras handlingar, är det deras individuella upplevelse av omvärlden vi försöker närma oss. Vi lever alla i samma värld, men vår upplevelse av den är unik och individuell. Det finns en väsentlig skillnad mellan vår subjektiva sanning och den objektiva sanningen. Vår subjektiva sanning är den verklighet som vi upplever och tror på baserat på våra egna känslor, erfarenheter och övertygelser. Den är färgad av våra personliga perspektiv och kan variera från person till person. Denna subjektiva sanning kan vara känslomässigt laddad och influeras av våra egna upplevelser. Å andra sidan är den objektiva sanningen den verklighet som är oberoende av individers åsikter eller perspektiv. Den är baserad på faktiska fakta och observerbara händelser som kan verifieras och stödjas av bevis. (Thurén, 2019.)

Huvudspåret i hermeneutiken har alltid varit, för att kunna förstå en del måste den sättas in i ett samband med helheten (Alvesson & Sköldberg, 1994). Om man till exempel vill förstå en viss bibeltext måste den sättas i ett samband till hela bibeln. Helheten består av sina delar, och att vår förståelse av helheten härrör från vår förmåga att förstå dess delar. Delar och helheter är ömsesidigt beroende av varandra när det gäller förståelse. Delar kan endast förstås fullt ut när de betraktas inom

sammanhanget av helheten, och samtidigt kan helheten endast förstås när dess delar studeras och sätts i relation till varandra. Inom hermeneutiken har detta beskrivits som den hermeneutiska cirkeln. (Alvesson & Sköldberg, 1994.)

Det hermeneutiska synsättet beskrivs som tolkning och innebär hur vi kan förstå och skapa mening i det vi vill studera. Tolkning och förståelse är två nära sammanlänkade processer som ständigt påverkar varandra. Huvudidén bakom tolkning är att vi försöker ge mening åt en mängd tecken eller intryck. Tolkning blir särskilt relevant när vi stöter på fenomen eller information som är nya eller obekanta för oss. Med andra ord, tolkning fungerar som ett brobygge mellan vår befintliga kunskap och det okända, och det är en nyckelkomponent för att uppnå förståelse. (Ödman, 2017.) Tolkning innebär att man med sin förförståelse aktivt sätter sig in i den talandes situation för att förstå budskapet på ett djupare och mer meningsfullt sätt. Det är genom tolkning inom hermeneutiken som vi strävar efter att uppnå en djupare förståelse av det som kommuniceras och att ge mening åt det. Denna ansats hjälper oss att avslöja subtila nyanser som kan påverka kommunikationen. Genom att tillämpa hermeneutiska principer strävar man efter att nå en mer fullständig och djupgående förståelse av vad som förmedlas. Hermeneutiken spelar en avgörande roll när det gäller att tolka för att förstå. Den erbjuder oss verktyg för att granska och avkoda kommunikation. (Ödman, 2017.)

5.3 Metod för datainsamling

Kvalitativa metoder inom forskning är ofta förknippade med någon av de tre huvudtraditionerna inom vetenskaplig kunskap: socialantropologi och sociologi, fenomenologi eller hermeneutik. Kvalitativa metoder syftar till forskningsprocedurer som inriktar sig på att samla beskrivande data. Denna typ av data består oftast av människors skrivna eller talade ord, samt observerbara beteenden. (Olsson & Sörensen, 2011.) Att använda kvalitativ forskning vid intervjuer med lärare, enligt Kvale och Brinkmann (2009), möjliggör en djupare förståelse av ämnet genom att undersöka olika dimensioner, kontexter och orsaker till våld på ett mer detaljerat sätt än kvantitativa metoder. Därav var valet av forskningsansats tämligen självklart för denna studie eftersom det är just den djupare förståelsen för fenomenet som är i fokus. Dessutom ger det insikt i lärarnas

personliga upplevelser och tolkningar av våld, vilket kan vara svårt att fånga med enbart statistiska data. Flexibiliteten i frågeformulering i kvalitativa intervjuer gör det möjligt att anpassa frågor baserat på varje lärarens unika bakgrund och erfarenheter. Dessutom tillåter kvalitativa metoder en kontextuell förståelse genom djupgående undersökning av skolans kultur och samhällskontext. Genom att analysera kvalitativa data kan man identifiera mönster och teman i lärarnas berättelser, vilket ger värdefull information. Denna studie, trots att den endast utgår från en skolas perspektiv, kunde skildra hur verkligheten i skolan kan se ut. Slutligen ger kvalitativ forskning möjlighet att utforska potentiella lösningar och förändringsmöjligheter, vilket kan vara användbart vid utformning av policyförslag för att förbättra skolsäkerheten. (Kvale & Brinkmann, 2009.) För att få en djupare syn på hur lärare verkligen upplever hot och våld är en kvalitativ ansats ett ypperligt sätt att nå vetenskap kring fenomenet. Den forskning som finns kring hot och våld mot lärare bekräftar att det förekommer och berättar även om hur hotet och våldet ser ut. Däremot finns det knapphändig information om lärares innersta upplevelser. Precis som Kvale och Brinkmann (2009) säger ger kvalitativ forskningsansats möjlighet till en djupare förståelse för fenomenet. Syftet och förhoppningen är att denna studie kan ge insikter som går långt bortom kvantitativa data och tillåter en mer nyanserad förståelse av lärarnas känslomässiga och psykologiska upplevelser av hot och våld.

Med kvalitativa metoder är syftet att karakterisera något. Det unika i kvalitativa forskningsmetoder ligger just i förmågan att skapa detaljerade och djupgående karaktäriseringar av fenomen eller sammanhang. Det centrala målet är att söka efter kategorier, beskrivningar eller modeller som bäst fångar och förklarar de olika aspekterna av ett fenomen eller en situation i omvärlden. (Olsson & Sörensen, 2011.) Studien syftar till att finna kategorier som i resultatredovisningen beskrivs som teman och nyckelbegrepp. Teman är hämtade från de teorier som tidigare forskning lyfter fram om hur hot och våld kan se ut, t.ex. cyberaggression eller verbalt våld. Nyckelbegreppen identifieras och tolkas i analyskedet.

Forskning använder en rad olika tillvägagångssätt vid analysen av det empiriska materialet. Oavsett det specifika tillvägagångssättet, är en gemensam nämnare att de tolkar dataunderlaget (Dalen, 2008). Enligt Alvesson och Sköldberg (2017)

beaktar och fokuserar kvalitativ metod på öppen och mångtydig empiri. Dessa utgör centrala kriterier för kvalitativa metoder. Inom kvalitativ forskning strävar man efter att inte begränsa sig till en förutbestämd uppsättning variabler eller svar, utan istället tillåta empirin vara öppen för tolkning. Detta innebär att forskaren är öppen för att upptäcka nya insikter och förståelse, även om de inte nödvändigtvis överensstämmer med förutfattade åsikter eller hypoteser. Målet är att låta empirin vägleda och berika studiens riktning och slutsatser.

Huvudsyftet med kvalitativa metoder är att genom insamlingen av information upptäcka eller öka vår förståelse för de många nyanserade och komplexa mönster som kan existera inom ett givet fenomen eller sammanhang. Genom att använda kvalitativa metoder kan man få en rikare och mer kontextuell förståelse av de studerade fenomenen och därigenom göra det möjligt att upptäcka komplexiteten och mångfalden som finns i omvärlden. (Olsson & Sörensen, 2011.)

Den kvalitativa metoden har ett eget värde när målet är att nå en djupare och mer nyanserad förståelse av olika fenomen, och detta är särskilt tydligt i fallet när man vill förstå mänskligt beteende. Det vanligaste användningsområdet för kvalitativ forskning är att utforska och beskriva komplexa aspekter av mänskligt beteende, tankar, känslor och interaktioner (Allwood, 2004). I studien är det just tankar och känslor som lärare upplever i samband med hot och våld som är det väsentliga. Denna metod tillåter oss att komma närmare individens personliga upplevelser och reflektioner, vilket är avgörande för att förstå den verkliga påverkan av dessa fenomen.

Kvalitativa metoder utgör ett övergripande begrepp som inkluderar en bred skala av forskningstekniker som bygger på insamling och analys av icke-kvantitativa data. Kvalitativa metoder involverar oftast tekniker som intervjuer, observationer eller analys av texter. Det de har gemensamt är att de inte utgår från numeriska mätningar (Ahrne & Svensson, 2022).

5.4 Den kvalitativa forskningsintervjun

I studien används en kvalitativ forskningsintervju för att utforska lärares syn på våld i skolan genom djuplodande intervjuer. Det övergripande syftet är att förstå världen ur respondenternas perspektiv, och valet av denna metod och synvinkel motiveras av flera skäl. Kvalitativa intervjuer möjliggör en fördjupad förståelse av lärares upplevelser och perspektiv, där informanternas fria uttryck ger insikter bortom det observerbara. Genom att fokusera på informanternas egna perspektiv respekterar studien deras unika upplevelser, vilket skapar en mer nyanserad och rättvis bild av ämnet (Kvale & Brinkmann, 2009). Meningen är att studien ska kunna ge ett mervärde genom informanternas unika upplevelser. Studien betonar även vikten av att vara medveten om hur perspektiv påverkar tolkningar och uttryck i forskningsprocessen. Detta medvetenhetsperspektiv bidrar till ökad transparens och förtroende (Allwood, 2004). Som forskare är det därför viktigt att man är objektiv och lyssnar till vad informanterna säger. Det är också väsentligt att inte blanda in egna värderingar och antaganden. Det gäller hela processen från intervju till analysarbete. Dessutom erkänner studien att valet av perspektiv kan öppna upp nya möjligheter och insikter, vilket understryker vikten av att vara öppen för olika tolkningar av våld i skolan. Genom att framhäva att varje perspektiv har sina styrkor och svagheter betonas vikten av att vara medveten om begränsningarna och möjligheterna i forskningsvalet, vilket ger en mer balanserad och reflekterande forskningsansats. Sammantaget möjliggör användningen av kvalitativ forskning och fokus på perspektiv en djupare och öppnare analys av lärares syn på våld i skolan (Allwood, 2004).

Samtidigt som olikheter i individens perspektivtagande kan tyckas skapa komplexitet och utmaningar, utgör de faktiskt en betydande positiv tillgång när flera individers förståelser av ett fenomen ställs samman i ett större socialt sammanhang (Allwood, 2004). Enligt Kvale och Brinkmann (2009) fokuserar den kvalitativa forskningsintervjun på att utforska och tolka respondenternas subjektiva upplevelser och tillåter forskare att upptäcka nyanser, motiv och sammanhang som inte alltid är uppenbara vid en första anblick. I studien är det därför viktigt att ge tid för den egna processen att tolka och analysera med en viss mognadsprocess. Det kan mycket väl vara så att det som vid en första anblick anses som självklart får en

annan dimension och ett större djup vid en större eftertanke. Kvale och Brinkmann (2009) menar att den kvalitativa forskningsintervjun innebär att försöka förstå ämnen genom att undersöka den intervjuades perspektiv och upplevelser i den vardagliga verkligheten som i hermeneutiken benämns som livsvärld. Två individer deltar i samtalet, där den ena ställer frågor och den andra svarar. Samtalsämnets tyngdpunkt är den intervjuades livsvärld och informantens koppling till den. Genom ett gott samtal skapas relationer vilket gör det lättare då erfarenheter och känslor diskuteras. Eftersom det är en bekant person som intervjuar informanterna finns det några fördelar. En fördel är att det redan finns ett ömsesidigt förtroende mellan intervjuare och informant. Vilket kan ta bort spänningar i samtalet och istället bidra till en naturligare öppenhet. Forskningsintervjun utgör en strukturerad och professionell dialog med ett tydligt definierat syfte och förberedd struktur. Efter intervjun kan analysen sedan utföras på två olika sätt: antingen med fokus på den livsvärld som beskrivs eller med fokus på personen som ger beskrivningen. I studien är det livsvärlden som är det primära. Det är informantens upplevelsevärld forskaren vill nå. Dalen (2008) nyanserar det på ett likande sätt och säger att ett kvalitativt angreppssätt fokuserar främst på upplevelsedimensionen hos informanten. De handlar om att undersöka och förstå hur individer upplever, hur de tolkar och förhåller sig till världen omkring sig. Kvalitativ forskning kan erbjuda övertygande beskrivningar av den mänskliga kvalitativa världen. Genom kvalitativa intervjuer kan vi förvärva välbaserad insikt om vår kommunikativa verklighet (Kvale & Brinkmann, 2009).

5.5 Intervjuguide

Som intervjumetod har valts det vad Kvale och Brinkmann (2009) kallar en halvstrukturerad livsvärldsintervju. Det finns även andra benämningar för denna intervjumetod, till exempel semistrukturerad intervju. Den halvstrukturerade intervjuformen passar studien eftersom den strävar efter att förstå och utforska teman i den levda vardagen ur informanternas perspektiv på ett smidigt sätt. Utgångspunkten i denna studie var från första början att insamlandet av data skulle ske som en semistrukturerad intervju. Till skillnad från helt strukturerade intervjuer, där varje fråga är förutbestämd, och ostrukturerade intervjuer, som är mer öppna och fokuserade på att låta deltagarna tala fritt, balanserar den halvstrukturerade

intervjun mellan dessa två tillvägagångssätt. En professionell halvstrukturerad intervju liknar i många avseenden ett vardagssamtal, men den genomförs med en specifik inriktning enligt en förutbestämd intervjuguide som fokuserar på utvalda teman. Detta tillvägagångssätt kombinerar flexibiliteten och naturligheten hos ett informellt samtal med den strukturerade ansatsen från en professionell intervju. (Kvale & Brinkmann, 2009.) Eftersom ämnet hot och våld är både känsligt och privat, är det avgörande att skapa en atmosfär där lärare känner sig bekväma att öppna upp och dela sina tankar och erfarenheter. Ett intervjusamtal där målsättningen är klart definierad men som äger rum i en avslappnad och fri atmosfär är en optimal miljö för att få uttömmande svar.

Denna metod möjliggör en öppen dialog och ger deltagarna möjlighet att dela sina perspektiv på ett naturligt sätt, samtidigt som forskaren kan säkerställa att alla relevanta teman eller frågeområden behandlas under intervjun (Trost, 2010). Under själva intervjun kan forskaren vara öppen för att låta deltagarna styra ordningsföljden av diskussionen. Det innebär att om deltagarna tar upp ett visst ämne spontant eller uttrycker en stark åsikt, kan intervjuaren följa upp det i stället för strikt att hålla sig till en förutbestämd ordningsföljd. Detta skapar en mer naturlig och dynamisk konversation. Fördelen med detta tillvägagångssätt är att det tillåter forskaren att vara lyhörd för deltagarnas egna prioriteringar och uttryckssätt samtidigt som det ger en grundstruktur för att säkerställa att inga viktiga aspekter förbises. Det främjar även en djupare och mer meningsfull dialog, där deltagarna känner sig hörda och respekterade (Trost, 2010).

En välarbetad intervjuguide är av avgörande betydelse, särskilt när man använder sig av en halvstrukturerad intervjuform (Dalen, 2008). Att utarbeta en intervjuguide är en krävande process som kräver noggrannhet och omtanke. Det handlar om att översätta studiens övergripande frågeställningar och mål till konkreta teman och relevanta underliggande frågor som kan vägleda intervjuprocessen. När man utarbetar en intervjuguide är principen att alla teman och frågor ska vara relevanta för de frågeställningar man vill uppmärksamma.

Kvale och Brinkmann (2009) menar att intervjufrågorna kan bedömas både tematiskt och dynamiskt. En framgångsrik intervjufråga bör inte bara ha en tematisk relevans för kunskapsproduktionen utan också dynamiskt bidra till att skapa en

engagerande och meningsfull intervjuprocess. En välutformad intervjufråga balanserar tematisk relevans med dynamiken i en öppen och interaktiv process. Genom att skapa en sådan balans kan forskaren skapa en intervjuprocess som inte bara genererar relevant kunskap utan också främjar en fördjupad förståelse och engagemang från deltagarna. Dalen (2008) säger att viden tematisk planering av en studie är en kritisk fas att välja ut teman som är direkt relevanta för att belysa de aktuella problemställningarna inom projektet. Detta innebär att forskaren noggrant identifierar och definierar de centrala områdena som behöver utforskas för att uppnå forskningsmålen. Efter att dessa teman har fastställts integreras de sedan på ett strukturerat sätt i intervjuguide. Kvale och Brinkmann (2009) anser att tematiska frågor i en forskningsintervju tjänar som nyckelelement som kopplar samman flera viktiga aspekter av forskningsprocessen: intervjuens "vad", de teoretiska föreställningarna om forskningsämnet och den efterföljande analysen av intervjun.

Dynamiska frågor inom en intervju spelar en avgörande roll i hur interaktionen utvecklas. Dessa frågor bör sträva efter att skapa en positiv atmosfär, upprätthålla ett smidigt samtal och främja intervjupersonens förmåga att dela sina upplevelser och känslor. För att skapa effektiva intervjufrågor är det viktigt att de är korta, lätta att förstå och fria från akademiskt språk. Även om en forskningsfråga kan vara teoretiskt välformulerad och passa bra in i en tematisk ram för en studie, innebär det inte automatiskt att den också är lämplig som en dynamisk intervjufråga. (Kvale och Brinkmann, 2009.)

Enligt Kvale och Brinkmann (2009) kan intervjuaren upprätthålla en balans mellan tematiska och dynamiska aspekterna under en intervju genom att utveckla två intervjuguider. Den första guiden bör fokusera på de viktigaste tematiska forskningsfrågorna, medan den andra bör innehålla frågor som kommer att ställas under själva intervjun och som tar hänsyn till både de tematiska och dynamiska dimensionerna. Trost (2009) skriver att då du utformar en intervjuguide är det avgörande att skapa något som passar dig och som är logiskt strukturerat för att maximera din förmåga att förstå meningsfull information från dina deltagare. Intervjuguiden (bilaga 3) formades med utgångspunkt i min förförståelse och ur den inhämtade teorin. Genom att kombinera dessa två element konstrueras specifika frågor som syftar till att stödja forskningsfrågan. På detta sätt skapas en

sammanhängande helhet där olika delar kopplas samman för att bidra till den övergripande forskningsfrågan. Teman har hämtats från tidigare forskning som identifierat typiska särdrag och begrepp vad gäller hot och våld mot lärare. Dessa teman utgör delar som kan bindas ihop till en helhet som ger svar på den forskningsfråga som ställs. Intervjuguiden utgör en central grundpelare för hela intervjuprocessen samtidigt som den fungerar som ett väsentligt rättesnöre under analysarbetet. Genom att noggrant utforma och strukturera intervjuguiden blir den till en värdefull resurs för att säkerställa att alla relevanta frågor och ämnen behandlas under intervjun. Dessutom ger den intervjuaren och deltagarna en tydlig riktlinje för att hålla sig fokuserade och hålla sig till ämnet.

När analysarbetet påbörjas kommer intervjuguiden att vara en ovärderlig referenspunkt för att förstå och tolka insamlade data. Den fungerar som ett verktyg för att organisera och kategorisera den information som samlats in under intervjuerna, vilket underlättar för forskaren att identifiera mönster, teman och viktiga insikter som framkommit. På så vis blir intervjuguiden inte bara en vägledning under själva intervjuprocessen, utan även en viktig resurs för den efterföljande analysfasen.

Under intervjun är målet att skapa en välkomnande och bekväm atmosfär för informanterna. Atmosfären spelar en avgörande roll i hur de reagerar, särskilt när det handlar om känsliga frågor. En positiv och trygg atmosfär främjar öppen diskussion och är väsentlig för studiens trovärdighet och resultat.

Samtalet inleds med icke-personliga frågor för att gradvis bygga upp informantens förtroende. Däremot finns det redan en relation till informanterna vilket underlättar, speciellt i inledningsskedet av intervjun. Detta ger dem möjlighet att vänja sig vid intervjuprocessen innan de konfronteras med mer känsliga ämnen. Vid inledningen av intervjun förklaras syftet med forskningen och hur respondenternas svar kommer att användas, vilket hjälper dem att förstå vikten av deras deltagande och skapar transparens. Informanterna försäkras om att deras svar kommer att behandlas konfidentiellt.

Eftersom frågorna är semistrukturerade får respondenterna utrymme att uttrycka sig fritt istället för att ge korta ja eller nej-svar. Särskilt när det gäller känsliga frågor betonas att deras svar kommer att hanteras med största försiktighet, och de har rätten

att avstå från att svara om ämnet är för känsligt. Min strävan är att vara empatisk och visa genuint intresse för diskussionen och respondenternas perspektiv trots att ansvar för både teknik och anteckningar ligger på intervjuaren. Intervjun avslutas med att ge respondenterna möjlighet att kommentera eller tillägga något till svaren.

5.6 Fokusgrupper

I denna studie genomförs intervjuerna i fokusgrupper. En annan benämning på intervjuformen är gruppintervjuer (Trost, 2010). Fokusgrupper präglas av en icke-styrande intervjustil där det primära målet är att samla in en mångfald av åsikter om det ämne som gruppen fokuserar på. En fokusgrupp har allmänt setts som en grupp på 6–10 personer men Trost (2010) menar att det räcker gott och väl med fem personer. Fördelen med en fokusgrupp är att diskussionen kan utforska olika perspektiv och åsikter samtidigt som deltagarna kan påverka och utmana varandras tankar, vilket kan leda till en rikare diskussion. Denna form av intervjustil går ut på att de intervjuade själva för ett samtal där intervjuarens roll är att observera med både ögon och öron samt att styra samtalet så att samtalet inte byter fokus från ämnet. Intervjuaren fungerar som en slags moderator (Trost, 2010). Till intervjutillfället kallas fem informanter i enlighet med vad Trost (2010) menar att är en tillräcklig mängd. Att använda fokusgrupp som intervjuform har valts av flera anledningar. Dels finns det goda möjligheter till interaktion och dynamik vilket kan generera en rikare diskussion där informanterna inspirerar varandra. Genom att lyssna till varandra kan man stimulera till att tänka djupare. Dels kan en grupp fungera som ett socialt stöd för informanterna i och med att ämnet kan upplevas både känsligt och personligt. Det kan vara stärkande för deltagarna att veta att andra också kan ha blivit drabbade av hot och våld.

Moderatorn presenterar diskussionsämnen och främjar ett ömsesidigt utbyte av åsikter. Hens roll är att skapa en atmosfär där deltagarna känner sig fria att uttrycka sina personliga åsikter om ämnet. Holme och Solvang (1997) påpekar att den betydande skillnaden gentemot en individuell intervju ligger i det omfattande sociala samspel som involverar olika mekanismer och faktorer som väsentliga element. I sådana diskussioner mellan människor med likasinnade former kan

uppfattningar utvecklas. Denna situation liknar mer det sätt på vilket vi vanligtvis skaffar oss våra åsikter, genom ömsesidig påverkan och interaktion.

Målet för fokusgruppen är inte att uppnå enighet om de diskuterade frågorna eller att hitta lösningar på dem. Istället syftar det till att lyfta fram olika perspektiv och uppfattningar kring en specifik fråga. Interaktionen i gruppen kan leda till mer spontanitet och livligare uttryck än det kan göra i en individuell intervju. Då det gäller känsliga ämnen kan det också vara till fördel att samtala i grupp då det kan vara lättare att föra fram egna åsikter som annars kan vara svåra att tala om. (Kvale & Brinkmann, 2009.) Vid intervjutillfället är det inte meningen att nå en samstämmighet, utan förhoppningen är att informanterna fritt vågar berätta om sina upplevelser. Miljön och klimatet ska uppmuntra till sådana diskussioner och det är moderatorns roll att så även sker.

Denna intervjuform kan medföra vissa risker för etiska problem. Det som sägs sker i en social situation där medlemmarna i den intervjuade gruppen följer med vad varje enskild individ uttrycker. Det är inte möjligt att förlita sig på att alla dessa medlemmar kommer att upprätthålla tystnadsplikten efter intervjun, vilket är något som en intervjuare alltid måste ta hänsyn till. Den intervjuade kanske inte vill säga vissa saker inför gruppen men också så att den intervjuade säger saker under samtalet som den efteråt ångrar att hen sagt. I en individuell intervjusituation vet båda att det är fullständig tystnadsplikt vilket gör att ett förflutet ord inte är så betydelsefullt. (Trost, 2010.)

5.7 Val av informanter

Syftet med kvalitativa intervjuer är att fördjupa förståelsen av det studerade fenomenet och öka informationsvärdet. För att uppnå dessa mål och samtidigt säkerställa mångfald i det undersökta ämnet är det viktigt att välja deltagare på ett systematiskt sätt. Detta innebär att urvalet görs medvetet och baseras på noga formulerade kriterier som är teoretiskt och strategiskt definierade. Dessa kriterier kan inkludera ålder, kön, värderingar, utbildning, yrke, familjesituation eller inkomst. (Holme & Solvang, 1997.)

En viktig aspekt att beakta är att personer som har en djupgående kännedom om det undersökta ämnet kan bidra med värdefullt innehåll till intervjuerna. Samtidigt varnar Holme och Solvang (1997) för att dessa personer också kan ge en snedvriden bild av verkligheten, vilket kan påverka trovärdigheten i studien.

Informanterna kontaktas personligen och ges en detaljerad förklaring om ämnet och syftet med undersökningen. Under denna första kontakt betonas vikten av anonymitet och att deras deltagande i intervjun kommer att behandlas med högsta etiska standard och god praxis, som förväntas vid vetenskapliga studier. Informanterna erhåller också ett följebrev där det specifika tillvägagångssättet för intervjun beskrivs i detalj.

Kvale och Brinkmann (2009) beskriver en god intervjuperson som samarbetsvillig, välmotiverad, värtalig, kunnig, sanningsenlig och konsekvent. De svarar precist på intervjufrågorna, ger sammanhängande svar och undviker självmotsägelser. Kompetenta intervjupersoner kan också ge detaljerade och livliga beskrivningar av situationen samt berätta berättelser som är lämpliga för studien. Samtidigt menar Kvale och Brinkmann (2009) att den ideala intervjupersonen inte finns och att vissa personer passar bättre än andra i olika typer av intervjuer. Enligt Allwood (2004) besitter den intervjuade potentiellt med ett stort mervärde men måste aktiveras av den som leder intervjun för att få fram det väsentliga för studien.

Holme och Solvang (1997) anser att sammansättningen av undersökningsgruppen helt och hållet bestäms av de forskningsfrågor som utgör grunden för studien. Efter att syftet och forskningsfrågorna bestämts för studien är valet av undersökningsgrupp självklart. Med erfarenhet från mitt kandidatarbete vill jag ytterligare fördjupa mig i ämnet och att det är möjligt att gå vidare med vissa personer som varit delaktiga i den första studien. Till min fokusgrupp har det valts fem medlemmar. I valet har inte ålder beaktats då det inte är relevant för studien. För att så långt som möjligt säkerställa deltagarnas anonymitet och integritet väljer jag att inte gå ut med vilket kön informanterna representerar. Studier visar (Wei m.fl., 2013) att det förekommer vissa variationer mellan könen då det gäller hot och våld men det är inte av större relevans för denna studie. Däremot har jag valt både klass- och speciallärare med minst tre års arbetserfarenhet. Orsaken till valet är att

en lärare med arbetserfarenhet har ett längre perspektiv av vad läraryrket innebär och har även en referensram av lärarens situation i dagens skolor. En nyutexaminerad lärare har ofta fullt upp med att sätta sin prägel och professionalism på lärarrollen. Alla informanter kommer från samma skola.

5.8 Analysmetod

Efter att ha gjort en tematiserad intervjuguide (se bilaga 3) och genomförd intervju startar den sista fasen av undersökningsprocessen vilket innebär analys, tolkning och redovisning av studien. Studien följer den hermeneutiska forskningsansatsen i analysarbetet.

Inom den hermeneutiska forskningsanalysen är tolkning det elementära analysredskapet och för att kunna tolka behövs en förförståelse för att skapa ytterligare förståelse för det man vill undersöka. Utgångspunkten för den hermeneutiska forskningsansatsen är den förförståelse som forskaren besitter från tidigare. Förförståelsen har formats genom utbildning och egna erfarenheter i livet. (Holme & Solvang, 1997.) Vid analyskedet är det betydelsen av förförståelsen som verkligen spelar roll. Tolkning av texter görs med hjälp av den förförståelse som finns för fenomenet och som tillkommit genom arbetserfarenhet och utbildning. Det är viktigt att inte låta egna värderingar eller antaganden påverka, utan istället objektivt analysera materialet.

Vikström (2005) anser att ett av hermeneutikens bidrag till vetenskapsteorin är betoningen av att ingen tolkning kan göras utan förståelse. Om vi saknar någon form av tidigare kunskap om det ämne vi vill förstå, har vi heller ingen möjlighet att förstå det. Det är förförståelsen som möjliggör att vi kan formulera meningsfulla frågor. Även om förförståelsen kan uppfattas som riskabel eftersom den styr och präglar tolkningsprocessen, utgör den framför allt en nödvändig förutsättning för att överhuvudtaget kunna uppnå förståelse.

Hermeneutiken anser att det inte existerar någon objektiv verklighet, utan snarare består verkligheten av innebörder som måste tolkas för att kunna förstås. När människor upplever något i sin livsvärld strävar de efter att förstå det genom

tolkning, och denna tolkning grundar sig på deras tidigare erfarenheter, det vill säga deras förförståelse (Ödman, 2017). En hermeneutisk tolkning växlar mellan olika aspekter, där varje aspekt innefattar typer av argument som stöder eller motsätter sig tolkningen. Centrala element i den hermeneutiska processen inkluderar å ena sidan dialektiken mellan tolkningens delar och helhet, och å andra sidan den särskilda inställningen hos tolkaren samt den unika karaktären hos den text som tolkas (Alvesson & Sköldberg, 2017). Till tolkningens öppna och pågående natur hör att tolkningsarbetet kräver ett tålmodigt sökande efter argument som stöder den tolkning som framstår som mest sannolik. Det är inte tillräckligt att bara presentera en tolkning; det är också nödvändigt att kunna argumentera för den (Vikström, 2005). I tolkningsarbetet kommer teman från tidigare forskning att ge ett stöd för att komma djupare i analysen. Under denna process kommer även nyckelbegreppen att identifieras.

I analysarbetet använder jag mig av den hermeneutiska cirkeln som analysredskap. Enligt Thurén (2019) kan man lika gärna tala om den hermeneutiska spiralen. Spiralliknelsen belyser idén att genom större erfarenheter ökar vår förförståelse, vilket i sin tur möjliggör en mer nyanserad uppfattning. Utvecklingen av förförståelsen kan betraktas som en progression från fördomar till en djupare förståelse. Denna bild av en spiral antyder att varje ny erfarenhet bidrar till att förfina och fördjupa vår tolkningsförmåga, skapar en kontinuerlig cykel av lärande och förståelse. Dalen (2008) menar att kärnan i tolkningsprocessen är att avläsa ett uttalande genom att rikta uppmärksamheten mot en djupare innebörd än det som omedelbart framgår. För att upptäcka denna djupare mening krävs att budskapet placeras i ett sammanhang eller en helhet. Förståelseprocessen utmärks inte bara av att förstå den enskilda delen i förhållande till helheten, utan också av ansträngningar att anpassa helheten till delen. Det handlar om att sträva efter en växelverkan mellan helhet och del för att uppnå en fördjupad förståelse.

I analysbearbetningen används Back och Berterös (s. 170–172, 2019) metod som ett övergripande arbetssätt vid tolkningen av intervjuernas innehåll

Steg 1: Forskarens första möte med texten

Efter transkriberingen av intervjun är det första steget att noggrant läsa transkriptionen. Texten läses igenom. Tankar, frågor och reflektioner nerskrivs. Här sker också identifieringen av nyckelbegrepp för studien. Samtidigt sker också ett sökande efter mönster och samband.

Steg 2: Identifikation av tema

Vid steg två läses texten återigen. Ur textens innehåll och sammanhang kopplar jag till de teman som satts vid intervjuguiden. Det kan även hända att nya teman uppstår under tolkningen av texten. Här sker tolkning då delar kopplas till helheten och vice versa. Fejes och Thornberg (2019) säger att man kan identifiera upp till 20–30 teman till en början och allt kan kännas spretigt.

Steg 3: Kluster av överordnade teman

I det tredje steget listas nyckelbegrepp till olika teman och sorterar in dem i områden, så kallade kluster. Vad finns det för likheter, vad hör ihop, vad skiljer? Även här kan det ske att teman utesluts eller kommer till eller att man flyttar mellan olika teman. Avslutningsvis sker en kontroll och överordnade teman fastställs enligt de nyckelbegrepp som valts.

Steg 4: Genomförande av översiktstabell

I det fjärde steget av analysen görs en sammanfattande tabell tillsammans med de citat som är väsentliga för resultatet och som illustrerar varje nyckelbegrepp. Beslut om vilka teman ska hållas och vilka som ska eventuellt förkasta sker i återspeglingsen till forskningsfrågan. Enligt Fejes och Thornberg (2019) är det viktigt att tabellen återspeglar textens innebörd snarare än forskarens förväntningar. En fullgod analys går utöver enbart beskrivningar och kräver djupare tolkningar. För att uppnå detta mål är det viktigt att inte bara presentera citat som underlag utan också utforska olika vinklar och tolkningar av dessa citat. Tre citat inom ett tema bör därför användas för att belysa olika aspekter och ge en mångfacetterad förståelse. Genom att använda dessa tre olika citat och tolkningar kan en mer komplett och djupgående analys skapas, där olika aspekter av temat utforskas och förstås från olika perspektiv.

Som stöd används även Kvaales och Brinkmanns (2009) rättesnören inom kvalitativa forskningsintervjuer:

1) Den hermeneutiska cirkeln beskriver en kontinuerlig process av tolkning som växlar mellan helheten och dess delar. I denna metod går forskaren fram och tillbaka mellan att förstå textens övergripande betydelse och att tolka dess enskilda delar. Processen startar ofta med en vag och intuitiv uppfattning om texten som helhet.

Forskaren tar in helhetens intryck och formar en preliminär förståelse. Sedan riktas uppmärksamheten mot de enskilda delarna av texten för att tolka och förstå deras betydelse. Det som gör hermeneutiken särskilt unik är att dessa tolkningar av delarna sedan återförts till helheten, vilket i sin tur kan påverka och justera den övergripande förståelsen.

2) Tolkningen av en text avslutas när man har uppnått ett inre sammanhang utan logiska motsägelser. Det innebär att tolkningsprocessen strävar efter en sammanhängande förståelse där de olika delarna passar logiskt och harmoniskt ihop, och när detta uppnås betraktas tolkningen som avslutad.

3) En tolkningsprocess innebär att man testar deltolkningarna mot textens övergripande mening för att säkerställa deras samklang och konsistens med helheten.

4) Att betrakta texten som autonom innebär att den ska förstås utifrån en egen referensram och det den själv uttrycker om ett tema. Det betonar att textens inneboende information och budskap bör vara vägledande vid tolkningen.

5) En hermeneutisk tolkning innebär att man bör ha kunskap om textens tema för att förstå dess innebörd och sammanhang.

6) Inom hermeneutiken finns ingen helt förutsättningslös tolkning av en text. Tolkaren kan inte bortse från den förståelsetradition hen lever i. Trots detta kan tolkaren sträva efter att bli medveten om sina egna förutsättningar och hur formuleringen av frågor till texten påverkar vilka svar som anses möjliga.

7) Tolkning innebär kreativ förnyelse och går utöver det direkt givna. Genom att skapa nya differentieringar och samband i texten berikas förståelsen och textens mening vidgas.

5.9 Reliabilitet och validitet

Begreppet reliabilitet har sitt ursprung i de kvantitativa forskningstraditionerna. Traditionellt sett syftar reliabilitet eller tillförlitlighet på att en mätning är stabil och inte påverkas av slumpmässiga faktorer. Det innebär att oavsett vem som utför mätningen, bör resultatet vara konsekvent. Med andra ord strävar man efter att minimera variationer som inte är relaterade till det som faktiskt mäts.

I kvalitativa intervjuer är begreppet konstans inte centralt som det är vid kvantitativa metoder. I stället för att sträva efter stabilitet i svaren betraktas förändringar som det som är särskilt intressant. Kvalitativa intervjuer fokuserar på att utforska komplexiteten och variationen i människors upplevelser, åsikter och känslor. Därför välkomnas och analyseras förändringar och olika perspektiv som en rik källa till insikter och förståelse, snarare än att betraktas som störningar i datainsamlingen. Detta tillvägagångssätt möjliggör en djupare inblick i deltagarnas världar och ger utrymme för att fånga upp nyanser som kan vara avgörande för tolkningen av resultaten. (Trost, 2010.)

Det förfaringsätt som valts som arbetsmetod i denna studie utgår från det vad Trost (2010) säger, det vill säga att olika perspektiv uppfattas som en rikedom istället för en belastning. Genom tolkningen identifieras de nyanser som kan finnas och som ger ett mervärde till hela resultatet.

Kvale och Brinkmann (2009) menar att reliabilitet i forskning avser konsekvensen och pålitligheten i forskningsresultaten. Det diskuteras ofta i termer av möjligheten att reproducera resultaten vid andra tidpunkter och av andra forskare. Även om strävan efter att öka reliabiliteten i intervjuresultat är önskvärd för att motverka godtycklig subjektivitet, kan en överdriven betoning på reliabilitet hämma kreativitet och variationsrikedom. En för stark inriktning på reliabilitet kan begränsa intervjuarens förmåga att använda sin personliga stil och improvisera

under intervjuprocessen. Flexibilitet och möjligheten att följa upp nya lovande tankar kan gå förlorade om det överordnade målet är att upprätthålla en strikt konsistens i frågeställningen och metodiken. Ibland kan just variationer och spontanitet under intervjun generera unika och oväntade insikter som kan berika forskningsresultaten. (Kvale & Brinkmann, 2009.) Utgångspunkten i intervjustyrelsen är att upprätthålla en öppenhet för värdefull information och inte låta en alltför strikt konsistens styra.

Därför är det en balans att beakta reliabilitet utan att kväva den kreativa och utforskande aspekten av kvalitativa metoder. En flexibel och öppen inställning till intervjuprocessen kan ge utrymme för oväntade dimensioner och nyanser, vilket i slutändan kan bidra till en djupare och mer heltäckande förståelse av det undersökta fenomenet. Trost (2010) menar att trovärdigheten är en utmaning inom kvalitativa studier. Det är min uppgift att som forskare kunna påvisa att data och analyser är trovärdiga. Jag måste alltså kunna visa att det insamlade datat är seriöst och av betydelse för problemställningen. Finns det till exempel inget övervägande kring etiska ställningstaganden i metodinsamlingen kan det finnas frågetecken kring trovärdigheten.

Ett begrepp som används för att beskriva kvalitet inom forskning är validitet eller giltighet. Ursprungligen har detta begrepp sitt ursprung inom den kvantitativa forskningstraditionen, men det har också integrerats av forskare som bedriver kvalitativ forskning (Fejes & Thornberg, 2019). Trost (2010) använder begreppet validitet för att beskriva ett instrument som är avsett att mäta det den är designat för att mäta.

Kvale och Brinkmann (2009) beskriver tre aspekter av validering när det gäller den kunskap som genereras genom en undersökning: *kontroll*, *ifrågasättande* och *teoretisering*. Vid *kontroll* antar forskaren en kritisk syn på den genomförda analysen och presenterar sitt perspektiv på det undersökta ämnet. Forskaren fokuserar särskilt på de kontroller som har implementerats för att motverka fenomen som selektiv perception och snedvriden tolkning. Denna process innebär att forskaren aktivt granskar och utvärderar varje steg i forskningsdesignen och genomförandet för att säkerställa att resultatet är tillförlitligt och opåverkat av

förutfattade meningar eller snedvriden tolkning. *Kontrollen* inkluderar ofta noggrann dokumentation av forskningsmetoder, insamlingsprocesser och eventuella justeringar som gjorts under forskningens gång. Genom att tydligt redogöra för de åtgärder som vidtagits för att minimera påverkan av subjektivitet, ökar forskaren transparensen och tillförlitligheten i undersökningen. Den kritiska granskningen innefattar även överväganden kring eventuella begränsningar och störande faktorer som kan påverka resultaten. Genom att vara medveten om dessa aspekter och rapportera dem öppet kan forskaren underlätta för läsarna att bedöma validiteten av studiens resultat. (Kvale och Brinkmann, 2009.) En väl utförd kontroll innebär att hålla fast vid de principer man beslutat sig för att vara viktiga i studien. En objektiv återspeglning till forskningsfrågan, de preciserade forskningsfrågorna samt de teman som hämtats från forskning är ständigt aktuella i analysarbetet. Ytterligare en faktor som betonas är att forskaren ges tid för att processa det insamlade datat utan att rusa iväg med alltför hastigt dragna slutsatser.

Kvale och Brinkmann (2009) menar att när man bedömer validiteten betonas vikten av att först och främst klargöra innehållet och syftet med undersökningen, och detta prioriteras framför metodologiska överväganden. Vid *ifrågasättande* är de grundläggande frågorna "vad" och "varför" centrala. Att förstå "vad" undersökningen avser att undersöka och "varför" det är relevant är avgörande aspekter för att fastställa validiteten. I sammanhanget av en intervjutext innebär detta att varje svar och tolkning måste relateras till det övergripande syftet med intervjun och de specifika frågorna som ställdes. Genom att hålla "vad" och "varför" i fokus kan forskaren effektivt utvärdera och stärka validiteten av tolkningarna som görs, och därmed förbättra kvaliteten på den insamlade informationen. Liksom vid kontrollen kommer det att ske en återspeglning till det grundläggande i forskningsfrågan. Vad vill forskaren ha svar på och varför är det centralt i denna studie. Detta innebär att forskaren måste ha en klar och tydlig förståelse av ämnets omfattning och ändamål innan några specifika metodologiska beslut fattas

När man närmar sig *teoretisering* uppstår en diskussion kring metodologiska frågor som rör validering och dess inverkan på de teoretiska aspekterna av de fenomen som studeras. För att utvärdera om en metod verkligen undersöker det den avser krävs en teoretisk förståelse av det som studeras. Validering blir därmed en central

aspekt i forskningsprocessen, där noggranna överväganden måste göras för att säkerställa att resultaten är pålitliga och överensstämmer med den övergripande teoretiska ramen. Den teoretiska förståelsen av de studerade fenomenen blir en grundläggande byggsten för bedömningen av valideringens kvalitet. Forskaren måste ha en djup insikt i de teoretiska begreppen och ramarna som styr fenomenen för att kunna bedöma om den valda metoden är lämplig och effektiv. Utan en teoretisk grund riskerar forskningen att sakna substans och tillförlitlighet. Validering blir särskilt viktigt när man strävar efter att säkerställa att resultaten av studien inte bara är reproducerbara utan också överensstämmer med de teoretiska förväntningarna. En metod som inte är tillräckligt validerad kan leda till snedvridna eller missvisande resultat, vilket i sin tur kan underminera hela forskningsinsatsen. Därför blir det avgörande att noggrant övervaka och utvärdera valideringsprocessen för att säkerställa att den valda metoden verkligen mäter det den avser att mäta. Inför studien har forskaren noggrant satt sig in den rådande teori som finns kring hot och våld mot lärare. Därmed finns det en förförståelse och erfarenhet kring hur tidigare forskning belyser fenomenet.

I studien utgår jag från Kvale och Brinkmanns (2009) vägledning, där en kontinuerlig validering av hela forskningsprocessen betonas för att uppnå validitet:

1) Tematisering. En undersöknings validitet beror på hur väl dess teoretiska antaganden är förankrade och hur logiskt härledningen sker från teori till forskningsfrågor.

2) Planering. Validiteten hos den producerade kunskapen hänger också på hur väl intervjudesignen och intervjumetoderna är anpassade till undersökningens ämne och syfte. Från ett etiskt perspektiv bör en valid forskningsdesign generera gagnande kunskap och samtidigt minimera eventuella skadliga konsekvenser för deltagarna.

3) Intervju. Validiteten i detta sammanhang fokuserar på tillförlitligheten hos respondenternas rapporter och kvaliteten på själva intervjuerna. Det innebär en noggrann utforskning av meningen bakom det som sägs och kontinuerlig kontroll av den information som erhålls för validering in situ.

- 4) Utskrift. Frågan om vad som utgör en valid översättning från muntligt till skriftligt språk handlar om valet av språklig stil för utskriften.
- 5) Analys. Här diskuteras om de ställda frågorna till en text är giltiga och om logiken i de gjorda tolkningarna är hållbar.
- 6) Validering. Det involverar en klok bedömning av vilken typ av validering som är relevant för en specifik undersökning, användningen av konkreta valideringsprocedurer, och beslut om vilken grupp som är lämplig för en diskussion om validiteten.
- 7) Rapportering. Här diskuteras om en given rapport ger en giltig redogörelse för huvudresultaten i undersökningen och betoningen av läsarnas roll i valideringen av dessa resultat.

5.10 Etiska ställningstaganden

En studie baserad på intervjuer är moraliskt betydelsefull. De moraliska aspekterna omfattar både de etiska aspekterna av hur intervjun genomförs och de mål som förföljs inom ramen för undersökningen. Den mänskliga interaktionen i själva intervjun har en påverkan på intervjupersonen och på den kunskap som genereras genom studien. Det handlar om att erkänna och navigera de etiska frågorna som uppstår under intervjuprocessen och att vara medveten om de påverkande faktorer som kan påverka resultatens kvalitet och ärlighet (Kvale & Brinkmann, 2009). I en studie som undersöker människors personliga erfarenheter av att ha blivit utsatta för hot och våld bör man vara varsam. Att ha blivit utsatt för hot och våld kan upplevas privat och känsligt. Utsattheten kan även framkalla känslor som skuld och förnedring. Kvale och Brinkmann (2009) säger att utmaningen med att bedriva forskning om svåra och känslolastiga upplevelser som delas offentligt kan vara påtaglig. Att utforska sådana ämnen kräver en hög grad av etisk medvetenhet och omtanke om deltagarna i studien. Dessa typer av upplevelser kan vara mycket personliga och känslolastiga, och det är nödvändigt att respektera deltagarnas integritet och välbefinnande. En annan aspekt är hur respondenterna blir tolkade av forskaren. I den ytterligheten av forskningsprocessen fungerar forskaren i huvudsak som en neutral observatör och rapporterar vad individer säger utan att tillsätta

betydande tolkning eller analys. I detta fall fungerar forskaren nästan som en mikrofonhållare och sorterar ut utsagor, och målet är att så exakt som möjligt återge intervjupersonernas ord och tankar. I den andra ytterligheten tar forskaren en mycket mer aktiv roll i analysen av intervjumaterialet. Forskaren engagerar sig djupt i tolkningen och analyserar materialet intensivt. I detta skede kan forskaren till och med tilldela materialet en annan betydelse än vad intervjupersonen ursprungligen avsåg. Detta innebär att forskaren går bortom att bara återge ordagrant vad som sagts och istället försöker förstå och tolka de underliggande budskapen och betydelseerna som kan finnas i intervjumaterialet. Forskaren skall vara försiktig med att framställa sina insikter som överlägsna eller göra alltför kategoriska påståenden om sanning (Alvesson, 2011).

Under hela processen skall den intervjuade ha rätt till sin integritet och värdighet. Detta gäller vid datainsamlingen, vid utvärderingen av materialet samt vid förvaringen av materialet. Att genomföra en intervju med tydliga riktlinjer är avgörande. Det är väsentligt att informera den intervjuade om att det är en formell intervju och att det följer en strikt tystnadsplikt (Trost, 2010). I denna studie, där respondenternas egna erfarenheter och upplevelser av hot och våld är det primära är det speciellt viktigt att kunna respektera integriteten även vid resultatredovisningen. Eftersom respondenternas svar kommer att återges som citat. Trost (2010) säger att man kan aidentifiera viss information genom att lämna bort vissa detaljer utan att förlora budskapet. Respondenternas svar i denna studie översätts från ett språk till ett annat och det och det sker en omskrivning från det talade språket till en skriven text. I och med det anser jag att möjliga specifika talesätt för en person faller bort och gör och gör det svårt att koppla talesätt till personen.

Att upprätthålla den utlovade konfidentialiteten bör vara en grundläggande princip och självklarhet i många sammanhang, särskilt när det handlar om känslig information. Forskarens roll är att hålla en balans mellan vetenskapliga kunskapens kvalitet och en varaktighet i de etiska ställningstaganden som görs under studiens gång.

Ahrne och Svensson (2022) menar att forskningen är föremål för etiska för etiska principer för att säkerställa att den bedrivs på ett rättvist, respektfullt och

ansvarsfullt sätt. Dessa etiska principer bör genomsyra varje aspekt av forskningsprocessen, från urvalet av informanter till intervjusituationens behandling och rapporteringen av undersökningen.

Forskare står inför höga etiska krav när det gäller publicering av sina resultat, och dessa krav är grundläggande för integriteten och trovärdigheten hos vetenskaplig forskning. Ett av de centrala etiska kraven är att de publicerade resultaten ska vara så korrekta och representativa för forskningsområdet som möjligt. Detta innebär att forskarna måste vara noggranna och objektiva i insamlingen, analysen och tolkningen av data för att undvika snedvridning eller felaktigheter. En annan viktig aspekt av de etiska kraven är att resultaten bör vara kontrollerade och validerade så långt som möjligt. Samtidigt bör procedurerna under forskningsprocessen vara transparent. Det innebär att forskarna är skyldiga att tydligt redogöra för sina metoder, analysprocesser och eventuella begränsningar i studien (Kvale & Brinkmann, 2009).

6 Resultatredovisning

I detta kapitel presenteras och utforskas teman som är kopplade till forskningsfrågan för att ge en djupare förståelse av studiens specifika ämnesområde. För att underlätta förståelse och öka transparensen används nyckelbegrepp för att sammanfatta svaren, och dessa åtföljs av individuella citat från informanterna. Nyckelbegreppen har identifierats under transkriberingen av intervjun. Ämnet är organiserat i tabeller och indelas i teman, vilka återspeglar begrepp och fokusområden i studiens teori. Temat belyses med direkta citat från respondenterna för att konkretisera vad informanterna avser.

För att skydda respondenternas integritet och anonymitet har varje deltagare tilldelats en kod enligt systemet L1-L5. Dessa koder representerar de fem olika lärarna som deltagit i fokusgruppsintervjun och möjliggör anonym referens till deras synpunkter och erfarenheter.

Avslutningsvis ges en övergripande sammanfattning av varje tema för att klart kommunicera de mest betydande resultaten och slutsatserna som framkommit genom analysen av respondenternas svar. Teman som använts har hämtats från tidigare forskning. Detta strukturerade tillvägagångssätt syftar till att ge en tydlig och lättförståelig översikt över de olika teman som behandlas i undersökningen samt de viktigaste insikterna som härstammar från respondenternas synpunkter och erfarenheter.

6.1 Hur beskriver lärare hotfulla situationer i skolan?

Under temat behandlas lärarnas uppfattningar om hotfulla situationer i skolan och hur det vidgade textbegreppet av våld tolkas i skolvardagen. Avsikten är att få fram informanternas spontana tankar kring temat. I tabellen presenteras teman var för sig. Teman baserar sig på de typer av våld som diskuteras i kapitel 2. Nyckelbegreppen är identifierade under analysen och citaten är direkta citat från informanterna.

Tabell 1

Hur beskriver lärarna hotfulla situationer i skolan?

Kluster	Nyckelbegrepp	Citat
Verbalt och psykiskt våld	Nedsättande benämning	“Eleven kommenterade mitt utseende på ett nedvärderande sätt. Hade åsikt om min klädstil och frisyr. Detta hände i klassen inför alla andra som var på plats.” (L4)
		“Eleven ropar kyss fittan till mig och rusar ut ur klassrummet. Detta hände efter att jag bett eleven sätta sin mobil i väskan.” (L4)
		”Veckovis får man ju höra både ett som annat från eleverna.” (L2)
		“När jag vänder mig mot tavlan hör jag hur eleverna pratar nedsättande om mig.” (L2)
	Öknamn	“Jävla hora” (L3)
		“Vittus CP” (L5)
“Vittus homo” (L5)		
Förnedrande/diskriminerande tilltal	”Bög” (L5)	
	“Du är en jävla dålig lärare” (L1)	
	“Eleverna vägrar hjälp av mig eftersom jag är kvinna.” (L3)	
Hot och maktutövande	Hot om anmälan	“Eleven hotar med rättsliga åtgärder.” (L4)
		“Eleven vägrar följa tillrättavisning av mig pga mitt kön.” (L2)
	Hotfullt beteende	“Dagligen upplever man ett hotfullt beteende.” (L1, L2, L4)
		“Eleven knuffar pulpeten så den faller omkull.” (L2)
		“En pojke sparkar sönder fönstret till ytterdörren då han inte fick komma in innan skolan börjat.” (L2)
	Hot om att blanda in familjemedlem eller vårdnadshavare	“Elev bröstar sig och frustar när jag ber honom snällt att komma till samlingen i gymnastiksalen.” (L5)
“Om du inte hjälper mig, berättar jag åt mamma.” (L5)		
		“Jag berättar åt min bror som kommer och ger dig stryk.” (L5)

Samtliga informanter är överens om att hot och våld, enligt den nuvarande teorin om att hot och våld inbegriper idag mycket än tidigare och har en bredare innebörd än tidigare insikter. Resultaten tydliggör att det mest förekommande våldet i skolan är psykiskt och verbalt men även fysiskt våld visar sig vara en del av vardagen. Dessutom har två respondenter personligen upplevt cyberaggression.

6.2 Hur reagerar lärare i en våldsam och hotfull situation?

Under temat synliggörs hur lärare agerar när de utsätts för hotfulla situationer eller våld i skolan. I tabellen presenteras nyckelbegreppen var för sig. Nyckelbegreppens tema består av de typer av våld som diskuteras i den första frågan (6.1). Nyckelbegreppen är identifierade under analysen och citaten är direkta citat från informanterna.

Tabell 2

Hur reagerar lärare i en hotfull och våldsamt situation?

Kluster	Nyckelbegrepp	Citat
Verbalt och psykiskt våld		
Nedsättande benämning	Bedömning av situationen	"Läraren måste avgöra och överväga vad som lönar sig i en situation när eleven pratar fult." (L2)
Öknamn	Handledning	"Oavsett elevens nedsättningar eller diagnoser måste läraren agera och ta till de metoder och regler som samhället ställer för att eleven ska förstå följderna av sitt agerande." (L4)
Frnedrande/ diskriminerande tilltal	Diskussion	"Läraren måste både lyssna till eleven och vägleda hen samtidigt. Eleven måste tillrättavisas när hen inte använder ett önskvärt språk." (L4)
		"Det får inte bli en vana att elever får säga vad som helst i en skolmiljö. Som lärare får man inte bli avtrubbad." (L2)
Hot och maktutövande		
Hot om anmälan	Handledning	"Det är viktigt att upplysa eleven om vad som är rätt och fel i skolan. Både lärare och elever har rättigheter och skyldigheter och att hota en tjänsteman är olagligt." (L4)
Hotfullt beteende	Diskussion	"Diskutera med eleverna om vad som är ett gott och vettigt beteende. Sen gäller det att försäkra sig om att hotet inte verkställs där och då och situationen blir fysisk." (L1)
hot om att blanda in vårdnadshavare eller familjemedlem	Vägledning	"Förklara för elever som kanske inte förstår skolkulturen att i vårt samhälle sysslar man inte med att köpa sig fri från dumheter." ((L4)
Hot om repressalier och våld		
Mutor		
Fysiskt våld		
Buffar, slag och sparkar	Bedömning av situationen	"Om man vet att det finns elever som är fysiska ska man undvika att vara ensam som vuxen med dem, speciellt om man känner att det är en dålig dag." (L1, L4)
Spottande och bitande	Professionalism	"Det gäller att tänka snabbt om en situation håller på att urarta samtidigt som det gäller att hålla lugnet. Som lärare har man ju ansvar över alla elevers trygghet." (L4)
Kastande av saker	Handlingskraft	"Som lärare måste man ta diskussionen så snabbt som möjligt med berörda elever och sätta de egna känslorna till sidan, trots att man är både upprörd och arg. Det är väl det som räknas som professionalism." (L3)
		"Ursäktar man vissa elever för mycket när man vet att hen har förmågan till att bli fysiskt våldsamt?" (L2)

I denna redovisning beskrivs hur informanterna hanterar och reagerar när hotfulla eller våldsamma situationer uppstår i skolan. Vid verbala och psykiska våldssituationer är det nödvändigt att överväga vilket tillvägagångssätt som är mest lämpligt. Det krävs en balanserad strategi, där läraren måste agera genom att antingen inleda en diskussion eller guida eleven för att hjälpa dem förstå att deras beteende inte är acceptabelt.

När det gäller hot, maktutövande och cyberaggression tillämpas i stort sett samma förfarande. Dock skiljer sig situationen när det kommer till fysiskt våld. I dessa fall måste läraren bedöma situationen på ett annorlunda sätt. Prioriteringen ligger ofta på att säkra andra elevers trygghet samtidigt som läraren måste fatta beslut om hur den elev som utövar våld ska hanteras.

6.3 Lärarens beskrivning av elev som utövar hot och våld

I avsnittet presenteras informanternas perspektiv på elever som uppvisar hotfullt beteende eller utövar våld i skolmiljön. Analysen är strukturerad enligt de definierande termer som används i denna studie för att beskriva och förstå våldsföreteelser. Nyckelbegrepp har framträtt under transkriberingen av insamlade data och dessa synliggörs med direkta citat av informanterna.

Tabell 3

Lärarnas beskrivning av elev som utövar hot och våld

Kluster	Nyckelbegrepp	Citat
Verbalt och psykiskt våld	hemförhållanden	“Flickor som utövar våld är mera komplexa. De är slutna och svåra att nå.”
	könsoberoende	Deras värld är på något sätt helt låst.” (L4, L1)
	diagnoser	“Elever med olika diagnoser har självklart sämre självbehärskning.” (L5)
	gränslösa	“Elever som inte kan skilja mellan spelandet och verkligheten. De saknar verklighetsuppfattning.” (L2, L3, L4))
		“Elever som sover för lite och är trötta i skolan.” (L4)
	“Elever som i stunden inte kan tänka klart utan häver ur sig allt i stundens hetta.” (L1, L3, L4)	
	“Elever som inte är uppfostrade hemifrån och vuxit snett från början. De är helt enkelt felprogrammerade från första början.” (L1, L2, L3, L4).	
Fysiskt våld	diagnoser/ multipla utmaningar	“Elever som har utmaningar i vardagen, eventuella diagnoser och spelar mycket. De tror att man löser konflikter genom att man utagerar, som i ett dataspel.” (L4)
	saknar konsekvenstänk	“Elever som saknar konflikthanteringsförmåga, eller har ett konsekvenstänk uttrycker sig aggressivt.” (L3, L4, L5)
	pojkar	“Jag tycker att pojkar är mer fysiska. Åtminstone i vår skola.” (L4)
	gränslösa	“Vi har elever som kommer från hem där vardagsutmaningarna och sociala problemen går i arv. Jag vågar påstå att flertalet elever som idkar fysiskt våld kommer från dessa förhållanden” (L1, L2)
	“Jag sa det redan tidigare. Här har vi åter de gränslösa barnen som har vuxit snett.” (L1)	
Hot och maktutövande	pojkar kulturella skillnader	“Det är nog främst pojkar med utländskt påbrå som hotar att hämnas eller med att skicka en släkting och reda upp saken.” (L1, L5)
	gränslösa	“Återigen, gränslösa elever som tror att det hjälper med hot. Kanske något de kopierar från media.” (L2, L3, L5)
Cyberaggression	könsoberoende	“Egentligen kan det vara vem som helst som hetsar till våld eller osakligt beteende på nätet.” (L3, L5)
	saknar konsekvenstänk gränslösa	“Oavsett ålder verkar inte elever och barn förstå vilka konsekvenser ett oförsäamt beteende kan få.” (L4)

Enligt undersökningen beskriver informanterna elever som utför hotfulla handlingar eller utövar våld på följande sätt. Elever som använder sig av verbalt och psykiskt våld har ofta diagnoser eller lever i utmanande hemförhållanden som kan förklara varför de agerar gränslöst och saknar förmåga att förstå vad som är rätt och fel. När det gäller fysiskt våld är det främst pojkar och elever med olika utmaningar som oftast är inblandade. Dessa elever uppfattas sakna konsekvenstänk.

Hot och maktutövande utövas huvudsakligen av elever med en annan kulturell bakgrund medan cyberaggression kan utövas i princip av vilken elev som helst. Sociala medier och andra chatforum är tillgängliga för de flesta och i dessa forum är det lätt att uttrycka både ilska och hot.

6.4 Hur påverkar hot och våld i skolan läraren emotionellt och fysiskt?

I avsnittet utforskas konsekvenserna av hot och våld i lärmiljön på informanternas emotionella och fysiska välbefinnande. För att erbjuda en mer ingående förståelse av detta fenomen kategoriseras påfrestningarna i två huvudgrupper: psykiska och fysiska. Viktiga nyckelord som relaterar till varje form av påfrestning har identifierats under transkriberingen och tydliggörs i en separat kolumn. För att ytterligare belysa dessa aspekter inkluderas också lärarnas egna åsikter genom direkta citat.

Tabell 4

Hur påverkar hot och våld i skolan lärare emotionellt och psykiskt?

Kluster	Nyckelord	Citat
Psykisk påfrestning	känsla av otillräcklighet	“Det är så svårt att förhålla sig professionellt till saker och till när man kokar inombords eller när man är irriterad.” (L1, L2)
	stress, rädsla och oro	“Ingen ska behöva gå omkring på sin arbetsplats och vara orolig eller rädd över vad som kommer att hända idag?” (L1)
	Irritation och frustration	“Det är lättare att prata om hur barn mår, än hur man själv mår. Dessutom finns det inte tid för det.” L2, (L4).
	cynism och avtrubning	”Det leder ju till att man inte orkar bry sig om allt som händer. Man blir både cynisk och avtrubbat”
Fysisk påfrestning	skador, sår och blåmärken	“Fast mitt finger vreds och jag fick en skena tänkte jag direkt att borde jag ha agerat annorlunda?” (L4)
	trötthet	“Jag är säker på att de flesta lärare blir trötta av jobbet. Speciellt om de utsatts för påfrestande handlingar. Speciellt nya lärare måste ju tycka att det är jättetungt.” (L2, L4)
	sömnlöshet	“Självklart ligger jag vaken ibland och funderar på något som hänt under dagen.” (L3)

I detta avsnitt redovisas hur hot och våld påverkar lärarens holistiska välbefinnande. De psykiska påfrestningarna inkluderar känslor av otillräcklighet, stress och oro. Informanterna upplever även i viss mån rädsla och otrygghet i sitt arbete, samtidigt som de känner sig irriterade och frustrerade över situationen. Det framkommer tydligt att elevernas välmående och trygghet alltid är i fokus i skolan, vilket ibland lämnar lärarna till sitt eget öde.

När det gäller fysiska påfrestningar har en av informanterna lidit av fysiska skador, medan andra berättar om sömnlösa nätter samt känsla av trötthet som en konsekvens av situationerna. Denna kombination av psykiska och fysiska påfrestningar ger en inblick i det övergripande välbefinnandet för lärare när de konfronteras med hot och våld i skolmiljön.

6.5 Hur påverkar hot och våld lärarens vardag i skolan?

Avsnittet redovisar informanternas perspektiv på hur deras yrkesutövande och professionalism påverkas av hot och våld. Genom att använda utvalda citat från respondenterna skapas en förståelse för de individuella upplevelser som formar en kollektiv förståelse, bortom det komplexa pedagogiska uppdraget. Genom att lyfta fram specifika citat framträder unika perspektiv och erfarenheter som bidrar till en djupare förståelse av lärarnas verklighet. Dessa citat illustrerar hur hot och våld kan påverka lärarnas känsla av trygghet, deras förmåga att utföra sitt arbete och deras övergripande professionella identitet.

Tabell 5

Hur påverkar hot och våld lärarens vardag i skolan?

Kluster	Nyckelord	Citat
Arbetsdagen i sin helhet	rädsla och oro	“Det är oroväckande att man i dag måste ibland känna rädsla på sitt jobb.” (L2)
	ångest och stress	“Man känner ångest och stress inför arbetsdagen när det hänt något oförutsett.” (L1)
	uppgivenhet	“Man är så trött på sitt jobb att man inte har lust att gå dit.” (L3)
Förhållandet till eleverna	osäkerhet	“Man vet inte hur man ska förhålla sig till eleverna som hotat en. Lättare skulle man ju komma undan om man vände bort blicken, vilket vore fel.” (L4)
	otillräcklighet	“Jag rannsakar mig själv varje gång och funderar om jag borde ha gjort något annorlunda?” (L1, L2, L4)
	otrygghet/rädsla	“Många känner otrygghet allt oftare.” (L1, L4)
Förhållandet till medarbetare och förmän	kollegial trygghet	“Kollegorna är av stor vikt och måste stöda varandra. Man är så ensam som lärare.” (L1, L2, L3, L4, L5)
	stöd från förman	“Tur att vi har en chef i nuläget som tar saker på allvar och känner till regelverket.” (L4)

Avsnittets resultat belyser på ett betydande sätt hur informanternas dagliga engagemang påverkas av hot och våldssituationer i skolmiljön, samt vilka specifika faktorer som direkt påverkar deras välbefinnande och arbetsprestation. När informanterna står inför hot och våld upplever de en påtaglig förändring i sin övergripande syn på arbetsdagen. Känslor av olust, såsom rädsla, oro för framtiden och ångest, blir påtagliga och färgar deras upplevelse av arbetet. Stress och en upplevelse av att vara oförmögen att utföra sitt arbete på det önskvärda sättet blir alltför vanligt förekommande i situationer där hot och våld är närvarande. Även en viss känsla av handlingsförlamning kan påverka lärarnas välmående och professionella prestationer.

Förhållandet till eleverna blir komplicerat och osäkert när informanterna känner sig hotade och på sin vakt. Att ständigt behöva vara på alerten och uppleva rädsla skapar en barriär i interaktionen med eleverna. Informanterna reflekterar över sina egna reaktioner och agerar självrannsakande när oväntade händelser inträffar, vilket ytterligare förstärker känslan av otillräcklighet.

I svaren framkommer en enhällig betoning av det kollegiala stödets betydelse. Att arbeta som ett sammanhållande team skapar en känsla av trygghet och gemenskap. En öppen och tillitsfull relation till överordnade, där informanterna känner sig bekväma att vända sig med sina bekymmer och erfarenheter, är också avgörande för att skapa stabilitet och välmående i arbetsmiljön. Det framhävs att kollegialt stöd och öppen kommunikation med ledningen kan vara avgörande faktorer för att hantera och förebygga lärarnas välmående.

6.6 Vilken form av stöd önskar lärare efter en hotfull situation eller en våldshandling?

I detta avsnitt utforskas informanternas svar angående den typ av stöd och hjälp de önskar efter att ha upplevt våldshandlingar i skolvardagen. Informanternas aktuella önskemål skrivs ner och framhävs genom användningen av nyckelbegrepp som

identifierats under intervjuens transkribering. Den sista kolumnen presenterar konkreta citat från respondenterna, vilket ger en djupare förståelse för deras behov och önskemål i förhållande till stödåtgärder efter våldshändelser i skolmiljön.

Tabell 6

Vilken form av stöd önskar lärare efter en hotfull situation eller en våldshandling?

Kluster	Nyckelord	Citat	
Stöd av kollegor	briefing	"Kollegornas stöd av är stor vikt och teamet måste fungera." (L1, L2, L3, L4, L5)	
	empati och tröst	"När man vet vad den andra råkat ut för kan man bara vara tyst och visa empati. Man behöver inte så mycket prat" (L3)	
Professionellt stöd/ Arbetshandledning	psykolog fortbildning	"Arbetshandledning är bra om man kommer till rätt person. Det är få som sist och slutligen vet vad det här jobbet innebär". (L4) "Viktigt med fortbildning i ämnet och att det diskuteras i början av varje läsår." (L2, L4).	
	Stöd av förman	agerande	"Otroligt viktigt att förmannen reagerar direkt och vidtar åtgärder. Som lärare kan man inte agera både offer och utredare". (L1, L4, L5) "Skolan saknar helt förståelse och stöd från högre ort när det kommer till våldshandlingar i skolan. Byråkraterna förstår inte hur vardagen ser ut hos oss. Det är inte samma att läsa om en händelse från ett papper som att vara i den." (L4) "Det brister stort i det yrkesöverskridande arbetet som ska hjälpa eleverna, att varje skola måste ha starka förmän som orkar och vågar säga till. De ger oss på verkstadsgolvet trygghet."(L1, L4) Sociala sidan vill bara ha information men sen får vi sköta vårt." (L1, L4)
anmälan			"Skolan måste anmäla våldshandlingar. Hur ska man annars komma till bukt med dem." (L4)
Självreflektion, egenvård			familj och vänner
	återhämtning	"Min hund är min bästa terapeut. Han får höra allt under våra promenader." (L5)	

Informanterna som utsätts för hotfulla situationer eller våldshandlingar önskar främst stöd från sina kollegor och förmän. Ett välfungerande lärarlag anses vara av avgörande betydelse som ett ömsesidigt stödsystem. De efterfrågar handlingskraftiga förmän som kan hantera utredningen så att lärarna inte behöver

agera både som offer och utredare. Önskemålet är också att skolans regelverk tillämpas striktare och att anmälningar görs med lägre tröskel för att tydliggöra att dåliga handlingar får konsekvenser.

Undersökningen visar att informanterna tror att kollegor söker professionell hjälp, men det finns en viss skepsis mot arbetshandledning. De anser att personer som ger stöd måste ha insikt i skolvärlden för att kunna förstå och hjälpa på ett meningsfullt sätt. Samtidigt önskar de att strategier och handlingsplaner diskuteras regelbundet för att främja trygghet. För två av informanterna framstår "egenvård" som den bästa medicinen, vilket innebär att de delar sina upplevelser med en familjemedlem eller tar en skogspromenad med hunden.

7 Slutdiskussion

I det avslutande kapitlet diskuteras och sammanfattas huvudresultaten av studien i relation till de preciserade forskningsfrågorna. Diskussionen sker med hänsyn till de riktlinjer och rättesnören som tidigare presenterats i kapitel 5, och inkluderar en kritisk granskning av metodiken, resultaten och eventuella begränsningar i studien. Avhandlingen avslutas genom att belysa studiens bidrag till forskningsområdet samt ge vägledning för framtida undersökningar.

7.1 Resultatdiskussion

Eftersom varje tema har blivit individuellt presenterat i resultatredovisningen och avslutas med en sammanfattning av varje enskild forskningsfråga, görs ingen ytterligare övergripande sammanfattning av resultaten att göras. I stället riktas fokus mot diskussionen om studiens helhetsresultat med hänsyn till varje redovisad forskningsfråga.

I denna diskussion ligger betoningen på att integrera och förstå resultaten som en samlad helhet. Varje forskningsfråga analyseras, där de individuella tematiska resultaten sätts i relation till varandra för att skapa en övergripande förståelse. Genom att koppla samman de olika delarna av studien kan det dras slutsatser om hur de olika aspekterna interagerar och hur de bidrar till att svara på de övergripande frågeställningarna.

Denna strategi möjliggör en mer övergripande betraktelse av studiens resultat, där varje del bidrar till en mer nyanserad förståelse av ämnet. Genom att diskutera helhetsresultatet för varje forskningsfråga kan det möjligt att identifiera mönster, trender eller samband som kanske inte var lika tydliga när varje tema behandlades individuellt. Samtidigt ger detta tillfälle att reflektera över möjliga konsekvenser och implikationer som kan ha relevans för både teori och praktik. Huvudspåret i

hermeneutiken har alltid varit att kunna förstå en del och därför måste det sättas in i ett samband med helheten. (Alvesson & Sköldberg, 1994) I analysen sker en ständig pendling mellan del och helhet där förförståelsen finns med som ett väsentligt verktyg i analysen av texter.

Den integrerade diskussionen av helhetsresultaten ger därmed att ge en djupare insikt och en mer nyanserad förståelse av studiens övergripande bidrag och dess implikationer för forskningsfältet.

7.2 Hur beskriver lärare hotfulla situationer och våld i skolan?

Det är viktigt att vara medveten om att definitionen av våld inte är enhetlig och att definitionen kan variera beroende på det sammanhang och den kontext där den används. Tidigare var definitionen av våld betydligt snävare, men dagens syn på våld är mer övergripande och inkluderar en bredare uppfattning av vad våld innebär. Det sträcker sig långt bortom de traditionella formerna av verbalt och fysiskt våld (Isdal, 2017).

För barn och unga kan upplevelsen av våld vara särskilt präglad av deras utvecklingsnivå och begränsade livserfarenheter. Deras förståelse för våld och dess konsekvenser kan vara mer naiv eller begränsad jämfört med vuxnas perspektiv. Å andra sidan kan de vara särskilt känsliga för traumatiska händelser och deras påverkan på deras emotionella och mentala välbefinnande (Kaltiala-Heino, 2013).

Vuxnas uppfattning av våld kan vara mer komplex och influeras av en bredare palett av erfarenheter, inklusive tidigare exponering för våld, personliga trauman och kulturella normer. Ålder och livserfarenheter formar individens referensram och förmåga att hantera och förstå våldet i olika situationer.

Samtliga informanter är eniga om att hot och våld, enligt den nuvarande teorin, idag omfattar mycket mer än tidigare och har en bredare innebörd än tidigare förståelse. Informanterna förklarar att det vanligaste våldet i skolmiljön är psykiskt och verbalt. I det verbala och psykiska våldet är det främst ett nedsättande benämning,

öknamn och förnedrande eller diskriminerande tilltal som är vanligast. Studier påvisar, bland annat Berg och Cornell (2016), att det verbala våldet är vanligare än det fysiska våldet. Eleverna kommenterar lärarens utseende eller pratar förnedrande till läraren genom att använda skällsord. Tre av informanterna upplever ett hotfullt beteende dagligen och det som blivit vanligare är att eleven hotar med rättsliga åtgärder. Det är uppseendeväckande att elever ibland hotar lärare med rättsliga åtgärder när de inte får sin vilja fram, blir tillrättavisade eller upplever något som orättvist. Det väcker reflektioner kring var eleven har lärt sig att använda ett sådant uttryck och vad som kan ligga bakom denna attityd. Göransson m.fl. (2011) säger att den vanligaste formen av våld är verbalt våld. Inom det verbala våldet är utskällningar, förlöjligande och förödmjukande beteende de allra vanligaste.

Kön kan också vara upphov till ett förnedrande tilltal. Två av informanterna nämner att eleven vägrar ta emot hjälp eller vägrar att följa tillrättavisningar på grund av att de är kvinnor. Det kanske mest anmärkningsvärda är ändå att en informant erbjudits mutor för: *Att saker ska kunna lösas på ett smidigt sätt*. En studie utförd i USA (Wei mfl, 2013) visar att kvinnor har en högre benägenhet att bli utsatta för våld än män. Det indikerar att kvinnor i större utsträckning befinner sig i riskzonen för att hamna i våldsamma situationer i skolmiljön. Berg och Cornell (2016) påpekar i sin studie att män inte på något sätt är immuna mot våld om trots att det sker i mindre skala.

Det fysiska våldet sker inte lika ofta men förekommer regelbundet. Internationellt sett ser det likadant ut, Wei m.fl. (2013) säger att fysiskt våld förekommer men är ändå relativt ovanligt. En av informanterna säger att: *Alla lärare i vår skola har varit med om detta, det kan jag säga med handen på hjärtat* och får medhåll av två informanter. Det fysiska våldet består av buffar, slag, sparkar, spottande och bitande och kastande av saker. Det allra vanligaste är kastandet av saker, menar informanterna. Enligt Kaltiala-heino (2013) tyder denna handling på att personen saknar förmågan att lösa situationen på ett rationellt sätt, och det enda tillgängliga uttrycket blir ett vredesutbrott. Ett barn som reagerar med våld vid upplevda orättvisor har bristande verktyg för att hantera konflikter och visar svag självkontroll. En majoritet av informanterna hade även mött cyberaggression, där det mest obehagliga var då elever fotograferar lärare och ryktet säger att det gjordes

”memes” av bilderna som spreds på nätet. Den digitala åldern har möjliggjort uppkomsten av en ny typ av våld. Enligt en undersökning från Arbetsmiljöverket (Göransson m.fl. , 2011) i Sverige har 28% av informanterna rapporterat att de har varit utsatta för cyberaggression.

Informanterna säger att hotfulla och våldsamma situationer sker regelbundet på skolan vilket är oroväckande och man kan förstå att lärare står inför allvarliga utmaningar när det kommer till hot och våldssituationer i skolan. Dessa incidenter är inte bara begränsade till psykiskt och verbalt våld utan inkluderar även fysiskt våld samt, i vissa fall, hot om rättsliga åtgärder och maktutövande. Terzoudi (2020) belyser den ökande problematiken kring våld riktat mot lärare i skolor världen över. Trots detta tycks fenomenet inte vara i fokus för forskningen. Det är bekymmersamt att lärare utsätts för våld och hot varje dag i finska skolor. Risken är påtaglig att dessa oacceptabla företeelser kommer att växa om inget görs åt saken. Situationen innebär inte bara en personlig oro för den egna säkerheten och välmående, utan även en tyngd av ansvar för elevernas trygghet och välbefinnande. Dessutom läggs en extra börda av otrygghet på lärarna, med medvetenheten om att de kan beröras av rättsliga åtgärder som en konsekvens av sitt yrkesutövande.

Vid verbala och psykiska våldssituationer är det nödvändigt att överväga vilket tillvägagångssätt som är mest lämpligt. Det krävs en balanserad strategi, där läraren måste agera genom att antingen inleda en diskussion eller guida eleverna för att hjälpa dem förstå att deras beteende inte är acceptabelt. När det gäller hot, maktutövande och cyberaggression tillämpas i stort sett samma förfarande. Dock skiljer sig situationen när det kommer till fysiskt våld. I dessa fall måste läraren bedöma situationen på ett annorlunda sätt. Prioriteringen ligger ofta på att säkra andra elevers trygghet och att ingripa på ett sätt som minimerar risken för skador. Då det gäller det fysiska våldet menar två av informanterna att det gäller att handla i stunden där man måste avgöra vad som är bäst i situationen. Här nämns tankar: *Som lärare och man har ju ansvar över alla elevers trygghet.*

Det kan vara viktigt att snabbt och effektivt avstyra den pågående fysiska våldssituationen genom att kalla på hjälp från andra lärare eller skolpersonal. Samtidigt är det avgörande att undvika eskalering och att försöka förstå orsakerna

bakom elevens agerande. Informanterna nämner begrepp som handledning, diskussion och vägledning som viktiga redskap då man bemöter hotfullt och våldsamt beteende. Alla informanter är överens om att man inte kan avstå från dessa arbetssätt trots att man blir avtrubbad och trött. Det är av yttersta vikt att elever lär sig att det finns konsekvenser för deras handlingar och att det inte är möjligt att gömma sig bakom eventuella diagnoser. Denna insikt är relevant för både elever och deras föräldrar. En fråga som väcker diskussion är om man ursäktar elever för mycket då man vet att eleven har förmåga att bli fysiskt våldsam.

Wikman (2017) menar att i dagens forskning finns det en relativt stor enighet om att ett systemperspektiv behövs för att effektivt förebygga våld. Trots det är dagens åtgärder i hög grad inriktade på den enskilda arbetstagaren, som tilldelas ansvaret för sin utsatthet på arbetsplatsen. Läraren åläggs med ett stort ansvar som innebär att det är upp till läraren, ofta ensam, att vidta de åtgärder som anses nödvändiga.

För att uppnå en djupare förståelse för varför hot och våld kan uppstå är det av stor betydelse att lärare ägnar sig åt reflektion över de elever som utövar dessa handlingar. Genom att fördjupa sig i elevens bakgrund, personliga omständigheter och eventuella underliggande faktorer kan lärare få en mer komplett bild av situationen och därigenom skapa mer effektiva strategier för att hantera och förebygga dessa utmaningar. Enligt Riihonen och Koskinen (2020) kan ett beteende vara aggressivt och våldsamt vara resultatet av en mängd möjliga faktorer. Det kan finnas neurologiska orsaker som påverkar individens förmåga att hantera sina känslor och impulser. Dessa neurologiska faktorer kan vara komplexa och variera från individ till individ. Det är också möjligt att en del av det aggressiva beteendet är ärftligt betingat, där genetiska faktorer kan spela en roll i dispositionen för aggressivitet. Studier har visat att det kan finnas en ärftlig komponent som påverkar individens benägenhet att reagera aggressivt på olika situationer. Riihonen och Koskinen (2020) anser att svårigheter i det sociala samspelet kan också bidra till aggressivt beteende. Bristande förmåga att förstå sociala signaler eller svårigheter med empati och interpersonella relationer kan skapa frustration och leda till aggressiva reaktioner.

Individer med ett utmanande temperament, vilka är benägna att reagera mer

intensivt på stimuli, kan också vara mer utsatta för att uttrycka aggressivitet. Svårigheter att hantera sina egna känslor och svårigheter att hitta konstruktiva lösningar på problem kan förvärra detta mönster. Bristen på stöd och uppfostran kan också vara en bidragande faktor till aggressivt beteende. Otillräckligt stöd från föräldrar eller vårdgivare, samt en ogynnsam uppfostran, kan påverka individens förmåga att hantera stress och frustration på ett konstruktivt sätt.

Enligt undersökningen beskriver informanter elever som utför hotfulla handlingar eller utövar våld på olika sätt. Elever som använder sig av verbalt och psykiskt våld framstår ofta som individer med diagnoser eller som lever i utmanande hemförhållanden. Dessa faktorer kan bidra till att förklara varför dessa elever agerar gränslöst och brister i förmågan att förstå vad som är rätt och fel. En av informanter uttrycker det i ord genom att säga: *Elever som inte är uppfostrade hemifrån och vuxit snett från början. De är helt enkelt felprogrammerade från första början*, medan tre andra nickar instämmande. Riihonen och Koskinen (2020) skriver att föräldrar till barn med våldsamt och aggressivt beteende har ofta själva upplevt liknande utmaningar och bevittnat motsvarande beteende i sin egen familj under uppväxten. Det kan skapa en överföring av beteendemönster och utmaningar som kräver medvetenhet och stöd för att bryta cykeln av våld.

När det kommer till fysiskt våld är det främst pojkar och elever med olika utmaningar som oftast är inblandade. Dessa elever uppfattas av informanterna som personer som saknar ett konsekvenstänk, vilket indikerar att de kan ha svårigheter att förstå och förutsäga konsekvenserna av sina handlingar. Kaltiala-Heino (2013) beskriver detta som reaktiva reaktioner där barnet saknar redskap för att hantera konflikter och brist på självkontroll. Tre av informanterna skildrar detta på följande sätt: *Elever som saknar konflikthanteringsförmåga, eller saknar konsekvenstänk uttrycker sig aggressivt.*

Hot och maktutövande tycks huvudsakligen komma från elever med en annan kulturell bakgrund. Det är viktigt att notera att detta mönster kan ha sina rötter i olika kulturella normer och värderingar som kan påverka hur eleverna uttrycker och uppfattar maktrelationer.

Cyberaggression kan utövas av i stort sett vilken elev som helst. En informant berättar om busringningar medan en annan respondent fått ta del av en Whatsapp-konversation där lärare diskuterades på ett nedlåtande sätt. En tredje respondent säger att det finns elever som filmar eller fotograferar lärare som det görs memes på. Den tillgänglighet som sociala medier och andra chatforum erbjuder möjliggör en enkel plattform för elever att uttrycka både ilska och hot. Detta understryker behovet av att hantera digitala interaktioner och främja en sund och respektfull kommunikation även på nätet.

Informanterna nämner andra orsaker som de anser att är utmärkande för en elev som har ett aggressivt beteende. Dataspelet är en orsak, anser några av informanterna. En informant svarar: *Elever som inte kan skilja mellan dataspel och verkligheten. De saknar verklighetsuppfattning.* Medan en annan informant fortsätter genom att konstatera, att en stor majoritet av de barn som spelar, kan särskilja på verklighet och fantasi medan elever med bakomliggande orsaker och diagnoser har betydligt tuffare att förstå detta. I diskussionen med respondenterna framkommer det att gränslösheten, avsaknad av konsekvenstänk och konflikthanteringsförmågan i kombination med bristen på uppfostran är de största orsakerna till ett aggressivt beteende. Göransson m.fl. (2011) uppger i en undersökning för Arbetsmiljöverket i Sverige att 28% av lärarna blivit utsatta för cyberaggression. Anonymitet spelar en central roll där den digitala plattformen erbjuder en plattform där man kan agera utan rädsla för konsekvenser. Förövaren behöver inte se resultatet av sitt beteende vilket minskar chansen för empati och ånger mot offret

7.3 Hur upplever lärare att hot och våld påverkar deras arbete?

De psykiska påfrestningarna för lärarna inkluderar en känsla av otillräcklighet, stress och oro. Dessa känslor förstärks av rädsla och otrygghet som lärarna upplever i sitt arbete. Samtidigt känner de sig irriterade och frustrerade över den situation de befinner sig i (Sandström, 2007). Trots att skolans huvudfokus är på elevernas välmående och trygghet, lämnas lärarna ibland till sitt eget öde. Eklöf (2017) menar att forskningen är entydig vad gäller psykosocial arbetsmiljö. Det spelar en avgörande roll när det kommer till människors hälsa och deras förmåga att fungera

och prestera på arbetsplatsen. En ogynnsam psykosocial arbetsmiljö, präglad av stress, konflikter eller brist på stöd, har negativa effekter på individens hälsa och arbetsprestation. För organisationen kan en ogynnsam psykosocial arbetsmiljö resultera i lägre effektivitet och sjukskrivningar bland sina medarbetare. När anställda upplever stress, konflikter eller brist på stöd på arbetsplatsen kan detta påverka deras arbetsprestation negativt. Minskad motivation och engagemang kan leda till att arbetsuppgifter inte utförs på optimal nivå (Sandström, 2007).

Informanterna upplever känslan av otillräcklighet, irritation och frustration, stress och oro, rädsla och otrygghet. Trots detta finns det ändå en vilja av att alltid sätta eleverna i första hand och sig själva i andra hand. En respondent säger: *Vi ska alltid tänka på barnens trygghet i första hand. Sen sätter man de egna sakerna till sidan för man hinner inte med sig själv.* En annan informant kommenterar med att säga: *Det är lättare att prata om hur barn mår, än hur man själv mår. Dessutom finns det inte tid för det.* Känslan av otillräcklighet, irritation och frustration är påtaglig hos några av informanterna. *Det är så svårt att förhålla sig professionellt till saker och ting när man kokar inombords eller när man är irriterad,* svarar en av informanterna. En av informanterna menar att: *Jobba i en miljö där det förekommer hotfulla och våldsamma situationer gör en bedövad och i viss mån cynisk.* Enligt Sandström (2007) resulterar utsatthet för hot och våld på arbetsplatsen i känslomässiga reaktioner som ångest, nedstämdhet, ilska och depression. Dessa reaktioner representerar en naturlig respons på de psykologiska påfrestningar som uppstår när en individ konfronteras med hotfulla eller våldsamma situationer i arbetsmiljön. Chirico (2021) tillägger med att nämna utmattning och cynism.

Informanterna lyfter även upp rädsla som en faktor. En iakttagelse som gjordes under intervjun var att informanterna diskuterar rädsla i tredje person. Ingen av informanterna nämnde att de själva skulle vara rädda. En informant uttryckte det så här: *Ingen ska behöva gå omkring på sin arbetsplats och vara orolig eller rädd över vad som kommer att hända idag.* Informanterna diskuterade ofta i form av “någon”, “vissa” eller “somliga”. I förstudien framkommer det att i den undersökta skolan är det 5,8% som uppger att de känner rädsla varje vecka. Det infann sig en känsla av att ämnet är känsligt och personligt.

Fysiska påfrestningar har också blivit en verklighet för lärarna. En av informanterna har lidit av fysiska skador, medan andra delar sina erfarenheter av sömlösa nätter och en konstant känsla av trötthet som en direkt konsekvens av de pågående situationerna. *Självklart ligger jag vaken ibland och funderar på något som hänt under dagen*, säger en av informanterna. Denna kombination av psykiska och fysiska påfrestningar hos lärare tär på deras vardag. Den ständiga balansen mellan att hantera de emotionella symtomen från arbetsrelaterad stress och oro, samtidigt som de konfronterar fysiska utmaningar, skapar en betungande börda för lärarnas dagliga liv.

De reaktioner som informanterna nämner som en konsekvens av de aggressiva situationerna måste självklart också påverka arbetsdagen. När lärare står inför hot och våld upplever de en påtaglig förändring i sin övergripande syn på arbetsdagen. Informanterna upplever både ångest, stress och uppgivenhet över arbetsdagen. Informanterna säger bland annat: *Man känner ångest och stress inför arbetsdagen när det hänt något oförutsett och man så trött på sitt jobb att man inte har lust att gå dit*. Förhållandet till eleverna blir komplicerat och osäkert när lärarna känner sig hotade och på sin vakt. Att ständigt behöva vara på alerten och uppleva rädsla skapar en betydande barriär i interaktionen mellan lärare och elever. Lärare som utsätts för våld berättar att klassrummets arbetsmiljö försämras, deras förväntningar på eleverna sjunker och samtidigt tappar de tron på den egna förmågan (Ozkilic & Kartal, 2012). Denna negativa påverkan kan skapa en utmanande och komplex arbetsmiljö. I svaren understryks enhälligt vikten av det kollegiala stödet. Att verka som ett sammansvetsat team ger en känsla av trygghet och gemenskap. En öppen och tillitsfull relation till överordnade, där lärarna känner sig bekväma att dela sina bekymmer och erfarenheter, är också av avgörande betydelse för att skapa stabilitet och välbefinnande i arbetsmiljön. Det poängteras att det kollegiala stödet och öppen kommunikation med ledningen kan vara avgörande faktorer för att hantera och förebygga lärarnas välbefinnande. Enligt Wikman (2017) kan lärare vara både offer, vittne, utredare och kontaktperson och uppleva en känsla av ensamhet och betonar därför vikten av kollegialt stöd. Lärare som utsätts för hot eller våld önskar främst stöd från kollegor och förmän. Ett välfungerande lärarlag ses som avgörande för ömsesidigt stöd. De efterfrågar handlingskraftiga förmän för att hantera utredningar och undvika att lärarna agerar både som offer och utredare. Tre av

informanterna lyfter fram detta och menar att det är otroligt viktigt att förmannen reagerar direkt och vidtar åtgärder när en lärare utsätts för hot eller våld. Läraren bör inte behöva agera både som offer och utredare i sådana situationer. En snabb respons från förmannen skapar inte bara en tryggare arbetsmiljö för läraren utan underlättar också den påföljande utredningsprocessen. Informanterna är nöjda med sina närmaste förmän, en av informanterna säger: *Tur, vi har en chef i nuläget som tar saker på allvar och känner till regelverket.* Dessutom önskar de en striktare tillämpning av skolans regelverk och lägre tröskel för anmälningar, för att tydliggöra att dåliga handlingar får konsekvenser.

Informanterna lyfter fram två problemområden. Det första är att de upplever att den högsta ledningen saknar förståelse för de hot och våldssituationer som förekommer i skolan. De känner att de inte får något stöd från högsta ledningen i sådana situationer. Det framkommer att byråkraterna inte har en fullständig förståelse för vardagen i skolan. Att läsa om en händelse på papper är inte jämförbart med att vara mitt i den och informanterna efterlyser därmed en ökad insikt från den högsta ledningen när det gäller de utmaningar de står inför på daglig basis. Det andra problemområdet gäller det mångprofessionella arbetet som ska hjälpa eleverna, det vill säga hälsovårdare, kuratorer och socialarbetare. Informanterna upplever att de inte får tillräckligt stöd när de vänder sig till mångprofessionella stödgrupper. Trots att problemen diskuteras inom elevvården, resulterar det ofta i att ingen konkret hjälp erbjuds åt eleven. I stället ökar pappersarbetet, utan att informanterna ser någon verklig lösning för elevernas utmaningar. Informanterna känner sig rapporteringsskyldiga, men de upplever att det saknas en meningsfull återkoppling eller stöd från dessa processer. Detta skapar en känsla av frustration och maktlöshet, samtidigt som eleverna står kvar med sina svårigheter och utmaningar utan adekvat intervention. En informant delar med sig av en situation där man diskuterar elevs svårigheter med utagerande och aggressivt beteende. Under mötet konstaterar socialarbetaren till läraren att: *Vi på sociala sidan sköter våra ärenden och vårt jobb medan skolans sak är att sköta skolans uppgifter.* Denna uppdelning av ansvar skapar en känsla av separation mellan de sociala tjänsterna och skolans arbete. Det kan tyda på bristande samarbete och gemensamt engagemang för elevens välbefinnande, vilket i förlängningen kan påverka möjligheterna att effektivt hantera och stödja elever med beteendeproblematik, menar informanterna.

Wikman (2017) påpekar att det inom forskningen finns en relativt stor enighet om att ett systemperspektiv behövs för våldsförebyggande arbete och ändå bemyndigas lärare med ett ansvar att rapportera och anmäla händelser i sin utsatthet.

Förutom, förmannens, ledningens och de mångprofessionella gruppernas stöd, anser informanterna att familj och vänner fungerar som stödplank. Undersökningen avslöjar att lärarna har en uppfattning om att deras kollegor söker professionell hjälp, men det finns en viss tveksamhet när det gäller att ta emot arbetsrelaterad handledning. Informanterna anser att de som erbjuder stöd måste ha en djup förståelse för skolvärlden för att kunna bistå på ett meningsfullt sätt. Samtidigt uttrycker de önskemål om regelbundna diskussioner kring strategier och handlingsplaner för att främja en trygg arbetsmiljö. Oberoende vilken form av stöd som behövs betonar Sandström (2007) att för läkningsprocessen är det avgörande att noggrant följa upp och hantera hot- och våldssituationer.

7.4. Sammanfattande diskussion

Djupintervjun bekräftar teorin om lärarnas utsatthet för hot och våld i skolan. Resultaten av intervjun styrker uppfattningen om att lärare i hög grad kan vara föremål för dessa utmaningar och risker i sitt yrke. I teorin framgår bland annat att lärare upplever känslor av otillräcklighet, stress, oro, irritation och frustration. Denna teoretiska insikt bekräftas av informanterna, som rapporterar att dessa känslor är påtagliga även i deras specifika skolmiljö. Det fördjupar förståelsen för den verklighet som lärare möter och ger ytterligare bevis för behovet av åtgärder och stöd för att hantera denna problematik inom skolmiljön.

I den undersökta skolan har hotet och våldet tyvärr blivit en alltför vanlig förekomst, vilket skapar en bekymmersam vardag för både elever och lärare. Denna ohälsosamma miljö riskerar inte bara att påverka elevernas trivsel och inlärning, utan har även en betydande inverkan på lärarnas välbefinnande och arbetsmiljö. Lärarna befinner sig i en svår situation där de regelbundet konfronteras med hot och våld, vilket kan leda till en känsla av övergivenhet och ensamhet i deras yrkesroll. Att ständigt vara på sin vakt och uppleva en känsla av otrygghet i arbetsmiljön kan skapa en betydande stressbelastning för lärarna. Detta kan i sin tur resultera i en känsla av avtrubning inför de händelser som utspelar sig i skolan, där vissa lärare

kanske börjar distansera sig emotionellt för att klara av att hantera den pågående pressen. Man står inför en oroande situation när problematiken av hot och våld i skolan börjar normaliseras, vilket innebär att dessa negativa fenomen gradvis accepteras som en del av vardagen. Normaliseringsprocessen, som beskrivs av Isdal (2008), indikerar att dess medlemmar gradvis vänjer sig vid och accepterar de förhållanden som tidigare ansågs vara problematiska.

Undersökningen indikerar att informanterna anser att hemmen utgör en betydande faktor för elevers dåliga beteende. En vanlig uppfattning är att eleverna inte har tydliga gränser i hemmet, vilket resulterar i en bristande förståelse för gränssättning. Det framstår som att eleverna har fått växa upp i en miljö präglad av gränslöshet, där de inte har lärt sig vikten av att sätta och respektera gränser. Bristen på grundläggande kunskap om gränssättning kan ha en negativ inverkan på elevernas förmåga att hantera olika situationer som ställer krav på dem. När elever inte har insett vikten av gränssättning kan de möta svårigheter i att navigera genom sociala interaktioner och normer. Utan denna nödvändiga förmåga kan eleverna sakna verktygen för att skapa och upprätthålla hälsosamma relationer och samspel i skolmiljön. Informanterna visar förståelse för den komplexa situationen föräldrarna står inför och förstår att det finns elever med diagnoser som behöver särskilt stöd. Trots denna insikt betonar informanterna att det är viktigt att inte "gömma sig bakom" dessa diagnoser.

Det är uppenbart att lärarna konsekvent placerar sina elevers välmående i främsta rummet, även när de själva känner sig överbelastade. Trots att de själva upplever bland annat stress och irritation i den krävande arbetsmiljön, håller lärarna sitt fokus på att skapa en gynnsam inlärningsmiljö för eleverna. Deras förmåga att hantera egna påfrestningar och ändå sätta elevens behov först är en indikation på deras starka engagemang för undervisning och pedagogik. Att vara medveten om lärarnas utmaningar och att erbjuda resurser och stöd kan vara avgörande för att skapa en arbetsmiljö där lärarna kan fortsätta att göra sitt bästa för elevernas bästa, samtidigt som deras eget välbefinnande tas i beaktande.

Informanterna uttrycker en känsla av svek från samhället, där de känner sig pålagda ett omfattande ansvar utan att samtidigt få det stöd och förståelse de behöver. Det

upplevs som att samhället har gett dem ett betydande uppdrag, men samtidigt vänt ryggen till deras utmaningar och behov. Denna känsla av övergivenhet förstärks av en upplevelse av avstånd mellan lärarna och den högsta ledningen, enligt informanterna verkar det som om ledningen har distanserat sig från de verkliga problemen som sker i skolan. Enligt Bauer (2019) är det vanligt förekommande att arbetstagare riktar ilska mot ledningen då konsekvenserna av hot och våld hanteras passivt. Våld riktat mot lärare är en allvarlig samhällsutmaning som kräver ökad uppmärksamhet från forskare, skoladministratörer, kommunledare och beslutsfattare, säger Espelage m.fl. (2013). Lärarna spelar en avgörande roll som samhällsresurs och har en direkt inverkan på varje enskild elevs inläring och utveckling.

Å andra sidan känner informanterna tillfredsställelse med sina närmaste förmän, som tydligt tar hot och våld på allvar. Denna uppskattning för de närmaste förmännen indikerar behovet av närvarande och lyhörda ledare på skolnivå. När förmän engagerar sig och tar lärarnas oro på allvar, skapas en större känsla av gemenskap och samarbete, vilket kan vara avgörande för att hantera de utmaningar som skolan står inför.

Det framkommer att informanterna upplever en besvikelse i samband med det mångprofessionella arbetet. De känner sig i stor utsträckning som informationskanaler, där de delar viktig information om eleverna, men upplever brist på ömsesidighet när de söker stöd och hjälp för eleverna i retur. Att adressera och lösa dessa utmaningar inom det mångprofessionella samarbetet är nödvändigt för att skapa en enhetlig och stöttande skolmiljö, där varje profession kan dra nytta av varandras expertis och där elevernas behov kan hanteras på ett effektivt sätt genom ett samordnat och ömsesidigt stöd.

Informanterna betonar i hög grad vikten av det kollegiala stödet och ser det som en avgörande faktor för att klara av att arbeta i miljöer där hot och våld förekommer. Den kollegiala gemenskapen spelar en central roll i att stötta och stärka varandra när arbetsmiljön präglas av utmaningar och konflikter. Den kollegiala sammanhållningen blir då en viktig resurs för att hantera dessa påfrestningar. Att dela erfarenheter, utbyta idéer och gemensamt reflektera över svåra situationer

möjliggör för lärarna att bygga en stark och solidarisk front mot de utmaningar de står inför. Det kollegiala stödet fungerar som en känslomässig och professionell trygghet, där lärarna kan ventilera sina känslor, få råd och dela strategier för att hantera svåra situationer. Denna gemenskap ger dem inte bara stöd utan även en känsla av att de inte är ensamma i sitt arbete.

Att tillhandahålla regelbundna mötesmöjligheter för lärare skapar en plattform där de kan dela sina upplevelser, utbyta idéer och stödja varandra genom de olika utmaningar som kan uppstå i undervisningen. Dessa möten blir en källa till ömsesidigt stöd och kan fungera som en ventil där lärarna får uttrycka sina tankar och känslor om både arbetsrelaterade och personliga ämnen. Den mest värdefulla medicinen för en lärare i arbete är ofta möjligheten att få tid och utrymme under läsåret för att träffas, reflektera och ventilera sina tankar. Denna form av professionell gemenskap fungerar som en kraftfull återhämtningsprocess och bidrar till att stärka lärarens mentala och emotionella välbefinnande. Specifik forskning som direkt stödjer hur lärare påverkas av hot och våld har varit svår att finna. I studien har jag därför varit tvungen att utforska liknande yrkesgrupper, såsom socialarbetare och sjuksköterskor, där det finns mer forskning. Även om det finns forskning om hur människor generellt påverkas av hot och våld, så är lärare unika eftersom deras arbete kan innebära regelbunden konfrontation med förövare och även undervisning av de elever som är inblandade. Det skapar en speciell situation som kan påverka lärare på ett annorlunda sätt än andra yrkesgrupper.

7.5 Kritisk granskning av arbetet

Hot och våld utgör ett ytterst komplext ämne, och det breda spektrumet av definitioner skapar en mångfald av perspektiv som måste beaktas för att få en fullständig förståelse av detta komplicerade område. Att förstå hot och våld innebär inte bara att analysera fysiskt aggressiva handlingar, utan även att ta hänsyn till verbala hot, psykologiskt tryck, trakasserier och andra former av aggressivt beteende. Denna bredd i definition och tolkning gör att människor uppfattar hot och våld på olika sätt. Våra personliga erfarenheter, kulturella bakgrunder och individuella värderingar spelar en betydande roll i hur vi ser på och reagerar på detta ämne. Det som en person uppfattar som hotfullt eller våldsamt kan vara helt olika

för en annan person, vilket skapar en rikedom av perspektiv i diskussionen om detta ämne.

Varje individ har en unik relation till hot och våld, som kan vara formad av tidigare upplevelser, utbildning, och samhällsnormer. Det är viktigt att erkänna och respektera dessa olika perspektiv för att skapa en meningsfull diskussion och för att utforma effektiva strategier för att hantera dessa utmaningar. Inom skolmiljön, där interaktioner mellan elever och lärare är kanske det allra viktigaste, blir behovet av att ta hänsyn till olika perspektiv ännu mer avgörande.

Valet av forskningsansatsen har visat sig vara välgrundat och särskilt passande. Det hermeneutiska synsättet, som präglas av tolkning, har visat sig vara särskilt användbart när det gäller att förstå och skapa mening i det ämne som studeras. Inom det hermeneutiska synsättet innebär tolkning en process där vi aktivt engagerar vår förförståelse för att fördjupa vår insikt i den situation eller det fenomen vi undersöker. Tolkning och förståelse är sammanlänkade processer som ömsesidigt påverkar varandra. Genom att använda vår egen förståelse och tolkningsram går vi aktivt in i den talandes eller det studerade ämnets situation för att uppnå en mer djupgående och meningsfull insikt. Hermeneutiken betonar således den dynamiska och ömsesidiga relationen mellan tolkning och förståelse, där varje steg i tolkningsprocessen berikar och fördjupar vår uppfattning.

Tolkning inom hermeneutiken strävar efter att inte bara identifiera ytan av det som kommuniceras utan att också nå en djupare förståelse och mening i budskapet eller fenomenet. Genom att engagera oss i denna tolkningsprocess strävar vi efter att belysa de underliggande sammanhangen, kulturella influenserna och de kontextuella nyanserna som formar det studerade ämnets natur. Det hermeneutiska synsättet är ett kraftfullt verktyg för att utforska och förstå komplexa ämnen.

Forskningen kring hot och våld riktat mot lärare är tyvärr relativt bristfällig och utgör en utmaning för forskare som önskar fördjupa sig inom detta specifika område. Svårigheten att hitta tillräcklig information om det önskade ämnet kan begränsa och påverka möjligheten att stödja och belysa studien på ett adekvat sätt. I ljuset av denna utmaning har forskaren varit tvungen att vidga sitt fokus och vända

sig till andra yrkesområden, som socialt arbete och vård, för att hitta relevant och väsentlig information om hot och våld samt hur det påverkar dem som arbetar inom dessa utsatta yrken.

Syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att erbjuda en djupare förståelse av respondenternas värld och erfarenheter genom deras egna perspektiv. En professionell halvstrukturerad intervju delar vissa likheter med vardagssamtal, där dialogen kan vara mer flexibel och naturlig. Men det som särskiljer den är användningen av en förberedd intervjuguide, vilket ger en strukturerad ansats och möjliggör systematisk insamling av data. Genom att kombinera flexibiliteten från informella samtal med den tydliga strukturen hos professionella intervjuer, kan forskaren skapa en miljö där respondenterna känner sig bekväma att dela sina tankar och erfarenheter samtidigt som studiens fokus och syfte upprätthålls. Under intervjutillfället insåg jag att som moderator borde jag haft en mer styrande roll för att kunna fördjupa och få mer uttömmande svar från respondenterna. Det var dock viktigt att upprätthålla en avslappnad atmosfär för att skapa en öppen dialog, men medveten om att en mer strukturerad styrning av samtalet kunde ha varit fördelaktig för att uppnå tydligare och mer fokuserade svar.

Beslutet att inte bryta den avslappnade stämningen var en avvägning mellan att skapa en behaglig miljö för respondenterna och att samtidigt säkerställa att de delade mer detaljerade och ingående perspektiv. Detta val ledde dock till att analysarbetet blev mer spretigt och arbetsdrygt, eftersom data inte samlades in på ett så strukturerat sätt som önskat. Att balansera mellan att skapa en avslappnad atmosfär och att styra samtalet kan vara en utmaning inom kvalitativ forskning.

7.6 Förslag till vidare forskning

Det som har blivit tydligt är behovet av ytterligare forskning inom området hot och våld, särskilt när det gäller dess påverkan på lärare och lärarprofessionen. Trots att det finns en generell förståelse för hur människor reagerar i hot- och våldssituationer, saknas specifik kunskap om lärarnas situation där de dagligen möter förövaren.

I synnerhet saknas tydliga handlingsmodeller för att utveckla arbetet med att hantera hot och våld på skolorna. Detta avslöjar en betydande lucka när det gäller konkreta strategier och riktlinjer för att bemöta de unika utmaningar som lärare står inför i samband med hot och våld i arbetsmiljön. För att bättre förstå och hantera dessa specifika utmaningar krävs ökad forskning inom området. Det är avgörande att inte bara identifiera och beskriva problemen, utan också att utveckla effektiva handlingsmodeller och interventioner som kan stödja lärare i deras yrkesutövande. Forskningen bör sträva efter att belysa de unika konsekvenserna som hot och våld har för lärare, både på individuell och organisatorisk nivå.

Denna ökade forskning kan ge underlag för att utforma och implementera skräddarsydda strategier för skolor och lärarutbildningar för att hantera och förebygga hot och våldssituationer. Genom att fylla kunskapsgapet inom detta specifika område kan forskningen bidra till att skapa en tryggare och mer stödjande arbetsmiljö för lärare samt förbättra elevernas inlärningsmiljö.

I analysen framkom det tydligt att det mångprofessionella arbetet inte alltid fungerar smärtfritt. Läraren upplever sig ofta som en informationskanal snarare än som en aktiv deltagare i en samarbetsprocess. Trots att man söker stöd och hjälp för en elev, känner sig läraren ensam och övergiven i sitt uppdrag. Denna känsla av ensamhet och isolering kan bero på flera faktorer. Å ena sidan kan det vara relaterat till en upplevelse av bristande stöd från andra yrkesgrupper inom det mångprofessionella teamet. Å andra sidan kan det bero på en känsla av att vara bortkopplad från beslutsfattande eller att ens röster och åsikter inte tillmäts den vikt de förtjänar. För att förbättra detta mångprofessionella samarbete behöver det finnas tydliga strukturer för kommunikation och beslutsfattande. Det är också viktigt att uppmuntra till öppenhet och delaktighet, där varje medlem av teamet känner sig inkluderad och respekterad. Genom att adressera dessa utmaningar kan det mångprofessionella arbetet bli mer effektivt och gynnsamt för lärare, vilket i sin tur kan förbättra elevstödet och skolmiljön som helhet.

Litteraturförteckning

Ahlmark, M. (24.11.2021). Våld i skolorna blir allt vanligare – trötta lärare har svårt att ge det stöd utagerande elever betyder. *YLE*. Hämtad 1.10.2023, från <https://svenska.yle.fi/a/7-10009011>

Ahrne, G. & Svensson, P. (2022). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Allwood, MC. (2004). *Perspektiv på kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur

Allwood, CM & Erikson, M. (2021). Grundläggande vetenskapsteori för psykologi och andra beteendevetenskaper. Lund: Studentlitteratur.

Alvesson, M. (2011). *Intervjuer - genomförande, tolkning och reflexivitet*. Malmö: Liber.

Alvesson, M & Sköldberg, K (1994). *Tolkning och reflektion*. Lund: Studentlitteratur

Arbetskyddsförvaltningen. (2023). *Arbetsplatsvåld*. Hämtad 10.9.2023, från <https://www.tyosuojelu.fi/web/sv/arbetsforhallanden/risk-for-vald>

Back, C., Berterö; C., Fejes, A. (red.), Thornberg, R. (red.).(2019). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber.

Bauer, Maria. (2019). *Hot och våld på jobbet*. Lund: Studentlitteratur.

Berg, J & Cornell, D. (2016). Authoritative School Climate, Aggression Toward Teachers, and Teacher Distress in Middle School. *School Psychology Quarterly*, 31:122-139.Hämtad12.10.2023,från https://psycnet.apa.org/fulltext/2015-49426-001.pdf?auth_token=0186d5a694cb6850025a62c1f45c75ee12e0a197

Brendgen, M, Vitaro, F & Boivin, M. (2006). Examining Genetic and environmental Effects on Reactive Versus Proactive Aggression. *Developmental Psychology*, 42:1299-1312.Hämtad,13.6.2023,från https://psycnet.apa.org/fulltext/2006-20488-026.pdf?auth_token=378d11e3ed4688e73a6307c788c4832b95c3c8ed

Brottsförebyggande rådet. (2023). *Våld på arbetsplatsen*. Hämtad 7.10.2023, från <https://rikoksantorjunta.fi/sv/vald-pa-arbetsplatsen>

Buck, CA. (2006). *The Effects of Direct and Indirect Experiences with School Crime and Violence on High School Teacher Burnout*. Georgia State University. Hämtad 1.10.2023, från https://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1014&context=psych_dss

Cacciatore, Raisa (2008). *Aggression portaat: Opetusmateriaali kouluille*. Opetushallitus.

Chen, J & Astor, RA. (2009). Victims of educator-targeted bullying: a qualitative study. *South African Journal of Education*, 30:189-201. Hämtad 1.10.2023, från <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1147049.pdf>

Chirico, F, Capitanelli, I, Bollo, M, Ferrari, G, Acquadro Maran, D. (2021). Association between workplace violence and burnout syndrome among schoolteachers: A systematic review. *Journal of Health and Social Sciences*, 6/2:187-208. Hämtad 10.10.2023, från https://www.researchgate.net/publication/352643686_Association_between_work_place_violence_and_burnout_syndrome_among_schoolteachers_A_systematic_review

Cohen, J., McCabe, L., Michelli, N.M., Pickeral, T. (2009) School climate: Research, policy, practice, and teacher education. *Teachers College Record*, 111/1: 180-213. Hämtad 5.10.2023, från https://www.researchgate.net/publication/235420504_School_Climate_Research_Policy_Teacher_Education_and_Practice

Dalen, M. (2008). *Intervju som metod*. Malmö: InterGraf.

Eklöf, Mats (2017). *Psykosocial arbetsmiljö – Begrepp, bedömning och utveckling*. Interak: Studentlitteratur.

Fejes, A. & Thornberg, R. (2019). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm:Liber.

Forsberg, D., Fredriksson, J., Svärdröm, O. (2019). *Elevrelaterat våld mot lärare i relation till skolklimatet*. Hämtad 14.10.2023, från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1330810/FULLTEXT01.pdf>

Espelage, D, Anderman, E, Brown, V, Jones, A, Lynne, K, McMahon, S, Reddy, L Reynolds, C. (2013). Understanding and Preventing Violence Directed Against Teachers. *American Psychological Association*, 68/2:75-82. Hämtad 10.10.2023, från <https://psycnet.apa.org/record/2013-00026-001>

Göransson, S & Näswall, K & Sverke, M. (2011) *Psykologiska perspektiv på hot och våld i arbetslivet: Rapport 2011:7*. Hämtad 7.6.2023, från <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/kunskapssammanstallningar/psykologiska-perspektiv-pa-hot-och-vald-i-arbetslivet-kunskapssammanstallningar-rap-2011-7.pdf>

Hanson, A. (2004). *Hälsopromotion i arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.

Henry, D. B., Farrell, A. D., Schoeny, M. E., Tolan, P. H., Dymnicki, A. B. (2011) Influence of school-level variables on aggression and associated attitudes of middle school students. *Journal of School Psychology, 49/5:481-503*. Hämtad 15.10.2023, från

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0022440511000306?via%3Dihub>

Hirvonen, S. (14.3.2023). *Väkivalta uhkaa levitä kouluista muualle yhteiskuntaan, varoittaa tutkija: "Tältä ei voi enää sulkea silmiä"*. YLE. Hämtad 5.6.2023, från <https://yle.fi/a/74-20021928>

Hirvonen, S. (20.3.2023). *Tällaista väkivaltaa kouluissa esiintyy, oikeustapaukset paljastavat: opettaja erotti teinit toisistaan, sai murtumia kylkiluihin*. YLE. Hämtad 12.10.2023, från <https://yle.fi/a/74-20022507>

Holme, I & Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Höjer, H (6.9.2011). *Så upptäcktes svensk mobbning*. Forskning och framsteg. Hämtad 6.10.2023, från

<https://fof.se/artikel/2011/7/sa-upptacktes-svensk-mobbning/>

Iglum, L. (1999). *Om de bara kunde skärpa sig*. Lund: Studentlitteratur

Isdal, P. (2017). *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia fortbildning.

Kaltiala-Heino, R., Nurmi, P, red. (2013). *Lapsen ja nuoren viha*. Juva: PS-kustannus.

Kantola, A. (14.2.2023). *Tällaista on väkivalta pääkaupunki-seuden kouluissa – Oppilas löi opettaja Katja Lottaa pesäpallo-mailalla päähän*. Helsingin sanomat. Hämtad 12.10.2023, från <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009384246.html>

Kauppi, T. & Pörhölä, M. (2012). Teachers bullied by students: Forms of bullying and perpetrator characteristics. *Violence and Victims, 27/3, 396-413*. Hämtad 11.10.2023, från doi: [10.1891/0886-6708.27.3.396](https://doi.org/10.1891/0886-6708.27.3.396)

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lag om grundläggande utbildning, 1998/628 § 29, §36. Hämtad 12.9.2023, från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628>

Lokmic, M (2013). Violence against teachers – rule or exception? *International Journal of Cognitive Research in science, engineering and education, 1 /2: 1-10*. Hämtad 10.10.2023, från <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED564113.pdf>

Longobardi, C., Badenas-Ribera, L., Angelo Fabris, M., Martinez, A., McMahon, S. (2018). Prevalence of Student Violence Against Teachers: A Meta-Analysis. *Psychology of Violence, 9/6: 596-610*. Hämtad 10.10.2023, från <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fvio0000202>

Martinez, A., McMahon, S. D., Espelage, D., Anderman, E. M., Reddy, L. A. & Sanchez, B. (2016). Teachers' experiences with multiple victimization: Identifying demographic, cognitive, and contextual correlates. *Journal of School Violence*, 15/4: 387-405. Hämtad 14.10.2023, från <https://psycnet.apa.org/record/2016-18585-002>

Mattsson, T. (2017). *Våld i barnvårdsutredningar, om socialtjänstens ansvar och viljan att veta*. Gleerups Utbildning AB

MTV3 uutiset (2013). OAJ: Opettajien kokema väkivalta yleistynyt hurjasti. *MTV uutiset*. Hämtad 9.10.2023, från <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/oaj-opettajien-kokema-vakivalta-yleistynyt-hurjasti/1897284#gs.664a66>

Olsson, H & Sörensen, S. (2011). *Forskningsprocessen*. Stockholm: Liber.

Orlenius, K (2010) *Värdegrunden – finns den?* Stockholm: Liber.

Ozkilic, R. & Kartal, H. (2012). Teachers bullied by their students: How their classes influenced after being bullied? *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46:3435-3439. Hämtad 12.10.2023, från https://www.researchgate.net/publication/271889408_Teachers_Bullied_by_Their_Students_How_Their_Classes_Influenced_After_Being_Bullied/link/5956226f0f7e9b591cda893f/download

Palkoaho, M. (14.2.2023). ”Puukkohippa” – Helsingissä on ala-aste, jossa 95 % työntekijöistä on kohdannut väkivaltaa ja uhkailua. *Helsingin Sanomat*. Hämtad 5.6.2023, från <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009391397.html>

Riihonen, R & Koskinen, M. (2020). *Kuinka kiukku kesytetään? – Lasten aggressiokasvatus*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rimpilä, S. (2023). *Våld mot lärare - en studie om lärarvardagens utmaningar*. Vasa: Åbo akademi

Röning, T., Nurmi, P, red. (2013). *Lapsen ja nuoren viha*. Juva: PS-kustannus.

Salmela-Aro, K. (2022). Rehtorin hyvinvointi ja terveys. *Suomen rehtorit r.y.* Hämtad 7.11.2023, från <https://suomenrehtorit.fi/web/rehtorin-ammatti/rehtorin-hyvinvointi-ja-terveys/>

Saloviita, T. (2003) *En skola öppen för alla*. Vasa: Lärum

Sandström, S. (2007). *Hot & Våld – I vård, omsorg och socialt arbete*. Stockholm: Gothia förlag.

Schat, A. C. H. & Kelloway, E. K. (2005). Reducing the Adverse Consequences of Workplace Aggression and Violence. *Journal of Occupational Health Psychology*, 8/2:110-122. Hämtad, 12.10.2023, från <https://faculty.buffalostate.edu/hennesda/reducing%20workplace%20aggression.pdf>

Taura-Jokinen, E (2022). Att tala om barns våldsamhet är inte lätt – familjearbetare hjälper mammor, pappor och syskon att orka. *TEHY*. Hämtad 1.10.2023, från <https://www.tehylehti.fi/sv/arbetsliv/att-tala-om-barns-valdsamhet-ar-inte-latt-familjearbetare-hjalper-mammor-pappor-och>

Terzoudi, T. (2020). *Violence against teachers in Sweden: The hidden side of the school violence*. Malmö. Hämtad 7.10.2023, från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1487474/FULLTEXT01.pdf>

Thornberg, R. (2020). *Det sociala livet i skolan*. Stockholm: Liber

Thurén, T. (2019). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Utbildningsstyrelsen. (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Utbildningsstyrelsen (2023). Hämtad 1.10.2023, från <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/identifiering-av-vald-och-metoder-att-ingripa>

Vaez, M, Josephson, M, Vingård, E & Voss, M. (2014). Work-related violence and its association with self-rated general health among public sector employees in Sweden. *Division of Insurance Medicine, Department of Clinical Neuroscience*, 49/1:163-171. Hämtad 1.10.2023, från https://www.researchgate.net/publication/256448363_Work-related_violence_and_its_association_with_self-rated_general_health_among_public_sector_employees_in_Sweden

Vikström, B. (2005). *Den skapande läsaren - Hermeneutik och tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur

Wei, C., Gerberich, S., Alexander, B., Ryan, A., Nachreiner, N. & Mongin, S. (2013). Workrelated violence against educators in Minnesota: Rates and risks based on hours exposed. *Journal of Safety Research*, 44: 73-85 . Hämtad 14.10.2023, från <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022437512001338?via%3Dihub>

Weizmann-Henelius, G. (1997). *Väkivaltaisen ihmisen kohtaaminen*. Helsinki: Kirjayhtymä OY

Wikman, S. (2008). *Sociologisk Forskning* (nr. 3) *Våld på jobbet; Beskrivningar av våld i arbetslivet 1978-2004 i facklig press*. Hämtad 9.9.2023, från <https://sociologiskforskning.se/sf/issue/view/2773/740>

Wikman, S (2012). *Våld i arbetslivet – Utveckling, uppmärksamhet, åtgärder*. Stockholm: US-AB. Hämtad 10.9.2023, från <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:510525/FULLTEXT01.pdf>

Wikman, S (2016). *Varför ökar det arbetsrelaterade våldet?* Hämtad 5.10.2023, från

<https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1050073&dswid=1182>

Wikman, S (2017). *Att förebygga hot och våld i statliga myndigheter - en jämförelse mellan två perspektiv på säkerhet*. Lund: Institutionen för designvetenskaper. Hämtad 7.10.2023, från

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1168077/FULLTEXT01.pdf>

World Report on Violence and Health, 2002. Genève: World Health Organisation (WHO).

Vitaro, F, Brendgen, M & Tremblay, R. (2002). Reactively and proactively aggressive children: Antecedent and subsequent characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43/4:495-505. Hämtad 12.6.2023, från https://www.gripinfo.ca/grip/public/www/doc/articles/Vitaro_2002_id_293.pdf

Öberg, P., Ahrne, G. (red.), Svensson, P. (red.). (2022). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

Ödman, P-J. (2017). *Tolkning förståelse, vetande – Hermeneutik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Hei!

Pro gradu -tutkielman tavoitteena on tarkastella opettajiin kohdistuvaa väkivaltaa oppilaan toimesta sekä miten se vaikuttaa työkykyyn. Tutkimus toteutetaan Åbo akademissa lukuvuonna 2023–2024.

Haastattelu toteutetaan puolistrukturoituna, noin tunnin mittaisena keskustelunomaisena haastatteluna. Oheiset haastattelukysymykset selventävät haastattelun sisältöä, mutta niihin jokaiseen ei haastattelun aikana ole tarpeen orjallisesti vastata. Haastattelut tallennetaan äänitteinä myöhempää käsittelyä varten. Haastattelutallenteita ja niiden pohjalta laadittuja litterointeja käsitellään luottamuksellisesti, eikä niitä sellaisenaan luovuteta kolmansille osapuolille tai säilytetä siten että ne voisivat päätyä kolmansien osapuolten käsiin.

Haastattelutuloksia käytetään ainoastaan edellä mainittua Pro Gradu -tutkielmaa varten, ja niiden sisältöä ja mahdollisia sitaatteja käsitellään tutkielmassa haastateltavan nimeä ja hänen edustamaansa koulua mainitsematta.

Käsittelyssä ja raportoinnissa sovelletaan tieteellisen toiminnan hyviä tapoja.

Mikäli Teillä on jotakin kysyttävää haastattelututkimusta, sen toteutusta tai tulosten käsittelyä koskien, voitte ottaa minuun yhteyttä joko sähköpostitse tai puhelimitse.

Kiitos tutkimukseen osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin

Sami Rimpilä

Åbo Akademi

Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Puh nro. 040–1829616

sami.rimpila@edu.vaasa.fi

TUTKIMUSLUPA

Olen myöntänyt Sami Rimpilälle (190673-0418) luvan suorittaa opintoihinsa liittyvää tutkimustyötä Hietalahden koulussa. Tutkimusten tuloksia hän tulee käyttämään suorittaessa kasvatustieteen maisterin loppututkintoa Åbo Akademiassa (Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier). Sami Rimpilän tutkimus käsittelee koulun uhkaavia tilanteita, uhkailua ja väkivaltaa sekä miten se vaikuttaa työkykyyn. Tutkimusta suoritetaan Hietalahden työyhteisössä opettajien keskuudessa. Koulussamme työskentelee myös huomattava määrä koulunkäynninohjaajia ja muuta henkilökuntaa.

Sammi on informoinut koulumme opettajia opinnoistaan, tekemästään tutkimustyöstä ja siitä, mitä se koulun arjessa tarkoittaa. Kaikilla opettajillamme on tieto, että osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja että kaikki tieto käsitellään varovaisesti vallitsevia tietosuojamääräyksiä noudattaen.

Vaasassa 15.12.2023

Satu Ruhkala, rehtori

Hur beskriver lärare hotfulla situationer i skolan och hur påverkar det deras arbete?

1.Våld och hotfulla situationer i skolan

1.1 Hur beskriver lärare hotfulla situationer i skolan och hur har våldet i skolan förändrats under de tre senaste åren?

- Hurudana våldssituationer har du upplevt under de tre senaste åren?
- Hur reagerar du i hotfulla och våldsamma situationer
- Anser du att våldet i skolan har ökat och i såfall varför?
- Av upplevelserna, vilka har varit svårast att hantera och varför

1.2 Beskriv eleven som utövar våld.

- Ålder och kön
- Utmaningar, diagnoser
- Hemförhållanden och föräldraroll
- Skolan som miljö

1.3 Hur anser lärare att man kunde förbättra förebyggandet av våld i skolan.

- Har skolan en handlingsmodell för våld i skolan
- Diskuteras våld i skolan bland lärare och på lärarmöten samt fortbildningar
- Vad skulle du förändra för att förbättra förebyggandet av våld i skolan
- Hur vill du att skolan och skolvärlden ska förhålla sig till och behandla våld i skolan
- Finns det en lösning på skolvåldet

2. Hur påverkas lärares yrkesutövande av våld och hotfulla situationer i skolan?

2.1 Hur påverkar hot och våld i skolan läraren emotionellt och fysiskt?

- Vilka känslor väcks det hos dig att lärare i er skola har utsatts för våld
- Hur upplever du situationer då du utsatts för våld, under själva handlingen och efteråt
- Påverkar det ditt jobb som lärare av att ha utsatts för våld
- Vilka tankar väcks hos dig om vetskapen att några av dina arbetskamrater upplever oro och rädsla varje vecka i sitt arbete

2.2 Hur påverkar hot och våld lärarens vardag i klassrummet?

- Hur påverkas ditt förhållande till eleven som utsatt dig för våld
- Hur påverkas ditt förhållande till andra elever
- Hur påverkas ditt förhållande till ditt yrke
- Hur påverkas ditt förhållande till medarbetare

2.3 Vilket form av stöd önskar lärare att få efter en våldshandling

- Vem pratar du med efter en våldshandling
- Varifrån söker du hjälp och stöd
- Hurudan hjälp skulle du vilja ha
- Får du stöd av dina förmän och arbetsgivare
- Vilka arrangemang skulle du vilja att skolan skulle tillgodose lärare som blivit utsatta för våld